

S. OGURTSOV

**TÖÖRAHVA HEAOLU TÕUS
EUROOPA RAHVA-
DEMOKRAATIA MAADES**

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS

A-20715
S. OGURTSOV

TÖÖRAHVA HEAOLU TÕUS
EUROOPA RAHVA-
DEMOKRAATIA MAADES

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1955

Originaali tiitel:

С. Огурцов. Подъём благосостояния трудящихся в европейских
странах народной демократии
Москва, 1954 г.

Tõlkinud V. Evertson

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

29459

SISSEJUHATUS

Nõukogude Liidu võit fašismi üle Teises maailmasõjas muutis põhjalikult jõudude vahekorra rahvusvahelisel areenil sotsialismi kasuks. Selle tulemusena, et Nõukogude armee purustas hitlerliku Saksamaa ja militaristliku Jaapani verised hordid, langesid imperialismi ahelast välja uued lülid — terve rida riike Euroopas ja Aasias.

Tänu Nõukogude Liidu võidule fašistlike agressorite üle vabanesid Kesk- ja Kagu-Euroopa maad — Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania esimestena imperialistliku orjuse ahelaist ning asusid kindlalt rahvusliku sõltumatuse ja tõeliselt demokraatliku arengu teele. Nende maade rahvahulgad, eesotsas tööliklassiga, murdnud välise ja sisemise reaktsiooni vastupanu, kukutasid kommunistlike ja töölisparteide juhtimisel ekspluataatorlike klasside võimu ning kehtestasid vabastatud maal uue riikliku ja ühiskondliku korra — rahvademokraatliku korra.

Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania pööre kapitalistlikult arenguteelt uuele teele, rahvademokraatia rajamise ja kindlustamise teele, oli kõigi rahu-, demokraatia- ja sotsialismileeri pooldajate suureks võiduks. Ta avas Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania rahvastele sügavate revolutsiooniliste ümberkujunduste ajastu nende ühiskondliku elu kõigil aladel, rajas aluse uuele etapile rahvusvahelise sotsialismi arengus.

Otsustav osa tingimuste loomisel rahvademokraatliku korra tekkimiseks ja kindlustumiseks Poolas, Tšehhoslovakkias, Ungaris, Rumeenias, Bulgaarias ja Albaanias kuulub Nõukogude Liidule — vabadustarmastavate rahvaste vabastajale ja ustavale sõbrale. Teise maailmasõja võiduka lõpu tulemusena päästis Nõukogude Liit Kesk- ja Kagu-Euroopa maade rahvad fašistlikust orjusest ja rah-

vusvahelise imperialismi ikkest. Sellega lõi Nõukogude Liit Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania rahvastele soodsad tingimused nende maades uue riikliku ja ühiskondliku korra kehtestamiseks. Pärast rahvademokraatliku korra kehtestamist nendes maades kaitses Nõukogude Liit neid välismaise interventsiooni ohu eest, imperialistlike riikide igasuguse nende sõltumatusele kallaletungimise eest.

„Meie rahvademokraatia loomise otsustavaks eelduseks, lähtepunktiks,” kirjutas Ungari Töörahvapartei Keskkomitee esimene sekretär sm. Mátyás Rákosi, „oli nõukogude rahva kangelaslik võitlus ja võit.”¹

Nõukogude Liit, juhindudes võrdõiguslikkuse, teiste rahvaste rahvusliku sõltumatuse ja suveräänsuse austamise põhimõttest ning täites oma internatsionaalset kohustust abistada rahvaid, kes võitlevad rahu, demokraatia ja sotsialismi eest, osutab rahvademokraatia maade rahvastele suurt abi sotsialistlikus ülesehitustöös.

Kangelasliku fašismivastase võitluse tules, mida aktiivselt toetas Kesk- ja Kagu-Euroopa maade töörahvas, kujunes ja on sõjajärgsel perioodil veelgi tugevnenud sõprus ja koostöö Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania rahvaste ning Nõukogude Liidu rahvaste vahel. See rahvaste vennalik sõprus ja tihe koostöö on olnud ja on rahvusliku sõltumatuse ja riikliku suveräänsuse kindlustamise pandiks, rahvademokraatia maade majandusliku ja kultuurilise elu eduka arenemise garantiiks.

Poolas, Tšehhoslovakkias ja teistes demokraatliku leeri maades kindlustunud rahvademokraatlik kord on ühiskonna poliitilise organisatsiooni uueks vormiks. Ta tekkis seaduspäraselt, eesrindlike revolutsiooniliste kogemuste alusel, marksismi-leninismi õpetuse loova kasutamise tulemusena.

V. I. Lenin, astudes välja dogmatismi ja tähenärimise, šablooni ja lihtsustamise vastu teoorias ning praktikas, kriipsutas korduvalt alla, et kapitalismilt sotsialismile ülemineku viisid, meetodid ja vormid võivad olla ning on erinevad erinevais konkreetsetes ajaloolistes tingimustes. „Kõik rahvused jõuavad sotsialismi, see on paratamatu,” ütles V. I. Lenin, „kuid mitte kõik ei jõua täiesti ühtviisi, iga-

¹ „Kommunist” nr. 21, 1952, lk. 78 (v. k.).

üks toob omapära ühte või teise demokraatia vormi, proletariaadi diktatuuri ühte või teise erikujusse, ühiskondliku elu mitmesuguste külgede sotsialistlike ümberkujunduste nii- või teistsugusesse temposse.”¹

J. V. Stalin, mõtestades lahti nõukogude kui proletariaadi diktatuuri kõrgeima, kõige täiuslikuma vormi osa ja suurt rahvusvahelist tähtsust, ütles: „Töölisklassi võitluses võimu pärast on nõukogud kõige otstarbekamaks organisatsiooni vormiks, kuid nad ei ole ainus revolutsioonilise organisatsiooni tüüp.”² Kesk- ja Kagu-Euroopa maades kehtestatud rahvademokraatlik kord täidab proletariaadi diktatuuri funktsioone; rahvademokraatia riigid kujutavad endast proletariaadi diktatuuri ühte vormi.

Rahvademokraatia kui rahvavõimu uue vormi tekkimise valmistasid ette ühiskondliku arengu objektiivsete seaduste toime, Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, võimsa Nõukogude Liidu olemasolu, kapitalismi üldkriisi teravnemine, ülemaailmse töölisliikumise ning asumaade ja sõltuvate riikide rahvaste rahvusliku vabadusvõitluse tõus.

Oma olemuselt ja sisult erineb rahvademokraatlik kord põhilikult kapitalistlikust korrast.

Poolas, Tšehhoslovakkias, Ungaris, Rumeenias, Bulgaarias ja Albaanias varem võimul olnud kodanlus ja mõisnikud kasutasid seda võimu ekspluaatorliku vähemuse relvana rahva ekspluateeritava enamuse mahasurumiseks. Taotledes kiskjalikke, omakasupüüdlikke eesmärke, aheldasid ja pidurdasid nad tootlike jõudude arenemist neis maades, reetsid oma rahvaste rahvuslikke huve, ekspluateerisid julmalt töörahvast, hoidsid teda vaimupimeduses ja harimatuses, jätsid töölisklassi, talurahva põhimassi ning töötava intelligentsi ilma kõige elementaarsematest õigustest.

Erinevalt kodanlikust korrast väljendab rahvademokraatlik kord linna ja maa töörahva laiade hulkade kõige elulisemaid huve; ta kindlustab rahvaste rahvuslikku sõltumatust, kaitseb töörahva põhilisi saavutusi kõigi tema vaenlaste kallaletungide eest, surub maha kapitalistlike elementide vastupanu sotsialismi ülesehitamisele. Töölisklass liidus töötava talurahvaga kasutab kapitalismi ikkest

¹ V. I. Lenin, Teosed, 23. kd., Tallinn, 1953, lk. 57.

² J. V. Stalin, Teosed, 3. kd., Tallinn, 1948, lk. 177.

vabanenud maades oma võimu rahvademokraatlike riikide võimsuse tugevdamiseks, sotsialistlike tootmissuhete arendamiseks, tootlike jõudude igakülgseks tõusuks ja õitsenguks, töörahva hulkade materiaalse ja kultuurilise taseme pidevaks tõstmiseks.

Rahvademokraatliku korra tingimustes on töörahva hulgad saanud laialdased õigused ja tõelise vabaduse, nad on jäädavalt vabanenud kapitalistlike kriiside koledustest ja tööpuudusest, julmast ekspluateerimisest ning nende maade orjastamisest imperialistlike kiskjate poolt. Rahva-võim muutis miljonid inimesed kapitali orjadest oma elu tõelisteks peremeesteks, uue, sotsialistliku ühiskonna vabadeks ehitajateks.

Rahvademokraatliku režiimi kehtestamise ja tugevnenemisega Kesk- ja Kagu-Euroopa maades käisid kaasas põhjalikud poliitilised, sotsiaalsed ja majanduslikud ümberkujundused, mis oma tähtsuse ja tulemuste poolest on võrdsed sotsialistlikule pöördele.

Rahvarevolutsiooni esimesel etapil, revolutsiooniliste demokraatlike ümberkujunduste etapil, mil töölisklassi ette kerkisid täies suuruses feodalismi jäänuste likvideerimise ülesanded, oli rahvavõimu ja kogu töörahva peamine tähelepanu pööratud sellele, et anda suurim panus rahvaste poolt fašismi ja rahvusvahelise imperialismi vastu peetava rahvusliku vabadusvõitluse võidukasse lõpuleviimisse, murda parasiitlike klasside ja nende rahvavastaste relvastatud jõukude vastupanu, võtta tarvitusele edasilükkamatud abinõud, mis olid seotud mõisnike eksproprieerimisega ning nende maade üleandmisega töörahvale. Sellel etapil viidi läbi revolutsioonilised maareformid, likvideeriti mõisnikud kui klass, hävitati feodalismi igandid, likvideeriti monarhia (seal, kus see oli olemas), loodi tingimused üleminekuks rahvarevolutsiooni teisele etapile — sotsialistlikule revolutsioonile omaste sotsialistlikku tüüpi ümberkujunduste etapile.

Revolutsioonilised protsessid ja ümberkujundused on Kesk- ja Kagu-Euroopa maades toimunud pidevalt alates sellest momendist, mil need maad vabanesid imperialismi ikkest ja kapitalistlikust orjusest. Nende protsesside üleminek ühest faasist teise kujutas endast tervet perioodi, mille jooksul demokraatlike ümberkujunduste elemendid põimusid läbi sotsialistlike ümberkujunduste elementidega, avaldades teineteisele vastastikust mõju. Juba revoluts-

siooni esimesel perioodil lahendas rahvavõim rea organisatsioonilise ja majandusliku iseloomuga ülesandeid, mis ulatusid väljapoole üldiste demokraatlike ümberkujunduste raame ning olid suunatud rahvamajanduse juhtivate positsioonide vallutamisele rahvademokraatliku riigi poolt.

Poolas, Tšehhoslovakkias, Ungaris, Rumeenias, Bulgaarias ja Albaanias oli rahvarevolutsiooni hegemooniks kapitalismi vastu, rahvusliku ja sotsiaalse rõhumise vastu peetud lahingutes karastatud töölisklass, revolutsiooniliste ümberkujunduste liikumapanevaks jõuks linnas ja maal aga töölisklassi liit töötava talurahva hulkadega.

Kodanlik-feodaalse reaktsiooni jõudude vastu peetud terava ja visa võitluse käigus kõrvaldas töölisklass liidus töötava talurahvaga täielikult ekspluaataatorlikud klassid võimult, purustas vana, kodanliku riigivalitsemise masina ning moodustas uue, rahvademokraatliku riigiaparaadi. Tehased, vabrikud, pangad, raudteed, väliskaubandus ja side natsionaliseeriti. See õõnestas kapitalistide majanduslikku võimsust, eriti linnas, ja võttis reaktsiooni jõududelt nende peamise materiaalse baasi rahvademokraatlikes riikides enestes. Majanduse juhtivate positsioonide üleminekuga rahvademokraatliku riigi kätte avanesid Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töörahvale avarad perspektiivid kogu oma elu ümberkorraldamiseks sotsialismi põhimõtetel.

Rahvademokraatlik revolutsioon viidi Kesk- ja Kagu-Euroopa maades läbi kommunistlike ja töölisparteide juhtimisel, kes olid linna ja maa kõigi töörahva hulkade töölisteks juhtideks. Kommunistlikud ja töölisparteid, olles rahvademokraatliku korra organiseerivaks ja suunavaks jõuks, kindlustasid kodanlik-feodaalse reaktsiooni jõudude purustamise, ajasid nurja imperialistlike riikide ja nende agentuuri katsed kukutada rahvavõim kontrevolutsiooniliste vandenõude, diversioonide, šantaaži jne. abil. Kommunistlike ja töölisparteide juhtimisel viidi läbi maareform ning natsionaliseeriti suurtööstus ja keskmine tööstus, pangad ja transport, rajati alus sotsialistliku sektori loomisele ja kasvule rahvamajanduses.

Kommunistlikud ja töölisparteid paljastasid ja purustasid kodanluse agentuuri töölisliikumises — parempoolsed sotsialistid, saavutasid töölisklassi ridade killustatuse likvideerimise ja marksismi-leninismi alustele rajatud ühtsete töölisparteide loomise. See tõstis veelgi nende autori-

teeti ja mõju töörahva hulgas, tugevdas kommunistlike ja töölisparteide juhtivat osa rahvademokraatliku korra süsteemis, aitas kaasa proletariaadi diktatuuri kindlustumisele.

Kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodil, mida praegu elavad üle kõik Euroopa rahvademokraatia maad, on peamisteks ülesanneteks: kukutatud ekspluataatorlike klasside vastupanu mahasurumine ja oma maade territooriumide kaitse organiseerimine imperialistlike agressorite kallaletungide vastu; vennalike sidemete igakülgne tugevdamine suure Nõukogude Liiduga — rahvusvahelise sotsialismi jõudude kantsiga, samuti sõbralike sidemete kindlustamine sotsialistliku ja demokraatliku leeri teiste maadega ning kõigi maade proletariaadiga; rahvamajanduse arendamine; tööliklassi ja talurahva liidu tugevdamine; laiate rahvahulkade kaasatõmbamine sotsialistlikule ülesehitustööle; tingimuste ettevalmistamine selleks, et lõplikult likvideerida kapitalistlikud elemendid ja ühe inimese ekspluateerimine teise inimese poolt.

Euroopa rahvademokraatia maade sotsiaal-majanduslik struktuur on põhijoontes ühesugune NSV Liidu sotsiaal-majandusliku struktuuriga tema olemasolu algperioodil. Kuid kapitalismilt sotsialismile üleminek toimub rahvademokraatlikes riikides teistsugustes, soodsamates konkreetsetes ajaloolistes tingimustes. Nõukogude Liit elas üle välismaise interventsiooni ja kodusõja perioodi, mille olid organiseerinud sisemaine kontrrevolutsioon ja välismaised imperialistid. Rahvademokraatia maad pääsesid sellest ohust tänu Nõukogude Liidu olemasolule ja toetusele. Sotsialistliku ülesehitustöö käigus saavad nad Nõukogude Liidult igakülgset abi ning kasutavad viimase kogemusi. Kõik see kergendab neil tunduvalt ellu viia proletariaadi diktatuuri põhilisi ülesandeid.

Rahvademokraatia maade tööliklass, talurahva ja intelligentsi töötavad hulgad, arendades võitlust sotsialistliku ühiskonna vundamendi rajamise eest, juhinduvad marksismi-leninismi õpetusest, et ainult proletariaadi diktatuuri tingimustes on võimalik teha lõpp raskele kapitalismi pärandile, et ainult üleminekul sotsialismi teele võib saavutada tootlike jõudude pideva kasvu ning töörahva materiaalse ja kultuurilise taseme järjekindla tõusu.

V. I. Lenin õpetab: „Proletariaadi diktatuur... ei ole ainult vägivald ekspluataatorite suhtes ja isegi mitte pea-

miselt vägivald. Selle revolutsioonilise vägivalda majanduslikuks aluseks, tema elujõu ja edu pandiks on asjaolu, et proletariaat esindab ja teostab kapitalismiga võrreldes kõrgemat töö ühiskondliku organiseerimise tüüpi. Selles on asja tuum. Selles on kommunismi jõu allikas ja tema vältimatu täieliku võidu pant.”¹

Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töötajad, järgides Nõukogude Liidu rahvaste eeskujut, korraldavad kommunistlike ja töölisparteide juhitud oma elu põhjalikult ümber marksismi-leninismi õpetuse alusel ning on sel alal juba saavutanud suurt edu.

Euroopa rahvademokraatia maad said Teises maailmasõjas kannatada tunduvalt rohkem kui Lääne-Euroopa kapitalistlikud riigid. Kuid tänu töörahva enda pingutustele ning Nõukogude Liidu omakasupüüdmata vennalikele abile on rahvademokraatia maad mitte ainult edukalt taastanud Teises maailmasõjas tugevasti purustatud rahvamajanduse, vaid on selle ka kaugele edasi arendanud, ületades tunduvalt tootmise sõjaeelse taseime.

Suurt edu on rahvademokraatia maad saavutanud tööstuse, eeskätt rasketööstuse harude arendamise alal.

Poola ja Ungari on mahajäänud agraarmaadest, mis nad olid olnud hiljutises minevikus, muutunud tööstusmaadeks. Nende rahvamajanduse toodangu üldmassis on tööstuse osa palju suurem põllumajanduse osast. Rumeenia ja Bulgaaria on mahajäänud agraarmaadest muutunud tööstus-agraarmaadeks. Tšehhoslovakkia on põhjalikult muutnud oma tööstuse struktuuri ja tal on praegu kõrgestiarenenud rasketööstus. Albaania, kel varem peaaegu ei olnud oma materiaalist tehnilist baasi, arendab üha laiemalt tööstuslikku ülesehitustööd.

Suuri muudatusi on toimunud Euroopa rahvademokraatia maade põllumajanduses. Revolutsiooniliste agraarsete ümberkujunduste elluviimise tulemusena sai Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töötav talurahvas enda käsutusse suure osa maast, külas muutus järsult klassijõudude vahekord. Mõisnikud kui klass on likvideeritud, kulakluse majanduslikud positsioonid õõnestatud. Maa üleandmine töötavatele talupoegadele põhjustas maaelanikkonna peamise massi olukorra tunduva paranemise.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 29. kd., Tallinn, 1954, lk. 386—387.

Veendudes NSV Liidu kolhooside näitel ja oma esimeste tootmiskooperatiivide kogemuste najal põllumajanduse arendamise sotsialistlike vormide paremustes, asuvad rahvademokraatia maade töötavate talupoegade hulgad ikka otsustavamalt koopereerumise teele, põllumajanduslikeks tootmiskooperatiivideks vabatahtliku ühinemise teele. Nad mõistavad, et ainult üleminek väikemajapidamiselt kooperatiivsele suurtootmisele, mis on varustatud kõrgelt tootliku tehnikaga, kindlustab neile jõuka ja kultuurse elu.

Käesoleval ajal on Poolas, Tšehhoslovakkias, Ungaris, Rumeenias, Bulgaarias ja Albaanias juba loodud tuhandeid tootmiskooperatiive, mis ühendavad sadu tuhandeid töötavate talupoegade majapidamisi. Koos masina-traktori-jaamadega ja riiklike põllumajanditega kujutavad tootmiskooperatiivid endast kasvavat sotsialismi baasi külas.

Euroopa rahvademokraatia maad on saavutanud suurt edu transpordi, rahanduse, kaubanduse ja rahvamajanduse teiste harude arendamise alal.

Tööraha laiade hulkade huvides, sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise eesmärgil teostab rahvavõim tootmise planeerimist ja materiaalsete ressursside jaotamist, rahvatulu jaotamist, ehituste finantseerimist jne.

Rahvademokraatliku korra ajal on tööstusliku ja põllumajandusliku tootmise pideva arendamise tulemusena tunduvalt tõusnud Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töörahva elatustase. Kõigis nendes maades on tööpuudus täielikult likvideeritud.

Rahvavõim on tarvitusele võtnud rida tähtsaid abinõusid töörahva korteritingimuste ja tervise kaitse parandamise alal, töörahva kaasatõmbamisel aktiivsele osavõtule ühiskondlikust elust ja tootmistööst. Kõigis rahvademokraatia maades teostatakse edukalt kultuuri revolutsiooni, mis etendab suurt osa sotsialistliku ühiskonna aluste rajamisel.

Rahvademokraatliku korra võitmatuks jõuks, kõigi edusammude aluseks, mida on saavutanud Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töörahvas, on tööliklassi ja talurahva vankumatu liit. NSV Liidus sotsialistlikul ülesehitustööl omandatud rikkalikud kogemused, rahvademokraatia maades sotsialismi aluste rajamise kogemused näitavad veenvalt, et uue ühiskondliku korra võit on võimalik ainult siis, kui kehtestatakse

ja kindlustatakse liit tööliklassi ja talurahva vahel, kes moodustavad ühiskonna valdava enamuse.

Tööliklassi ja talurahva liit on peamiseks ja otsustavaks jõuks rahvademokraatia maade edukal liikumisel sotsialismile. Ta baseerub kindlal alusel ja revolutsioonilistel kogemustel, mis on omandatud tööliste ja talupoegade ühises võitluses töörahva eluliste õiguste ja huvide eest. Selle liidu tulemusena on Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania tööliklass ja talurahvas vabanenud kapitalistlikust orjusest, on kehtestanud oma maades uue ühiskondliku ja riikliku korra. Ühise tegevuse tulemusena on nad saavutanud suuri võite majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö rindel ning nad võitlevad nüüd uue energiaga ja veel suurema visadusega oma maades sotsialismi ülesehitamise suure ürituse eest.

Esimene peatükk

TÖÖRAHVA ELU PÕHJALIKU PARANDAMISE POLIITILISED JA MAJANDUSLIKUD ALUSED

Marksism-leninism õpetab, et inimühiskonna elu aluseks on materiaalse tegevuse tootmine, mille üheks tähtsamaks iseärasuseks on see, et ta ei jää kunagi seisma ühele kohale ning on alati muutumise ja arenemise seisundis. Seejuures kutsuvad muutused tootmisviisis paratamatult esile kogu ühiskondliku korra, ühiskondlike ideede, kogu ühiskondliku ja poliitilise eluviisi muutumise. Igale ühiskondlik-majanduslikule formsatsioonile vastab oma konkreetne ajalooline tootmisviis.

Ekspluataatorlik ühiskondlik kord pole suuteline kindlustada rahvamasside huvidele vastavat tootlike jõudude arengut ning nende materiaalse ja kultuurilise vajaduste rahuldamist. Ekspluataatorliku korra tingimustes, eriti kapitalismi tingimustes, on see ülitähtis probleem lahendamatu. Kapitalismi ajal, mil toimib kapitalistliku akumulatsiooni üldine seadus, on tootmise arendamine allutatud konkurentsi printsiibile ja kapitalistliku kasumi kindlustamise printsiibile. Ta põrkab kui tõkke vastu nende miljoniliste töörahva hulkade kerjuslikule olukorrale ja elatustaseme langusele, kel pole alati võimalik rahuldada oma vajadusi isegi äärmise miinimumi ulatuses.

Kapitalismile on omased antagonistlikud vastuolud, mis tema arenedes kasvavad ja teravnevad. Vastuolu tootmise ühiskondliku iseloomu ja selle tootmise tulemuste omandamise kapitalistliku vormi vahel tekitab tootmise anarhiat ja kriise, laostab väikseid ja keskmisi tootjaid, muutes need proletarlasteks, tugevdab töölisklassi vaesumist. Kapitalismi ajal arenevad ühiskonna tootlikud jõud aeglaselt, ühekülgselt, ilma rahva tarbimise vastava kasvuta; käputäie ekspluataatorite rikkuste suurenemisega alaneb

üha enam töörahva elatustase, süveneb laiade rahvamas-side vaesus.

Kapitalism tähendab tühise vähemuse rikastumist ühiskonna valdava enamuse ekspluateerimise arvel. „... Rikkuse akumulatsioon ühel poolusel,” ütleb Marx, „on samal ajal viletsuse, töövaeva, orjuse, harimatuse, metastistumise ja moraalse degradatsiooni akumulatsioon vastaspoolusel, s. o. selle klassi poolel, kes toodab omaenda produkti kapitalina.”¹

Kapitalismi antagonistlike vastuolude purustav toime avaldus erilise teravuse ja jõuga imperialismi ajastul, eriti maailma kapitalistliku süsteemi üldkriisi perioodil. Kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse peamiseks joonteks ja nõueteks on „maksimaalse kapitalistliku kasumi kindlustamine antud maa rahvastiku enamuse ekspluateerimise, laostamise ja pauperiseerimise teel, teiste maade, eriti mahajäänud maade rahvaste orjastamise ja süstemaatilise paljaksriisumise teel, lõpuks, sõdade ja rahvamajanduse militariseerimise teel, mida kasutatakse kõige kõrgemate kasumite kindlustamiseks”.²

Kaasaegse, monopolistliku kapitalismi eesmärgiks on maksimaalsete kasumite saamine. Mis puutub tarbimisse, siis seda on kapitalismile tarvis ainult niivõrd, kuivõrd ta kindlustab nende kasumite saamise ülesande täitmist. Inimene oma vajadustega kaob siin vaateväljalt. Kapitalistlikus maailmas kannatavad tohutud inimhulgad suurt puudust, nad on määratud vaesusele, tööpuudusele ja näljale.

Monopolistliku kapitali tuusade jaht maksimaalsete kasumite saamiseks toob endaga kaasa tootlike jõudude kängujäämise, maailma kapitalistliku süsteemi üldkriisi süvenemise, perioodiliselt korduvate majanduslike ületootmiskriiside purustava jõu tugevnemise, rahvamajanduse militariseerimise ja sõdu, tootlike jõudude kolossaalse purustamise, miljonite inimeste hävitamise.

Niisugune on kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse toime.

Kesk- ja Kagu-Euroopa maade töörahvas tundis veel hiljutises minevikus oma õlgadel kapitalismi majandus-

¹ K. Marx, Kapital, I kd., Tallinn, 1953, lk. 561.

² J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tallinn, 1953, lk. 82—83.

seaduste toime kogu raskust, kodanluse, mõisnike ja välismaiste imperialistide poolt teostatud rõhumise ja ekspluateerimise kogu jõudu.

Teise maailmasõjani olid Albaania, Ungari, Bulgaaria, Rumeenia ja Poola, ühed suuremal, teised vähemal määral mahajäänud agraarmaad nõrgalt arenenud tööstusega, väliskapitali alalise surve all oleva majandusega. Ka tööstuslikult enamarenenud Tšehhoslovakkia oli sõltuv imperialistlikest suurriikidest.

Kesk- ja Kagu-Euroopa maade müüdavad juhtivad ringkonnad aitasid suuri imperialistlikke riike pidurdada igati Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania tööstuslikku arenemist ning kasutada neid imperialistlike riikide agraar- ja tooraineripatsina ning odava tööjõu allikana. Poolas näiteks oli väliskapitali, peamiselt inglise, saksa ja prantsuse kapitali erikaal tähtsamates tööstusharudes ametlike, tugevasti vähendatud andmete järgi 50 kuni 85 protsenti. Bulgaarias oli välismaiste imperialistide käes peaaegu pool aktsiaseltside kapitalist. Albaanias olid inglise, ameerika ja itaalia imperialistlike kiskjate käes tööstus ning finants- ja krediidisüsteem. Ungaris, Rumeenias ja Tšehhoslovakkias peremehetsesid rahvamajanduse tähtsamates harudes kiskjalikult välismaised kapitalistid.

Imperialistlike monopolide, kohaliku kodanluse ja mõisnike poolt Kesk- ja Kagu-Euroopa maade kiskjaliku ekspluateerimise tulemusena arenes nende maade majandus äärmiselt aeglaselt ja ühekülgsest, kannatas süstemaatiliselt hävitavate kriiside all ning oli kahe maailmasõja vahelisel perioodil stagnatsiooni seisundis: tööstus tammus paigal, põllumajandus degradeerus, kaubakäive vähenes.

Väliskapitali, kohaliku kodanluse ja mõisnike poolt Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania rahvuslike rikkuste röövimine põhjustas nende maade majanduse pideva nõrgenemise ja desorganiseerumise, miljonite inimeste laostumise ja vaesumise, massilise tööpuuduse jne.

Panide-Poolas kannatas tööpuuduse all üks neljandik kuni üks kolmandik, 1929.—1933. aasta ülemaailmse majanduskriisi perioodil aga isegi pool kõigist töövõimelistest linnaelanikest. Tšehhoslovakkias oli pidevalt töötä 500 000 inimest, aastail 1929—1933 aga peaaegu üks mil-

jon inimest. Teistes maades kandis tööpuudus samuti masilist iseloomu.

Tööpuudus ja suur viletsus sundisid miljoneid inimesi maha jätma kodukohad, emigreeruma teistesse kapitalistlikesse riikidesse, lootuses leida teenistust, kuid ka seal ei saanud nad kaugeltki mitte alati tööd.

Suure viletsuse ja puuduse all kannatas mitte ainult see osa töölisklassist, kes ei leidnud tööd, vaid ka tööstuses töötavad töölisel, kuna tohutu töötute armee olemasolu alandas tunduvalt nende niigi kerjuslikku palgatasel, süvendas ebakindlust homse päeva suhtes ja alalist tänavale viskamise ohtu.

Kesk- ja Kagu-Euroopa maades olid töötingimused tööstuses kodanlik-feodaalse režiimi ajal väga rasked. Töö intensiivsus oli viidud äärmise piirini, tööviljakus aga oli mahajäänud tootmistehnika tõttu madal. Tööpäeva pikkus oli 13—14 tundi ja rohkem, sealhulgas ka tervist kahjustavatel tootmisaladel. Ettevõtetes puudus kõige elementaarsem töökaitse.

Tööstustööliste palgatase Poolas, Tšehhoslovakkias, Ungaris ja teistes maades oli tollal äärmiselt madal ja jäi tunduvalt maha isegi Lääne-Euroopa riikide tööliste kerjuslikust palgatasemest. Naiste töö eest tasuti vähem kui meeste töö eest. Suurel määral kasutati laste ja alaealiste tööd. Puudus sotsiaalkindlustus riigi või ettevõtte arvel. ✕

Palgalise tööjõu ekspluateerimisel olid kõige vördjalikumad vormid. Töölisi trahviti süstemaatilisel, vallandati väikseimagi „süü” pärast. Töötajad kannatasid tugevasti halbade korteriolude tõttu, haiguste, iga liiki maksude, alkäemaksude ja trahvide pärast.

Külas tugevnes talurahva proletariseerumine, tema rõhumine ja ekspluateerimine mõisnike, kulakute, liigkasuvõtjate ja teiste parasiitlike elementide poolt. Väikemajandid, mis moodustasid Kesk- ja Kagu-Euroopa maades talumajandite enamuse, laostusid üha enam, sattudes mõisnike, kulakute, kapitalistlike monopolide ja pankade orjusse. Vastandlikkus linna ja maa vahel süvenes ikka enam.

Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töötavate talupoegade kohutavaks nuhtluseks oli maapuudus ja maavähesus. Mõisnikud ja kulakud, kelle valduses olid suured maa-massiivid, sundisid sulaseid ja

kehvikuid nende heaks töötama viletsa tasu eest, rentima väikseid maalappe orjastavatel tingimustel.

1921. aasta loenduse andmeil oli Poolas käputäie mõisnike valduses peaaegu pool kogu maast, samal ajal kui maa-elanikkonna enamus — kehvikute majandite suur mass — kas üldse ei omanud maad või omas seda vähe.

Fašistliku režiimi ajal oli Bulgaarias 1 100 000 majapidamisest 66 protsendil alla 50 dekaari (dekaar = $\frac{1}{10}$ hektarit) maad iga majandi kohta, 165 000 majandil polnud mitte mingisugust põllumajanduslikku inventari, 135 000 majandil puudusid tööloomad.

Albaanias kuulus tema vabastamiseni 40 protsenti maast käputäiele suurmõisnikele ja kulakutele, 77 protsendil kõigist talupoegadest oli ainult 34 protsenti maast; 21 500 taluperel polnud üldse maad; paljudel talupoegadel polnud tööloomi, inventari jne.

Ungaris kuulus kuni tema vabastamiseni fašistlikust ikkest 60 protsenti haritavast maast mõisnikele ja kulakutele. Riigis oli ligi 3 miljonit kehvtalupoega, kellel puudus maa ja kes olid sunnitud poolmuidu müüma oma tööjõudu ekspluataatoritele.

Majanduskriiside tulemusena, mis mõjusid äärmiselt hukatuslikult Kesk- ja Kagu-Euroopa maade põllumajandusele, laostusid ja vaesusid sajad tuhanded talupojad täielikult. Mis puutub nendesse talupoegadesse, kes kuidagiviisi jätkasid majapidamist viletsatel maalappidel, siis kulus suur osa nende sissetulekutest pidevalt maa rentimiseks ning igasuguste maksude ja võlgade tasumiseks liigkasuvõtjatele ja mõisnikele. Kõikjal rakendati teorenti, renditud maa eest kogutud viljasaagiga tasumist natuuras ja teisi poolpärisorjuslikke ekspluateerimise vorme.

Mõisnike ja kodanluse valitsused Poolas, Tšehhoslovakkias, Ungaris, Rumeenias, Bulgaarias ja Albaanias petsid toorelt talurahva töötavaid hulki, lubades läbi viia maareformi ja parandada vaeste inimeste olukorda. Tegelikult aga ei hoolitsenud nad maata ja vähese maaga talupoegade, vaid suurmaaomanike eest, kes ekspluateerisid kehvikute ja sulaste tööd. Nõndanimetatud „maareformid“, mis mõnes kohas läbi viidi töötavate talupoegade survele, olid ilmne pettus, sest lõviosa maast jäi ka pärast „ümberjaotamist“ mõisnikele ja kulakutele.

Tšehhoslovakkias võeti 1919. aastal vastu seadus mõisamaade ühe osa konfiskeerimise ja puudustkannata-

vatele talupoegadele üleandmise kohta. Selle seaduse alusel kuulus mõisnikelt äravõtmisele kokku 4 miljonit hektarit põllumaad ja metsa, kusjuures neile jäeti igaühele mitte rohkem kui 150 hektarit põllumaad ja kokku mitte üle 250 hektari maad. Kuid seaduses oli punkt, mis lubas üksikutele mõisnikele erandjuhtumil jätta ka üle 250 hektari maad.

Mõisnikud kasutasid seaduse selle punkti ära ning ajasid teistest sätetest mööda minnes maareformi läbiviimise nurja. 1938. aastal ilmnis, et 4 miljonist hektarist oli 2 300 000 hektarit parimaid maid jäänud mõisnike kätte. Konfiskeeritud maadest oli kõrge lunaraha eest jaotatud ainult 640 000 hektarit 650 000 väiketalupoegade majandi vahel. Ühe majandi kohta tuli maad keskmiselt vähem kui üks hektar. Järelikult jäi talupoegade põhimass ka pärast „reformi” ilma maata.

1929.—1933. aasta ülemaailmse majanduskriisi ajal moodustas agraarne ülerahvastus Poolas üle 8 miljoni inimese, Bulgaarias üle miljoni, Rumeenias mitu miljonit inimest.

Suurt puudust kannatasid kodanlik-feodaalse režiimi ajal töötavate haritlaste hulgad. Paljud insenerid, arstid, õpetajad, agronoomid ja teised vaimse töö tegijad viresid. Rumeenias oli 1933. aastal ligi üks kolmandik õpetajaid ilma tööta. Poolas oli enne sõda 67 000 pedagoogi, kuid 18 000-ndel neist polnud 1938. aastal tööd. Tšehhoslovakkias õppis 1935. aastal kõrgemates õppeasutustes ainult 18 796 üliõpilast, kusjuures linnade tänavail hulkus samal ajal üle 10 000 kõrgema haridusega tööta spetsialisti. Ungaris nõustusid õpetajad tihtipeale töötama koolis ilma tasuta, lootes kas või edaspidi saada palgalist tööd.

Rasked elutingimused sundisid vaimse töö tegijaid tegema mistahes musta tööd, et hankida kas või vähegi vahendeid äraelamiseks. Kodanlikus Ungaris läksid näiteks kõrgemate õppeasutuste diplomandid talvel linnade tänavailt ja väljakuilt lund rookima, insenerid-mehaanikud aga võistlesid omavahel taksojuhi või trammikonduktori koha pärast. Üks Ungari töötu arst kirjeldas oma rasket elu ajalehe „Új Budapest” 1933. aasta 7. jaanuari numbris järgnevalt: „...Ma ei saanud abiraha, saapad on mul lagunenud. Kui ma tahaksin sooja saada oma viletsas üüritoas, siis ainsaks küttematerjaliks, millega ma võiksin kütta ahju, on minu arstidiplom.”

Suure osa töötava intelligentsi palk oli madal. Ungaris

sai algkooli õpetaja 1938. aastal ainult 90 pengöt kuus. Suvepuhkuse eest talle tavaliselt ei makstud. Tšehhoslovakkias pidid noored arstid palga suuruse kindlaksmääramiseni töötama teatava aja tasuta. Progressiivsete vaa-detega eesrindlikke haritlasi kiusati võimude ja reaktsiooniliste elementide poolt taga.

Kodanlik-feodaalne kord määras rahvamassid alatoitlusele ja näljale. Elanikkonna poolt peamiste toiduainete ja tööstuskaupade tarbimise tase oli äärmiselt madal. Vaatamata sellele, et reas Kesk- ja Kagu-Euroopa riikides, nagu näiteks Rumeenias, toodeti põllumajanduses palju nisu ja teisi teraviljakultuure, toitus linna ja maa töörahva enamus peamiselt maisist ja kartulitest. Nisu tarbisid jõukad klassid ja seda veeti välja. Albaania talupojad viresid üldreeglina aasta läbi, kuna peaaegu kogu nende poolt kogutud saak läks maksude katteks, liigkasuvõtjaile võlgade tasumiseks jne. Poola talupojad jäid harilikult varsti pärast saagi koristamist ilma leivata ning toitusid suurema aja aastast üksnes kartulitest.

Linna ja maa töörahval tuli oma õlgadel kanda kodanliku riigi kui ka kodanlike võimude poolt kehtestatud arvukate otseste ja kaudsete maksude kogu raskust. Suuremal osal töölistest, töötavatest talupoegadest, teenistujatest ja käsitöölistest ei piisanud vahendeid perekonna ülalpidamiseks, korteri üürimiseks või ehitamiseks ning vajalike tööstuskaupade ja toiduainete ostmiseks. Neid kaupu, mille järele linna- ja maa-elanikkonna peamised massid tundsid teravat puudust, toodeti ning lasti müügile äärmiselt piiratud hulgal ja kallite monopoolsete hindadega.

Tööraha enamuse kerjusliku elatustasemega käis kaasas sanitaarsete tingimuste halvenemine, haigestumiste ja surevuse pidev kasv, sündivuse vähenemine. Tuberkuloos, tüüfus, malaaria ja teised haigused ning nälg ja viletsus viisid miljoneid inimesi enneaegselt hauda.

Fašistlike agressorite poolt valla päästetud Teine maailmasõda halvendas Kesk- ja Kagu-Euroopa maade töörahva olukorda veelgi. Sõja käigus riisuti nende maade rahvamajandus paljaks ja purustati tugevasti.

Sõja ja fašistliku okupatsiooni tulemusena sai Poola majandus kahju, mis moodustas 38 protsenti selle maa sõjaeelsest rahvuslikust rikkusest. Üksnes Poola rahvamajanduse poolt kantud materiaalsed kaotused moodustasid kokku 258 miljardit sõjaeelset zlotti. Albaania rahva-

majanduse materiaalsed kaotused moodustasid 100 miljardit lekki. Suurt materiaalist kahju tekitati Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia ja Bulgaaria rahvamajandusele.

Fašistlikud barbarid purustasid Kesk- ja Kagu-Euroopa maades palju vabrikuid ja tehaseid, kaevandusi, elektrijaamu, raudteid, vedasid välja suure hulga masinaid, sisse-seadeid, tooraineid, tööstustooteid, loomi, toiduaineid, põletasid maha tuhandeid linnu ja külasid, likvideerisid palju teaduslikke ning kultuuri- ja elutarbelisi asutusi, röövisid elanikkonna vara.

Sellises territoriaalselt väikeses riigis nagu Albaania purustati Itaalia-Saksa okupatsiooni perioodil 93 linna ja 1285 küla, rikuti kõik tööstusettevõtted ning suurem osa sildadest ja teedest, põletati maha 62 000 elu- ja ühiskondlikku hoonet. Ungaris hävitati sõja-aastail suur osa tööstusettevõteteid, loomade arv aga vähenes 60—80 protsendi võrra. Poolas, Tšehhoslovakkias, Rumeenias ja Bulgaarias said tööstus, transport, põllumajandus ja teised majandusharud sõja läbi ja fašistlike röövvalutajate röövimise läbi tugevasti kannatada.

Kesk- ja Kagu-Euroopa maade rahvamajandusele osaks saanud suured kaotused viisid nende maade majanduse täieliku katastroofi lävele, inimeste massiline tapmine hitlerlike vördjate poolt aga ähvardas füüsiliselt hävitada suuremat osa Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania elanikkonnast.

Nõukogude Liidu võit Teises maailmasõjas tegi lõpu rahvaste kannatustele. Nõukogude armee purustas fašistlikud jõugud, vabastas Kesk- ja Kagu-Euroopa maad imperialismi ikkest ning avas neile sellega demokraatliku arengu tee.

Rahvademokraatliku korra kehtestamise tulemusena muutus nende maade töölisklass rõhutud ja ekspluateeritud klassist valitsevaks klassiks, kelle käes on kogu riigivõim. Riigivõimu kasutab töölisklass kukutatud parasiitlike klasside vastupanu mahasurumiseks, töötava talurahva liidu kindlustamiseks ja sotsialismi aluste ülesehitamiseks.

Rahvademokraatia maade talurahva töötavad hulgad vabanesid uue korra kehtestamise tulemusena jäädavalt mõisnike ja kapitalistide orjusest, said kauaoodatud vabaduse ja maa, millest nad varem võisid ainult unistada. Töötav talurahvas võtab tihedas liidus töölisklassiga ja

viimase juhtimisel aktiivselt osa võitlusest ühiskondliku tootmise ja rahvahulkade elatustaseme tõstmise eest.

Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania elanikkonna teised töötavad kihid said pärast seda, kui nendes maades likvideeriti kodanlik-feodaalne kord, samuti võimaluse rakendada enda ja kogu ühiskonna hüvanguks oma tööd, arendada oma loovaid jõude.

Rahvademokraatia maade töörahva materiaalse heaolu ja kultuurilise arengu tase on rahvavõimu eksisteerimise aastail märksa tõusnud, mis on ilmekaks tõendiks rahvademokraatliku korra suurtest paremustest, võrreldes kodanlik-feodaalse korraga, sotsialistliku majandussüsteemi paremustest, võrreldes kapitalistliku süsteemiga.

Rahvademokraatia maade laiade töörahva hulkade elutingimuste otsustava paranemise peamine põhjus seisab poliitilise ja ühiskondliku korra põhjalikus ümberkujundamises, ühiskonna klassistruktuuri sügavates muutustes, majanduse iseloomu ja materiaalsete hüvede kogu tootmisviisi põhjalikus muutumises.

Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töötajate heaolu taseme tõusu peamiseks allikaks on see, et nad tegid jäädavalt lõpu vanale, kapitalistlikule tootmisviisile, mis oli pidurdanud tootlike jõudude arenemist, ning asusid uuele, sotsialistlikule ühiskondliku tootmise arendamise teele. Sotsialistliku tootmisviisi tekkimisega rahvademokraatia maades tekkisid ja jõustusid uued majandusseadused — sotsialismile omased seadused, mis on diametraalselt vastupidised kapitalismi majandusseadustele.

Sotsialismi majandusseadused — need on sellise tootmisviisi seadused, mis tekib ja areneb töörahva hulkade loova tegevuse tulemusena, uue ja vana vahelise võitluse tulemusena, sündiva ja sureva vahelise võitluse tulemusena. Uued majandusseadused tekkisid rahvademokraatia maades tootmisriistade ja -vahendite ühiskondlikule omandile rajatud sotsialistliku tootmisviisi loomise ja kindlustamise tulemusena. Rahvavõim eksproprieeris kodanluselt ja mõisnikelt tähtsamad tootmisriistad ja -vahendid, ühistas nad, arendas sotsialistlikku ülesehitustööd ja kindlustas sellega tingimused sotsialismi majandusseaduste toimeks.

Sotsialismi objektiivsete majandusseaduste toime näitab sotsialistliku majandussüsteemi suurt üleolekut kapitalist-

likust süsteemist. See üleolek väljendub kõige ilmekamalt sotsialismi põhilise majandusseaduse toimes, mis määrab kindlaks sotsialistliku ühiskonna arenemise kõik peamised küljed ja kõik peamised protsessid, sotsialistliku tootmisviisi kogu olemuse.

Sotsialismi põhilise majandusseaduse olulisteks joonteks ja nõudeiks on „kogu ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalse rahuldamise kindlustamine sotsialistliku tootmise pideva suurendamise ja täiustamisega kõrgeima tehnika baasil”.¹

Materiaalsete hüvede sotsialistlik tootmisviis erineb põjalikult kapitalistlikust tootmisviisist. Sotsialistliku tootmise eesmärgiks pole kasum, vaid inimene tema vajadustega, mitte kasumi saamine, vaid ühiskonna kõigi liikmete järjest kasvavate vajaduste maksimaalne rahuldamine. Sotsialismi tingimustes on ühiskondlik tootmine ühiskonna kontrolli all ning teenib täielikult töörahva huve, nende vajaduste ja nõuete rahuldamise ülesandeid.

Rahvademokraatia maades, mis elavad üle kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodi, toimib seesama sotsialismi põhiline majandusseadus mis Nõukogude Liidus. Tõsi küll, nende maade rahvamajanduses mitme sektori — nii sotsialistliku kui väikekaubalise ja erakapitalistliku ühiskondlik-majandusliku sektori samaaegne olemasolu ja järelikult ka vanade, kapitalistlike tootmissuhete jäänuste olemasolu ei ole sotsialismi põhilise majandusseaduse toimele veel andnud avarat tegevusvälja. Kuid see seadus mõjutab üha tugevamini majanduse arenemist, kindlustades sellega rahvademokraatia maade töörahva materiaalse ja kultuurilise taseme pidevat tõusu.

Rahvademokraatia maades on riigi kätte koondatud majanduse peamised hoovad, rahvamajanduse juhtivad positsioonid. Nendes maades langes 1953. aastal sotsialistlikule sektorile 98—100 protsenti kogu tööstustoodangust.

Kujukaks näiteks sotsialismi põhilise majandusseaduse viljastavast mõjust Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania majanduse arengule on nende maade rahvamajanduse, eelkõige kogu sotsialistliku sektori pidev tõus, mis on töörahva materiaalse ja kultuurilise elatustaseme pideva tõstmise aluseks.

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tallinn, 1953, lk. 86.

Tööstuslik tootmine suureneb Euroopa rahvademokraatia maades sõjajärgseil aastail pidevalt ja on juba jõudnud kaugele ette sõjaeelse perioodi tootmise tasemest. Poola tööstuse toodang kasvas 1953. aastal 1938. aastaga võrreldes 3,6-kordseks ja 1949. aastaga võrreldes 115 protsendi võrra. Tööstustoodangu maht kasvas Tšehhoslovakkias 1953. aastal rohkem kui kahekordseks, võrreldes sõjaeelse ajaga, ja kahekordseks, võrreldes 1948. aastaga. Tööstusliku tootmise tase oli Ungaris 1954. aasta algul üle kolme korra kõrgem kui 1938. aastal ja üle kahe korra kõrgem kui 1949. aastal. Tööstusliku tootmise maht Rumeenias ületas 1953. aastal peaaegu 2,5-kordselt 1938. aastal saavutatud tootmise mahu ja 3,5-kordselt 1948. aasta tootmise mahu. Tööstusliku tootmise maht Bulgaarias suurenes 1952. aastal 1939. aastaga võrreldes enam kui 4-kordseks ja 1948. aastaga võrreldes 2,2-kordseks. Tööstustoodangu maht Albaanias oli 1953. aastal 8 korda suurem kui enne selle maa vabastamist.

Tööstuslik tootmine kasvab Euroopa rahvademokraatia maades praegu niisuguse tempoga, millist pole saavutanud ega suuda saavutada kapitalistlikud riigid. Kui Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania tööstusliku tootmise kogu maht ületas sõjaeelse taseme enam kui kolmekordselt, siis terve rea Lääne-Euroopa kapitalistlike maade — Prantsusmaa, Belgia, Kreeka, Austria, Taani, Luksemburgi — tööstuslik tootmine suurenes 1953. aastal sõjaeelse tasemega võrreldes ainult 31 protsendi võrra. Seejuures tuleb arvestada, et ka see väike tööstustoodangu juurdekasv toimus kapitalistlikes riikides peamiselt relvastust tootvate tööstusharude arendamise arvel.

Kujukaks ja veenvaks tõendiks rahvademokraatliku korra vaieldamatutest paremustest kapitalistliku korra suhtes on ka teised rahvademokraatia maade saavutused. Poola näiteks on sotsialistliku industrialiseerimise programmi teostamise tulemusena nii tööstustoodangu hulga poolest ühe elaniku kohta kui ka selle absoluutse mahu poolest juba mööda läinud niisugusest maast nagu Itaalia ning läheneb Prantsusmaa tööstustoodangu tasemele ühe elaniku kohta. Tšehhoslovakkia läks 1953. aastal terase tootmise alal ühe elaniku kohta mööda Rootsi ja Prantsusmaast ning on peaaegu järele jõudnud Inglismaale.

Töölisklassi visa võitluse ja ennastsalgava töö tulemusena

on Euroopa rahvademokraatia maades loodud niisugused tööstusharud nagu elektrotehnika-, keemia-, auto-, traktori-, laevaehitustööstus, keeruliste masinate ja agregaatide tootmine jne. Kodanlik-feodaalse korra ajal ei olnud seal neid tööstusharusid kas üldse või neid ei olnud peaaegu olemas, kuid praegu etendavad nad kogu rahvamajanduse arengus esmajärgulist osa.

Rahvademokraatia maades toimub industrialiseerimine vastavalt sotsialistliku industrialiseerimise üldistele seaduspärasustele ning ei erine oma põhiliste printsiipide ja meetodite poolest NSV Liidus teostatud sotsialistlikust industrialiseerimisest.

Käies Nõukogude Liidu jälgedes, tuginevad rahvademokraatia maad mitte ainult NSV Liidu kogemustele, vaid nad saavad temalt ka otsest toetust ning abi, mis on nende kiire ja eduka edasiliikumise üheks otsustavaks teguriks.

Euroopa rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid ning riigiorganid, osutades raugematut tähelepanu rasketööstuse arendamisele, hoolitsevad samal ajal suuresti rahvatarbeesemede tootvate tööstusharude tõusu eest, eriti põllumajanduse tõusu eest ning tema ümberkorraldamise eest sotsialistlikel alustel.

Vaatamata sellele, et rahvatarbeesemete tootmise kasv jääb rahvademokraatia maades veel maha tootmisvahendite tootmise kasvust, on rahvatarbeesemete tootmise sõjaeelne tase juba tunduvalt ületatud.

Bulgaarias kasvas tarbeesemete tootmine 1952. aastal 1948. aastaga võrreldes kahekordseks. Tšehhoslovakkias suurenes 1953. aastal tarbeesemete tootmine 1948. aastaga võrreldes 79,8 protsendi võrra, Poolas — 1949. aastaga võrreldes enam kui kahekordseks. Rumeenias toodeti 1952. aastal rohkem kui 1938. aastal: puuvillast riidet 90 protsendi võrra, villast riidet 110 protsendi võrra, siidriidet 45 protsendi võrra, puuvillast trikotaaži 113 protsendi võrra. Albaanias kasvas 1953. aastal tarbeproduktide toodang 1938. aastaga võrreldes 9,5-kordseks.

Rahvademokraatia maade põllumajanduses kasvavad ka järjest rohkem tootlikud jõud. Rahvavõimu aastail on laienenud külvipind, on suurenenud kogutoodangu väljalase. Bulgaarias näiteks ületas teraviljakultuuride kogutoodang 1953. aastal sõjaeelse taseme 17,4 protsendi võrra. Selle maa külvipind suurenes 1948. aastast 1952. aastani 2 900 000 dekaari võrra. Poolas oli põllumajandusliku too-

dangu väärtus 100 hektari haritava maa kohta 1953. aastal 22 protsendi võrra suurem kui 1938. aastal. Albaanias suurenes külvipind aastail 1945—1953 64 protsendi võrra.

Kõigis Euroopa rahvademokraatia maades varustatakse põllumajandust riigi abiga uue, ajakohase tehnikaga — traktorite, kombainide ja teiste keeruliste masinatega, mis võimaldavad aastast aastasse suurendada põllumajandussaaduste toodangut. Poolas suurenes põllutöömasinate ja riistadega varustamine 1953. aastal 1949. aastaga võrreldes 2,5-kordseks. Bulgaarias suurenes traktorite arv 1952. aastal 1948. aastaga võrreldes 2,5-kordseks. Tšehhoslovakkia põllumajandus sai viie viimase aasta jooksul 14 360 traktorit, 1175 kombaini ja palju teisi masinaid. Käesoleval ajal on rahvademokraatia maades loodud laialdane masina-traktorijaamade võrk, mille käsutuses on kümned tuhanded traktorid ja tuhanded kombainid. Nii oli Poolas 1953. aastal 400 masina-traktorijaama 17 000 traktoriga (ümber arvestatuna 15-hobujõulisteks), Ungaris — 364, Tšehhoslovakkias — 256, Rumeenias — 218, Bulgaarias — 140, Albaanias — 13 masina-traktorijaama.

Rahvademokraatia maade põllumajandustoodangu tootmises etendavad üha suuremat osa põllumajanduslikud tootmiskooperatiivid ja riiklikud põllumajandid, mis moodustavad sotsialistliku sektori kindla baasi külas ning on nende maade põllumajanduse edasiarendamise peamiseks teguriks. Bulgaarias kuulus 1953. aastal kooperatiivsetesse tööle rajatud põllumajanditesse 52,3 protsenti kõigist talumajapidamistest, ja nende valduses oli 60,5 protsenti kogu haritavast maast riigis. Bulgaaria põllumajanduse sotsialistlik sektor andis 1953. aastal rohkem kui kaks kolmandikku riigi poolt ostetavast viljast.

Euroopa rahvademokraatia maade majandus kasvab ja areneb kiire tempoga. Kuid sellest ei saa järeldada, et tööstuse, põllumajanduse ja teiste materiaalse tootmise harude tõus toimub seal sujuvalt, katkestusteta ning ei kohta oma teel mitte mingisuguseid raskusi. Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania majanduse arenemise protsessis esineb paralleelselt edusammudega ka olulisi puudusi, mida avastavad ja likvideerivad kommunistlikud ja töölisparteid.

Üheks peamiseks ja tähtsamaks puuduseks Euroopa rahvademokraatia maade sotsialistlikus ülesehitustöös, mis märgiti ära nende maade kommunistlike ja töölisparteide

juhtivate organite otsustes, on see, et Poolas, Tšehhoslovakkias, Ungaris ja teistes rahvademokraatlikes vabariikides on kuni viimase ajani esinenud mittevastavus tootmisvahendeid tootva tööstuse arengu ja tarbimisvahendeid tootva tööstuse arengu vahel, ka jäi põllumajandus liiga palju maha tööstusest. Kui näiteks Poola tööstustoodang kasvas aastail 1950—1953 118 protsendi võrra, siis suurenes põllumajanduse toodang ainult 10 protsendi võrra. Niisugune olukord, mis annab tunnistust sellest, et ei ole kinni peetud vajalikust proportsioonist tööstusliku ja põllumajandusliku tootmise vahel ning on rikutud õigeid vastastikuseid suhteid linna ja maa vahel, pidurdas rahvamajanduse edasiarenemist ja töörahva elatustaseme tõusu.

Sotsialistliku industrialiseerimise poliitika, mis on rahvademokraatlike vabariikide kogu majanduse arendamise peamiseks hoovaks, on olnud ja jääb ainuõigeks. Tänu industrialiseerimise poliitika edukale teostamisele on rida agraarmaid muutunud tööstusmaadeks või tööstus-agraarmaadeks.

Rahvademokraatia maade põllumajanduses ei kasutatud vahetult ära kõiki võimalusi põllumajanduse ja loomakasvatuse arendamiseks, eriti aga nende töötavate talupoegade individuaalsetes majapidamistes olevaid ressursse, kes, välja arvatud Bulgaarias, harivad veel suuremat osa põllumajanduslikust maast ning etendavad järelikult suurt osa põllumajandustoodangu tootmises. Põllumajandusse paigutatud kapitaalmahutuste osa oli kapitaalmahutuste üldsummas liiga väike ja ei vastanud põllumajanduse tõstmise ning vilja, liha ja teiste põllu- ja loomakasvatussaaduste tootmise suurendamise nõuetele.

Üksikutel juhtudel leidis aset rahvavõimu, kommunistlike ja töölisparteide poliitika moonutamisi töölisklassi ja talurahva liidu kindlustamise alal. Need moonutused väljendusid individuaalsete talumajapidamiste, eriti aga kesktalupoegade majapidamiste osa alahindamises, kulakliku ekspluateerimise ja kulakluse poolt rahvavõimu üritustele vastupanu avaldamise vastu peetava võitluse nõrgendamises, vabatahtlikkuse printsiibi rikkumises põllumajanduslike tootmiskooperatiivide loomisel ja nendesse töötavate talupoegade kaasatõmbamisel. Keskmike ja vähese maaga talupoegade individuaalmajapidamisi varustati nõrgalt tootmisriistadega, seemnega, mineraalväetistega jne.

Poola Ühinenud Töölispartei II kongressil, Bulgaaria

Kommunistliku Partei VI kongressil ning teiste rahvademokraatia maade kommunistlike ja töölispartei juhivate organite otsustes märgiti ära, et partei- ja riigiparaadi mõned lülid ei pööra küllalt tähelepanu neile küsimustele, mis puudutavad võitlust teravilja- ja tehniliste kultuuride toodangu põhjaliku suurendamise, loomade arvu ja produktiivsuse kasvu, loomakasvatussaaduste jne. tootmise suurendamise probleemi lahendamise eest. Leidis aset põllumajanduslike tootmiskooperatiivide organisatsioonilise ja majandusliku kindlustamise ning mahajäävate kooperatiivmajapidamiste eesrindlike majandite tasemele tõstmise ülesannete alahindamine.

Sotsialistliku ülesehitustöö ja laiade masside elatustaseme tõstmise ülesannete edukamat lahendamist rahvademokraatia maades, nagu seda kriipsutati alla kommunistlike ja töölispartei vastavates otsustes, takistas rahvatarbeesemeid tootvate tööstusharude mitteküllaldane arendamine, üksikute ettevõtete ebarahuldav töö, vajaliku võitluse puudumine kvaliteetse toodangu väljalaskmise eest jne. Koondades kogu töörahva tähelepanu vajadusele kiiresti kõrvaldada puudused, otsustavalt likvideerida oma maade üksikute majandusharude mahajäämine, teevad Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania kommunistlikud ja töölisparteid kõik võimaliku tööstuse ja põllumajanduse toodangu edasise tõusu kindlustamiseks töörahva materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste igakülgse rahuldamise eesmärgil.

Rahvademokraatlikel riikidel on olemas kõik tingimused sotsialistliku ülesehitustöö ülesannete edukaks elluviimiseks, kuna nad juhivad kogu majanduselu riigis ning hoiavad enda käes majanduse kõiki peamisi juhtivaid positsioone. Nad planeerivad ühiskondlikku tootmist, arvestavad ja jaotavad toodetavat toodangut, kindlustades majanduse sotsialistliku sektori kasvu ja laiendamist, ning organiseerivad tööstuse, transpordi, põllumajanduse, krediidi- ja pangasüsteemi ning rahvamajanduse teiste harude tööd.

Rahvademokraatliku riigi kui sotsialistlikku tüüpi riigi majanduslik osa erineb põhjalikult kodanliku riigi osast. Rahvademokraatlik riik, kasutades objektiivseid majanduseadusi ühiskonna huvides, aitab kaasa tootlike jõudude arenemisele, purustades vanad, kapitalistlikud tootmisuhted ning asendades nad uute, sotsialistlike tootmisuhetega.

Sotsialismi majandusseadused ja uued, sotsialistlikud tootmissuhted rajavad endale rahvademokraatia maades teed ägeda klassivõitluse tingimustes, mida peab linna ja maa töörahvas ühiskonna kapitalistlike elementide ja rahvusvahelise imperialismi agentuuri vastu.

Klassivaenlane püüab pidurdada sotsialistlikku ülesehitustööd rahvademokraatia maades ning säilitada mitmesuguseid masside ekspluateerimise kapitalistlikke vorme, nurja ajada rahvavõimu üritusi, mis kindlustavad sotsialistliku tootmise kasvu. Vaenlase vastupanu muutub seda tugevamaks, mida otsustavamalt piiratakse ja tõrjutakse välja kapitalistlikke elemente, mida kiiremini toimub ühiskonna üleminek kapitalismilt sotsialismile.

Rahvademokraatlik riik seisab rahva saavutuste ja huvide kaitsel, paljastades ja tõkestades rahvademokraatliku korra vaenlaste, rahvusvahelise imperialismi agentuuri salasepitsusi. Oma majandusliku organiseerimistööga ja kultuurharidusliku tööga aitab ta aktiivselt kaasa tootlike jõudude igakülgsel arenemisele, kindlustades ühiskondliku rikkuse pidevat kasvu ning töörahva materiaalse ja kultuurilise taseme süstemaatilist tõusu.

*

Erakordse tähtsusega rahvamajanduse ja kultuuri arendamiseks, sotsialistliku majanduse kindlustamiseks ning rahvademokraatia maade töörahva heaolu parandamiseks on NSV Liidu sotsialistliku ülesehitustöö kogemuste ära kasutamine ja Nõukogude Liidu igakülgne omakasupüüdmatu abi, mis rajaneb võrdõiguslikkuse ja vastastikuse kasu põhimõtetel.

Nõukogude Liidu poolt rahvademokraatia maadele osutatav abi erineb põhjalikult imperialistlike riikide poolt nõrgematele riikidele peale sunnitavast nn. „abist”.

Kapitalistlikus maailmas on riikidevahelised suhted tingitud kaasaegse kapitalismi põhilise majandusseaduse toimest. Neid suhteid iseloomustab äge konkurentsivõitlus monopolistidele maksimaalsete kasumite kindlustamise nimel, mille käigus majanduslikult tugevamad riigid allutavad endale nõrgemad riigid, orjastavad ja riisuvad majanduslikult mahajäänud riikide rahvaid.

Demokraatliku leeri maade majanduslikes sidemetes ei ole niisugused vastastikused suhted mõeldavad. NSV Liidu majanduslik koostöö rahvademokraatia maadega põhineb

täieliku võrdõiguslikkuse põhimõtetel ning selle eesmärgiks on igakülgse omakasupüüdmatu abi osutamine sõbralikele riikidele sotsialismi ülesehitamisel. Nõukogude riigi suur abi, tema sotsialistliku tehnika, majanduse ja kultuuri kõrge arengutase on sotsialismi ülesehitamise teed sammuvate rahvademokraatlike maade kiire arengu pandiks.

„Ilma Nõukogude Liiduta,” märkis Rumeenia Rahvavabariigi Ministrite Nõukogu esimees sm. G. Gheorghiu-Dej, „oleks meie liikumine sotsialismile mõeldamatu. Kui meile poleks andnud moraälset toetust ja majanduslikku abi võimas Nõukogude Liit, kes kaitseb meid imperialistide igasuguste ähvarduste eest, oleks meil olnud raske vastu seista imperialistide survele, meie rahvuslik sõltumatus ja riigi suveräänsus aga oleks jalge alla talutatud...”¹

Rahvademokraatia maade töörahvas on korduvalt veendunud, et temasse suhtuvad tõeliselt vennalikult, sõbralikult ja siiralt Nõukogude Liidu rahvad, kes on alati valmis osutama omakasupüüdmatut abi oma sõpradele ja kõigile rahvastele, kes võitlevad eesrindliku inimkonna ühiste eesmärkide eest, rahu, demokraatia ja sotsialismi eest.

Juba esimestel sõjajärgsetel aastatel, kui Kesk- ja Kagu-Euroopa maade majandus oli poolpurustatud seisukorras, andis NSV Liit, vaatamata määratu suurele kahjule, mida tema rahvamajandusele olid tekitanud fašistlikud agressorid, rahvademokraatia maadele tõsist majanduslikku abi, aitas neid kiiresti parandada Teise maailmasõja poolt tekitatud raskeid haavu.

1945. aastal sai Bulgaaria Rahvavabariik Nõukogude Liidult suurel hulgal toiduaineid, kümneid tuhandeid tonne rauda, üle saja tuhande tonni naftasaadusi, 11 000 tonni puuvilla ja teisi materjale, mis võimaldas organiseerida Bulgaaria elanikkonna normaalset varustamist, käiku lasta tema tekstiilitööstus, korda seada transpordi, kindlustada põllumajandust vajalike masinatega.

Poola Rahvavabariik, kes kannatas 1946. ja 1947. aastal terava toiduainete puuduse all, sai Nõukogude Liidult külviks ja elanikkonna toitlustamiseks 800 000 tonni vilja,

¹ G. Gheorghiu-Dej, 30 aastat partei võitlust sotsialismi eest, rahu eest, kodumaa õnne eest. Rumeenia Töölispartei Keskkomitee kirjastus, 1951, (v. k.).

mis päästis poola rahva näljaohust ja võimaldas tal kiiresti üle saada tekkinud raskustest.

Tšehhoslovakkia Rahvavabariik sai 1947. aastal Nõukogude Liidult 600 000 tonni vilja. „Sel viisil,” ütles 1949. aasta detsembris Tšehhoslovakkia Rahvavabariigi president Klement Gottwald, „päästis Nõukogude Liit meid näljast. Sel viisil kaitses ta meid reaktsioonilise mässu eest, mis oleks siis toimunud meie rahvale palju raskemates tingimustes kui hiljem, 1948. aasta veebruaris.”¹

Tänu Nõukogude riigi poolt osutatud õigeaegsele ja omakasupüüdmata abile said Rumeenia, Ungari ja Albaania rahvavabariik samuti edukalt üle rahvamajanduse taastamise ja arendamise raskustest.

Ja ka järgnevatel aastail on rahvademokraatia maad oma majanduslikus ülesehitustöös pidevalt tuginenud ja tuginevad Nõukogude Liidu võimsale toetusele. NSV Liiduga sõlmitud vastastikuse abistamise ja majandusliku koostöö lepingute alusel on neil olnud ja on ka edaspidi võimalik saada Nõukogude Liidult kõike, mida veel ei ole või mida ei ole veel küllaldaselt nende ressurssides oma rahvamajanduse arendamiseks ja tõstmiseks. Omaenda jõupingutuste ja rahvahulkade ennastalgava töö tulemusena, Nõukogude Liidu poolt osutatava abi tulemusena, on need maad, vaatamata imperialistlike riikide poolt aetavale majandusliku blokaadi poliitikale, kiiresti taastanud rahvamajanduse ning teinud oma majanduse kindlaks ja kapitalistlikust turust sõltumatuks.

Majanduslik koostöö NSV Liiduga on üheks tähtsamaks teguriks, mis aitab kaasa rahvamajandusplaanide edukale täitmisele, rahvademokraatia maade majandusliku võimsuse tugevdamisele. Nõukogude Liidust saadav esmaklassiline tööstussiseseade aitab nendes maades luua sotsialismi kindla materiaalse tehnilise baasi. Nõukogude Liit saadab rahvademokraatia maadele juhtivate tööstusharude jaoks määratud tähtsaid masinaid ja sisseseadet, samuti maaki, traktoreid, autosid, värvilisi metalle, vilja, puuvilla ja teisi kaupu. Seejuures garanteerib NSV Liit rahvademokraatia maadele nende toodangu ülejääkide turustamise neile kasulikel tingimustel.

Nõukogude Liidu saadetiste vastukaubana ekspordivad rahvademokraatia maad NSV Liitu neile kasulikel tingi-

¹ „Bolševik” nr. 6, 1950, lk. 11 (v. k.).

mustel tööstustooteid, raudtee veerevat koosseisu, kivi-
sütt, metalli, tsementi, kangaid, suhkrut, lihaprodukte ja
teisi kaupu.

Tähtsat osa rahvademokraatlike vabariikide majanduse
arendamisel etendavad Nõukogude riigi poolt neile anta-
vad krediidid. Kaubandus- ja krediidikokkulepete alusel on
Poola, Bulgaaria, Albaania ja teised rahvademokraatia
maad Nõukogude Liidult saanud ja saavad täieliku sisus-
tuse kümnete suurte tööstusobjektide jaoks.

NSV Liidu ja rahvademokraatia maade vahel on loodud
selline vastastikuste majanduslike suhete süsteem, mis
kindlustab vennaliku koostöö, sõbraliku abi, tegevuse tiheda
kooskõlastatuse rahvamajandusplaanide väljatöötamisel ja
täitmisel. See süsteem kujutab endast rahvastevaheliste
suhete uut, kõrgemat tüüpi, mida ajaloos pole senini esi-
nenud.

NSV Liidu ja rahvademokraatia maade vastastikused
suhted on rajatud rahvaste täieliku võrdõiguslikkuse, nende
suveräänsete õiguste ja sõltumatuse austamise, teiste riikide
siseasjadesse mittevahelesegamise põhimõtetele, rah-
vastevahelisele usaldusele ja sõprusele, niisugusele majan-
duslikule koostööle, mis kindlustab iga riigi majanduslikule
arengule kõige soodsamad tingimused.

„Selle koostöö kogemused näitavad,” ütleb J. V. Stalin,
„et ükski kapitalistlik maa poleks suutnud anda rahva-
demokraatia maadele niisugust tõhusat ja tehniliselt kva-
lifitseeritud abi kui seda annab neile Nõukogude Liit. Asi
ei seisa ainult selles, et see abi on maksimaalselt odav ja
tehniliselt esmaklassiline. Asi seisab eeskätt selles, et selle
koostöö aluseks on siiras soov aidata üksteist ja saavutada
ühine majanduslik tõus.”¹

Huvide ühtsus, loov koostöö ja vastastikune abi, tihe
koostöö nii NSV Liiduga kui ka üksteisega on andnud
rahvademokraatlikele riikidele võimaluse arendada laial-
dast ülesehitustööd, ületada mitmekordselt tööstusliku too-
dangu sõjaeelset taset, suurendada oma siseturu mahtu.

Nõukogude Liidu vennaliku abi tulemusena on Euroopa
rahvademokraatia maad tunduvalt laiendanud oma välis-
kaubanduse käivet. Vana korra ajal vedas Rumeenia kapi-
talistlikest riikidest sisse 99 protsenti temale vajalikust töös-

¹J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tal-
linn, 1953, lk. 66—67.

tussiseseadest. 60,2 protsenti sisseveetavatest kaupadest olid laiatarbekaubad. Käesoleval ajal on Rumeenia vabanenud kapitalistlikust orjusest ja tal on võimalik isegi välis- turule välja vedada traktoreid, elektrimootoreid ja teisi masinaid, s. o. sellist toodangut, millist ta hiljuti hankis välismaalt. Rumeenia poolt sisse veetava toodangu ühe tonni väärtus alanes 1953. aastaks, võrreldes 1938. aastaga, 40 protsendi võrra, samal ajal kui eksporditavate kaupade tonni väärtus kahekordistus.

Euroopa rahvademokraatia maade väliskaubanduse käive suurenes 1946. aastast 1952. aastani enam kui viiekordseks ning jätkab pidevalt suurenemist. Pikaajalised kaubanduslikud kokkulepped, mida nad sõlmivad NSV Liiduga ja üksteisega, on nende väliskaubanduse ja kogu rahvamajanduse planeerimise kindlaks aluseks.

Rahvademokraatia maade töötajad on kindlalt veendunud, et nad suure Nõukogude Liidu vennaliku abiga ehitavad oma maades edukalt üles sotsialismi. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XIX kongressi direktiivides NSV Liidu arendamise viie aasta plaani kohta aastaiks 1951—1955 on arvestatud mitte ainult neid ülesandeid, mis kindlustavad kommunismi eduka ülesehitamise Nõukogude Liidus, vaid ka sotsialistlikku ühiskonda ehitavate rahvademokraatia maade vajadusi.

NSV Liidu arendamise viies viie aasta plaan näeb ette Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maade majandusliku koostöö edasist laiendamist.

„See viie aasta plaan,” on öeldud NLKP XIX kongressi direktiivides, „on rahuliku majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö plaan. Ta aitab kaasa Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maade majandusliku koostöö edasisele kindlustamisele ja laiendamisele ning majanduslike suhete arendamisele kõigi maadega, kes soovivad arendada kaubandust võrdõiguslikkuse ja vastastikuse kasulikkuse alustel.”¹

Rahvademokraatia maade avalikkus saab selgesti aru, et NSV Liidu arendamise viiendal viie aasta plaanil on väga suur tähtsus ka rahvademokraatia maadele. „Ungari rahvale, kes ilma Nõukogude Liidu abita poleks kunagi suutnud saavutada nüüd saavutatud edu,” kirjutas ajaleht

¹ „Partei XIX kongressi direktiivid NSV Liidu arendamise viienda viie aasta plaani kohta aastaiks 1951—1955”, Tallinn, 1952, lk. 28.

„Szabad Nep”, „on Nõukogude Liidu uus viie aasta plaan hindamatuks jõu allikaks. Nõukogude Liidu viie aasta plaan kajastub ungari rahva elus, Ungari Rahva-vabariigi tööstuse, põllumajanduse ja kultuurielu arengus. Ungari töörahvas näeb NSV Liidu uues viie aasta plaanis omaenda tuleviku kajastamist.”¹

NSV Liit osutab rahvademokraatia maadele sotsialistliku ühiskonna vundamendi ehitamisel suurt abi oma rikkalike kogemuste, teaduse ja tehnika uusimate saavutuste edasiandmise teel, tehniliste projektide väljatöötamise ja tehnilise dokumentatsiooniga varustamise teel. Kogemuste edasiandmise ja konsultatsioonide eesmärgil saadab NSV Liit rahvademokraatia maadesse rahvamajanduse ja kultuuri mitmesuguste alade kõrge kvalifikatsiooniga spetsialiste, annab rahvademokraatia maade inseneridele, teadlastele, töölistele ja talupoegadele võimaluse külastada NSV Liitu ning vahetult nõukogude tehastes, vabrikutes, kolhoosides, teaduslikes asutustes praktiliselt tutvuda sotsialistliku ühiskondliku tootmisega.

Rahvademokraatia maade töörahva suur huvi omandada Nõukogude Liidu suuri kogemusi pole juhuslik, vaid sügavalt seaduspärane nähtus: nõukogude rahvas, ehitanud üles sotsialismi, on saavutanud majanduse ja kultuuri kõigil aladel nii suurt edu, mida ei tunne inimkonna ajalugu.

Sõbralikud vastastikused suhted NSV Liidu ja rahvademokraatia maade vahel, NSV Liidu pidev abi nende maade rahvastele ja maailma esimese sotsialistliku riigi kogemuste, NSV Liidu rahvaste kogemuste kasutamine kommunismi ülesehitamise ürituses on Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania rahvastele võimaldanud edukalt üle saada paljudest raskustest, laialdaselt arendada sotsialistlikku ülesehitustööd, kindlustada rahvamajanduse pideva tõusu ning sel alusel tunduvalt tõsta oma elu materiaalsel ja kultuurilisel taset.

¹ „Szabad Nep”, 12. oktoobril 1952.

Teine peatükk

TÖÖPUUDUSE LIKVIDEERIMINE LINNAS JA VAESUSE LIKVIDEERIMINE MAAL. TÖÖ ISELOOMU JA TINGIMUSTE PÕHJALIK MUUTUMINE

Tööpuudus on rahvahulkade nuhtluseks ühiskonnas, kus valitsevad ekspluataatorlikud klassid. Mistahes kapitalistlikus riigis, sõltumata tema majandusliku arengu tasemest, eksisteerib ja kasvab pidevalt hiiglasuur töötute armee — inimeste armee, kes ei saa rakendada oma tööjõudu või kes on sunnitud seda müüma poolmuidu, et mitte nälga surra. Tohtu töötute armee olemasolu annab ekspluataatorlikele klassidele võimaluse üha rohkem tugevdada töörahva paljaksriisumist ja tema tööjõu ekspluateerimisega välja pressida maksimaalset kasumit.

Kapitalismi ajal on kõigi töövõimeliste töölerakendamise probleemi lahendamine võimatu. Kapitalistlik kord pole suuteline kõrvaldama tööpuudust: veelgi enam, ta ise tekitab ja tugevdab seda, kuna töötute armee olemasolust on huvitatud ekspluataatorlikud klassid. Laiade töörahva hulkade ekspluateerimine on kodanlusele suurte kapitalistlike kasumite saamise vahendiks.

Kapitalismi üldkriisi tingimustes on tööpuudus muutunud massiliseks ja alaliseks nähtuseks. Ameerika Ühendriikides oli 1954. aasta algul üle 14 miljoni täielikult ja osaliselt töötu. Itaalias ulatus 1953. aastal täielikult ja osaliselt töötute arv 4,5 miljoni inimeseni, Lääne-Saksamaal — 4—5 miljoni inimeseni. Taanis ei olnud 1953. aasta algul tööd igal neljandal töölisel, Belgias — peaaegu igal kolmandal töölisel. Ametlike andmete järgi oli Lääne-Euroopa kaheteistkümnes peamises kapitalistlikus riigis 1953. aastal täielikult töötuid 45 protsendi võrra rohkem kui neid oli 1948. aastal.

Kapitalistide poolt maksimaalse kasumi tagaajamine

viib paratamatult töölisklassi järjest suurenevale relatiivsele ja absoluutsele vaesumisele, mis avaldub eelkõige töölisklassi osa pidevas vähenemises rahvatulus ja elukalliduse kiires tõusus. Ameerika Ühendriikides näiteks kasvas elatusvahendite väärtuse indeks 1938. aastast 1953. aastani kahekordseks, Inglismaal ja Rootsis — enam kui kahekordseks, Belgias — neljakordseks jne. Samal ajal kasvasid ameerika monopolistide kasumid 6,5 miljardilt dollarilt 1939. aastal 45 miljardi dollarini 1953. aastal. Inglismaal said ettevõtjad 1952. aastal kasumeid 35 protsendi võrra rohkem kui 1950. aastal.

Töötajate töötasu osa Prantsusmaa rahvatulus, mis moodustas enne sõda 45 protsenti, langes 1952. aastal 30 protsendini. Tööraha osa Austria rahvatulus vähenes aastail 1949—1953 39 protsendilt 31 protsendini.

Samaaegselt töölisklassi olukorra halvenemisega tugevneb kapitalistlikes maades lakkamatult töötavate talupoegade laostumise ja vaesumise protsess. Monopolid saavad määratu suuri kasumeid, kehtestades äärmiselt madalaid põllumajandussaaduste hindu ning monopoolset kõrgeid talupoegade poolt ostetavate tööstuskaupade hindu. Nad riisuvad talupoegi, võttes kõrget hinda maa eest, andes liigkasukrediite ja rakendades mitmeid teisi majandusliku orjastamise meetodeid. Töötavate talupoegade sissetulekud vähenevad kapitalistlikes maades järjest, nende võlgnevus aga suureneb. Kõigis kapitalistlikes maades suureneb maata talupoegade arv, kes täiendavad pidevalt töötute armeed. Ameerika farmerite võlgnevus on üksnes sõjajärgseil aastail (1945—1953) suurenenud rohkem kui 60 protsendi võrra. 1945. aastast 1950. aastani laostus Ameerika Ühendriikides üle 700 000 farmeri.

Marksism-leninism õpetab, et arendada majandust rahvahulkade huvides ning põhjalikult parandada tööraha olukorda saab ainult pärast kapitalismi likvideerimist, eromandi kaotamist ning tootmisriistade ja -vahendite ühiskondliku omandi kehtestamist. Ainult üleminekul sotsialismile luuakse tänu sotsialismi põhilise majandusseaduse ning rahvamajanduse plaanipärase, proportsionaalse arenemise seaduse toimele reaalsed tingimused tootmise igakülgeks arendamiseks ja selle kasutamiseks ühiskonna huvides.

Marksismi-leninismi klassikud on korduvalt märkinud, et pärast kapitalismi kukutamist ja sotsialismi võitu muutub

tootmise eesmärk põhjalikult. „Kui tänapäeva tootlikke jõude hakatakse kohtlema nende lõpuks tunnetatud ole-muse järgi,” kirjutas Engels, „siis astub tootmise ühis-kondliku anarhia asemele tootmise ühiskondlik-plaani-pärané reguleerimine niihästi kogu ühiskonna kui ka selle iga üksikliikme vajaduste kohaselt.”¹ Ühiskonna ülemine-kuga kapitalismilt sotsialismile paraneb põhjalikult rahva-hulkade olukord, kaob tööpuudus ja vaesus. Sotsialistliku tootmise eesmärgiks on ühiskonna vajaduste igakülgne rahuldamine, mitte aga kaupade tootmine müügiks ja sel-lega kapitalistide kasumite suurendamine.

Töölisklassi võimu kehtestamine, majanduse juhtivate positsioonide üleminek riigi kätte, maareformid, sotsialist-lik industrialiseerimine ja põllumajanduse sotsialistlik ümberkorraldamine, rahvamajanduse planeerimine võimal-davad rahvademokraatia maadel edukalt lahendada töö-rahva hulkade materiaalse heaolu tõstmise ülesande, mis on lahendamatu kapitalismi tingimustes. Rahvamajanduse sotsialistliku sektori tekkimise ja kasvamisega on kõigis rahvademokraatia maades juba rahvademokraatliku korra kehtimise esimestel aastatel hakanud kiiresti kasvama tootmisalal töötavate inimeste arv, mistõttu hakkas kiiresti vähenema töötute armee. Käesoleval ajal pole tööpuudust mitte ühelgi rahvademokraatia maal.

Poolas oli enne Teist maailmasõda, välja arvatud põllu-majanduses töötajad, 2 730 000 palgalist töötajat, 1953. aasta lõpul oli rahva-Poola tööliste ja teenistujate arv ligi 6 miljonit inimest.

Tšehhoslovakkias oli 1933. aastal peaaegu miljon töötut. Käesoleval ajal ei ole Tšehhoslovakkias tööpuudust, rahva-majanduse kasvavad vajadused tööjõu järele nõuavad üha uut täiendust.

Bulgaarias on töölisklassi arv sõjajärgsel ajal tunduvalt kasvanud. Ainuüksi 1949. aastast 1952. aastani suurenes tööliste ja teenistujate arv kõigis rahvamajanduse harudes 333 000 inimese võrra, kusjuures nende arv pidevalt kasvab. 1953. aastal suurenes tööliste ja teenistujate arv 1952. aastaga võrreldes peaaegu 57 000 inimese võrra.

Rumeenias suurenes 1948. aastast 1953. aastani tööliste ja teenistujate arv iga aasta 200 000—250 000 inimese võrra.

¹ F. Engels, Anti-Dühring, Tallinn, 1954, lk. 246—247.

Ungaris oli tööstuses töötavate tööliste ja teenistujate arv 1953. aasta alguseks 1938. aastaga võrreldes suurenenud 36 protsendi võrra, moodustades 1 miljon inimest. Rahvamajanduse kõigis harudes oli 1953. aastal ligi 2 400 000 töolist ja teenistujat, mis on 40 protsendi võrra rohkem kui sõjaeelsel perioodil. Ainuüksi 1952. aastal asus ühiskondlikku tootmisse 203 000 uut töötajat, kellest üle poole said tööstustöölisteks.

Albaanias oli tööliste arv 1952. aastal 53 protsendi võrra suurem kui 1950. aastal.

Tööpuuduse likvideerimine, tööliste ja teenistujate arvu pidev kasv on rahvademokraatliku korra suured saavutused. Kõigis rahvademokraatia maades on töörahval kindlustatud tulevik.

Rahvavõim tühistas nende maade tööstusettevõtetes ja asutustes kapitalismi ajal kehtinud korra ning seadis sisse uue, sotsialistliku tööseadusandluse, kindlustas töötajatele õiguse tööle, õiguse puhkusele, õiguse sotsiaalhooldusele.

Euroopa rahvademokraatia maades kehtivate tööseaduste aluseks on sotsialistlik töö organiseerimise ja töö eest tasumise põhimõte, mis kindlustab laiade töörahva hulkade elulisi huve. Tööle võtmist ja vallandamist teostab ettevõtete administratsioon kooskõlastatult vastavate ametiühingutega. Kõikjal on sisse seatud kollektiivsete ja individuaalsete töölepingute süsteem. On kehtestatud 8-tunniline tööpäev ja sellest peetakse rangelt kinni, alaealiste ja raskemates tootmisharudes töötavate tööliste tööaeg on veelgi lühem.

Kõigile töölistele ja teenistujatele antakse igal aastal korraline kahe- kuni kolmenädalane või kuuajaline puhkus palga säilitamisega; puhkuse mittekasutamise korral töötajast mitteolenevatel põhjustel makstakse talle rahaline kompensatsioon. Naised saavad meestega ühesuguse töö eest võrdset tasu. Juhtivates rahvamajandusharudes töötavad töölised saavad kõrgendatud palka. Kvalifitseeritud töö eest tasutakse rohkem kui mittekvalifitseeritud töö eest.

Kõigis rahvademokraatia maades on sisse seatud töötajate sotsiaalkindlustus nende ettevõtete ja asutuste kulul, kus nad töötavad. Tööliste, teenistujate ja nende perekonnaliikmete haigestumise korral antakse neile tasuta kvalifitseeritud arstiabi. Töövõime ajutise kaotamise korral makstakse neile kindlaksmääratud osa tööpalgast (50 protsenti ja rohkem). Töötavad naised saavad raseduspuhkust palga

säilitamisega. On kehtestatud kõrgendatud pensionid invaliididele ja vanadele.

Viimasel ajal, seoses rahvademokraatia maade valitsuste poolt töörahva elatustaseme edasiseks tõstmiseks uute abinõude väljatöötamise ja tarvituselevõtmisega, anti välja seadused tööliste ja teenistujate õiguste laiendamise ning ettevõtetes töökaitse parandamise kohta.

Nii avaldati 1953. aasta novembris Ungari Rahvavabariigi Presiidiumi seadlus Tööseaduste koodeksi muutmise kohta, mis laiendab tunduvalt tööliste ja teenistujate õigusi ning parandab nende töötingimusi. On loodud kord ületunnitööde rakendamiseks, mille eest võib nüüd tasuda ainult rahas, mitte aga vaba aja andmisega, nagu seda tehti varem, välja arvatud need üksikjuhud, mis on ette nähtud vabariigi Ministrite Nõukogu vastavate määrustega. On laiendatud soodustusi rasedatele ja imetavatele naistöötajale. On keelatud rasedate naiste vallandamine tootmistöölt, samuti nende töö kasutamine tervistkahjustavates tööstusharudes. Alates neljandast raseduskuust kuni lapse imetamise kuuenda kuuni on keelatud naise kasutamine rasketel, öö- ja ületunnitöödel.

On parandatud ka noorsoo töötingimusi. Noortele töölistele ja teenistujatele on loodud kõik tingimused õppimiseks. Uue koodeksi kohaselt on kehtestatud uus kord ühelt töölt teisele üleviimisel, töölt vallandamisel ning palga ja töövahekordadega seotud tülikäsimuste lahendamisel.

Rumeenias avaldati 1953. aasta novembris vabariigi Ministrite Nõukogu määrus töö eest tasumise süsteemi parandamise kohta, mis aitab kaasa tööviljakuse edasisele suurendamisele ning tööliste, teenistujate ja insener-tehniliste töötajate elatustaseme tõstmisele. Vastavalt sellele määrusele kehtestatakse nüüd palgatariifid sõltuvalt töötingimustest, töötajate kvalifikatsioonist ja ühe või teise rahvamajandusharu majanduslikust tähtsusest. Kindlat palka saavate tööliste materiaalse huvi suurendamiseks on parandatud olemasolevat premeerimise süsteemi.

Poola Ühinenud Töölispartei Keskkomitee ja Poola Rahvavabariigi Ministrite Nõukogu võtsid 1954. aasta aprillis vastu otsuse palgasüsteemi osalise muutmise kohta raudteetranspordis, samuti raudteelaste mõningate õiguste ja kohustuste korrastamise kohta. Selles otsuses on ette nähtud mitme tööliste kategooria jaoks tükitöötasu sisseseadmine, mis aitab kaasa töötajate kvalifikatsiooni tõst-

misele, tööliste tööviljakuse suurendamisele ja palga tõstmisele.

Rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid, riigiorganid ja ametiühingud hoolitsevad väsimatult töökaitse parandamise, ettevõtetes ohutustehnika tõstmise, töö kergendamise ja tööliste kvalifikatsiooni tõstmise eest. Tööstuses, ehitusalal, transpordis ja teistes rahvamajandusharudes võetakse üha ulatuslikumalt kasutusele uut, eesrindlikku tehnikat, juurutatakse töömahukate protsesside ja raskete tööde mehhaniseerimist ja automatiseerimist, mille tulemusena kasvab kiiresti tööviljakus ning paranevad ja kergenevad tunduvalt töötingimused.

Rahvademokraatia maade rahvamajanduse sotsialistlikus sektoris, kus töötab valdav enamus kõigist töölistest ja teenistujatest, on kindlalt välja kujunenud sotsialistlikud tootmissuhted — seltsimeheliku koostöö ja sotsialistliku vastastikuse abistamise suhted, on likvideeritud kehalise ja vaimse töö tegijate huvide antagonistlik vastandlikkus. Tööjõud on lakanud olemast kaup, ostu-müügi objekt, kuna sotsialistlikud ettevõtted on rahva ühisvara või kuuluvad töötajate kollektiividele (kooperatiivsed ettevõtted). Seejärel ei ole siin lisaväärtuse kategooriat ega lisaproducti kategooriat, lisatööd ega lisatööaega. Nende ettevõtete tööliste kogu töö — niihästi see töö, mis on kulutatud töölise ja tema perekonna isiklike vajaduste rahuldamiseks, kui ka töö, mis antakse ühiskonnale tootmise laiendamiseks, hariduse, tervishoiu arendamiseks, riigikaitse organiseerimiseks jne. — on vajalik töö.

Töötava talurahva hulgad on kodanlik-feodaalse korra likvideerimise ning rahvademokraatliku korra kindlustamise tulemusena vabanenud sajanditepikkusest orjaikkest, vaesusest ja näljast, teistesse maadesse emigreerumise vajadusest, et leida kas või kerjuslikku teenistust. Rahva võim tegi otsustavalt lõpu feodalismi iganditele maal, likvideeris maavalduse vana süsteemi, viis läbi maareformid, mis vastasid töötava talurahva igatsustele ja elulistele huvidele.

Maareformidel oli määratu suur tähtsus tööliklassi ja talurahva liidu tugevdamisel ja nad aitasid kaasa olulistele muudatustele maa-elanikkonna põhihulkade elus. Rahva võimu poolt teostatud maareformide põhjalik erinevus kodanlikest maareformidest, sealhulgas ka kärbitud „maareformidest”, mis viidi läbi Kesk- ja Kagu-Euroopa maades

pärast Esimest maailmasõda, seisis selles, et maareformid rahvademokraatia maades olid oma iseloomult ja tulemuselt revolutsioonilised ja mitte reformistlikud, rahvalikud ja mitte kodanlikud, täielikud ja mitte osalised, vastasid laiade hulkade huvidele ja mitte käputäie parasiitlike elementide huvidele. Kui minevikus, pärast kodanlikke reforme, suurem ja sealjuures parem osa maast jäi endiselt mõisnike ja kulakute kätte, siis pärast rahvademokraatliku korra kehtestamist ja revolutsiooniliste maareformide läbiiviimist sai suur osa maast, välja arvatud riiklikku fondi arvatud maa, töötava talurahva omandiks.

Maareformid olid suunatud oma teravikuga mõisnike vastu. Nende läbiviimise tulemusena tehti lõpp mõisnike poliitilisele ja majanduslikule ülevõimule. Maareformide tulemusena hävitati feodalismi igandid ja feodaalse maa-valduse süsteem, mis oli sünnitanud kõige koletumaid päris-orjuslikke kehvikute ja keskmike ekspluateerimise vorme.

Rahvavõimu ajal teostus töötava talurahva põline unistus. Maareformide tulemusena said miljonid kehvikud, sulased ja osaliselt ka suurte perekondadega keskmikud rahvademokraatia maades riigilt kas tasuta või odava hinnaga üle 15 miljoni hektari maad, palju loomi, põllumajanduslikku inventari, suuri rahalisi ja seemnelaenusid, said abi masinate, ehitusmaterjali jne. näol. Poolas, tema endistel ja taasühendatud territooriumidel, jaotati maareformi teostamisel rohkem kui miljonile talupoja perekonnale üle 6 miljoni hektari maad. Rumeenias anti 918 913 maata ja vähese maaga talupojale 1 111 000 hektarit maad. Bulgaarias said 127 000 talupoja perekonda enda valdusse 1 250 000 dekaari maad. Ungaris said maad üle 630 000 töötava talupoja perekonna, Tšehhoslovakkias (ainult Tšehhi aladel) — 125 000 perekonda, Albaanias — üle 70 000 perekonna.

Mõisamaade üleandmine töötavale talurahvale parandas tunduvalt tema elujärge, andis kõige vaesemate majapidamiste määratu suurele massile võimaluse kindlalt jalule tõusta. Kui Poolas need talupojad, kellel oli 1931. aastal kuni 5 hektarit maad, moodustasid 40,9 protsenti kogu maa-elanikkonnast, siis 1950. aastal oli neid juba ainult 28 protsenti. Samal ajal tõusis 5—14-hektariliste talumajapidamiste erikaal sellel ajavahemikul 23,7 protsendilt 34,3 protsendini.

Rahvademokraatia maades annulleeriti talupoegade tohtu võlgnevus mõisnikele, kulakutele ja pankadele, likvi-

deeriti ekspluataatorlik maa ostmise ja müümise süsteem. Rahvademokraatia riikide maareformide ja teiste abinõude tulemusena, mis olid suunatud töötava talurahva toetamisele ja abistamisele, muutus rahvademokraatia maades suur osa talupoegi keskmikeks.

Maareformide edukas läbiviimine aitas kaasa rahvademokraatliku korra poliitilise aluse — töölisklassi ja töötava talurahva liidu — tugevnemisele.

Revolutsiooniliste maareformide läbiviimine ja feodalismi igandite likvideerimine külas löid soodsad tingimused ja eeldused Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania põllumajanduse sotsialistlikuks ümberkorraldamiseks. Varustamis- ja turustamiskooperatsiooni kiire areng neis maades, mis algas juba maareformide teostamise käigus, valmistas ette pinna põllumajanduslike tootmiskooperatiivide arenguks.

Rahvademokraatia maade töötava talurahva hulkade elujärje paranemise oluliseks näitajaks on see, et neis maades on peaaegu täielikult kadunud põllumajandusliku proletariaadi hiiglaarmee — sulased, keda mõisnikud ja kulakud varem julmalt ekspluateerisid. Nüüd on kulakluse ekspluataatorlikke tendentse järsult piiratud. Kõik isikud, kes kasutavad palgalist tööjõudu, on kohustatud töölistega sõlmima kollektiivsed ja individuaalsed lepingud, kasutama nende tööd seadusega kindlaks määratud tööpäeva piirides, kindlustama töölistele normaalsed korteri- ja elutingimused, kinni pidama kõigist riikliku tööseadusandluse normidest.

Erakordselt tähtsat osa põllumajanduse arendamisel, töötava talurahva elatustaseme tõstmisel etendavad vabatahtlikkuse põhimõttest range kinnipidamise alusel loodud ja organiseeritud põllumajanduslikud tootmiskooperatiivid, mis kujutavad endast sotsialistlikku tüüpi majandeid. Määratu suurt abi talupoegadele nende majandite arendamisel ja sotsialistlikule arenguteele üleminekul annavad riiklikud masina-traktorijaamad, mille arv aastast aastasse suureneb. Tootmiskooperatiivid ja masina-traktorijaamad on see võimas jõud maal, mis võimaldab töötaval talurahval teha jäädavalt lõpp vanadele, kapitalistlikele tootmissuhetele, mis tekitavad häda, vaesust ja nälga, ning kindlustada endale jõukas ja kultuurne elu.

Hoolitsedes pidevalt töölisklassi ja töötava talurahva elujärje parandamise eest, ei unusta rahvavõim ka elanikkonna teiste töötavate kihtide vajaduste ja nõudmiste rahuldamist.

Rahvademokraatliku korra ajal on Poolas, Tšehhoslovakkias, Ungaris, Rumeenias, Bulgaarias ja Albaanias kasvanud uue intelligentsi rohkearvuline kaader, kes on tihedalt seotud töörahva hulkadega. Aastast aastasse suureneb inseneride, teadusala töötajate, õpetajate, arstide ja teiste spetsialistide armee.

Rumeenia Rahvavabariigi kutsekoolid, tehnikumid, pedagoogilised koolid ja kõrgemad õppeasutused on rahvamajandusele andnud üle 83 000 mitmesuguse kvalifikatsiooniga spetsialisti ja jätkavad kasvava tempoga inseneride, tehnikute, agronoomide, arstide, õpetajate jne. kaadri ettevalmistamist. Ungari Rahvavabariigi kõrgemad õppeasutused lasksid ainuüksi 1952. aastal välja ligi 6000 spetsialisti, 1953. aastal aga veelgi rohkem. Bulgaaria Rahvavabariigi kõrgemad õppeasutused lasevad iga aasta välja keskmiselt ligi 6000 spetsialisti.

Albaanias on rahvavõimu üheksa aasta jooksul ette valmistatud õpetajaid neli korda rohkem kui kodanlik-feodaalse režiimi 25 aasta jooksul. Poolas oli 1952. aastal 130 000 pedagoogi, mis on kaks korda rohkem sõjaeelsest pedagoogide arvust. Selle maa tervishoiualal töötajate kaader täienes 1948. aastast 1953. aastani rohkem kui 70 protsendi võrra. Bulgaarias suurenes arstide ja keskmise meditsiinilise personali arv 1953. aastal 1939. aastaga võrreldes 30-kordseks. Tšehhoslovakkias suurenes arstide arv viimase seitsme aasta jooksul peaaegu kahekordseks.

Rahvavõim on põhjalikult parandanud töötava intelligentsi kõigi kihtide, sealhulgas ka tema vana kaadri elujärge, kes praegu annab oma jõu sotsialistliku ülesehitustöö heaks. Jäädavalt on möödas see kurb, rõõmutu aeg, kus kõrgema õppeasutuse ja keskkooli lõpetanud noored pidid „kõrge soosija” kaasabil, sageli ilma igasuguste välja-vaadeteta, tallama eraettevõtete, riigiasutuste ja asutuste lävesid töö otsinguil. Nüüd on igal spetsialistil võimalik saada tööd vastavalt oma kvalifikatsioonile ja soovile; igale insenerile, agronoomile, arstile, õpetajale on kindlustatud nende teadmiste vastav palk ja kindel tulevik, mida ei olnud vana kodanlik-feodaalse režiimi ajal.

Suurt kergendust on rahvademokraatliku korra tingimustes saanud väikekäsitöölised ja kodutööndajad. Rahvademokraatliku riigi igakülgse abiga ühinevad nad töönduskooperatsiooni, mis vabastab nad ekspluateerimisest kapitalistlike elementide poolt.

Rääkides suurtest muudatustest, mis on toimunud Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töörahva elus sõjajärgsetel aastatel, peab märkima naiste elujärje põhjalikku paranemist neis maades. Mõisnike ja kapitalistide võimutsemise ajal olid poola, tšehhoslovakkia, ungari, rumeenia, bulgaaria ja albaania töötavad naised eriti rasketes tingimustes, olid kõige enam õigusetud, kurnatud ja rõhutud inimesed. Töölis- ja talunaisi eksplua- teeriti üldreeglina rohkem kui mehi. Nende töö eest tasuti vabrikutes ja tehastes, mõisnike ja kulakute mõisates vähem kui meeste töö eest. Nad elasid alalises hirmus nagu kodanliku ühiskonna tugisammaste külge aheldatud nais- orjad. Nad moodustasid elanikkonna hulgas kirjaoskama- tute enamiku.

Rahvavõim vabastas naise kurnamisest, tegi ta võrd- õiguslikuks riigikodanikuks. Poolas, Tšehhoslovakkias, Ungaris, Rumeenias, Bulgaarias ja Albaanias töötavad nai- sed praegu koos meestega ja nendega võrdsetel alustel ühiskondlikus tootmises ja isiklikus majapidamises, kasu- tades sealjuures niisuguseid soodustusi, mida neile ei võimaldanud ega saanudki võimaldada kodanlik-feo- daalne kord. Koos kõigi töötajatega võtavad nad praegu aktiivselt osa sotsialistlikust ülesehitustööst, andes oma jõu nende maade õitsengu ja kogu rahva elujärje paran- damise heaks.

Euroopa rahvademokraatia maade töötajad saavad üha rohkem aru, et ühiskondliku elu korralduse sotsialistlikud vormid ja meetodid on paremad kapitalistlikest vormidest ja niidetitest.

„Kas võib võrrelda meie praegust elu vana Kladno metallurgide eluga,” ütleb kuulus tšehhi terasesulataja Vaclav Mudra, kes on palju aastaid töötanud Kladno linnas Ühendatud Metallurgiatehastes. „Rasket töötingimused ja kerjuslik elu — niisugune oli tööliste saatus kodanlikus Tšehhoslovakkias. Praegust aega ei saa endisega üldse võrrelda.”¹

„Praegu,” ütles Poola vaguniehitustehase vana tööline Karol Buras, „tunduvad mulle möödaläinud aastad painaja-liku unenäona. Mida on mulle andnud rahvavõim? Ta andis mulle inimväärse elu. Uue korra tulekuga olen ma otsekui

¹ „Pravda”, 23. mail 1953.

uuesti sündinud. Ja kas siis ainult mina üksi? Miljonid minutaolised said näha valgust.”¹

Sotsialistlikus ülesehitustöös saavutatud edu kõrval esineb seal ka puudusi, mis pidurdavad töörahva vajaduste rahuldamise kasvu. Siia kuuluvad puudused, mis esinevad töö organiseerimisel ja töö eest tasu maksmisel, tööjõu jaotamisel ja kasutamisel, mitmesuguse kvalifikatsiooniga töötajate uue kaadri ettevalmistamisel ja jaotamisel, talupoegade töö organiseerimisel ja neile vajaliku abi osutamisel.

Sellised ja taolised puudused ei jää märkamata kommunistlike ja töölisparteide poolt. Kriitika ja enesekriitika ning eriti altpoolt tuleva kriitika igakülgse arendamise teel mobiliseerivad rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid töötajaid uue elu ülesehitamise protsessis esinevate puuduste ja vigade õigeaegsele avastamisele ja kõrvaldamisele.

Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töötajate edusammud tulevad eriti reljeefselt nähtavale imperialismileeri maades järjest süveneva majandusliku languse ja elutingimuste halvenemise taustal.

Viies ellu üleminekut kapitalismilt sotsialismile, loovad rahvademokraatia maad kõik vajalikud tingimused sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks, ühe inimese teise inimese poolt ekspluateerimise lõplikuks likvideerimiseks, nende maade kõigile töötajatele jõuka ja kultuurse elu kindlustamiseks.

„Ekspluateerimise kaotamine, tööpuuduse kaotamine linnas, viletsuse kaotamine maal,” ütles J. V. Stalin, „need on niisugused ajaloolised saavutused töörahva ainelise olukorra alal, millest ei saa isegi unistada kõige „demokraatlikumategi” kodanlike maade töölised ja talupojad.”²

Uued tootmissuhted kutsusid rahvademokraatia maades esile uue, sotsialistliku suhtumise töösse, mis väljendub sotsialistlikus võistluses, võitluses tööviljakuse tõstmise ning rahvamajanduse ja kultuuri arendamise riiklike plaanide eduka täitmise eest.

Sotsialistlik võistlus on võimsaks vahendiks töötajate ümberkasyatamisel sotsialismi vaimus. Kapitalismi kõidikutest vabanenud ühiskonna tingimustes kutsub võistlus esile põhjaliku pöörde inimeste suhtumises töösse, muudab

¹ „Pravda”, 3. juulil 1953.

² J. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1952, lk. 433.

ta häbistavast ja raskest ikkest, mis ta on kapitalismi tingimustes, au, vapruste ja kangelaslikkuse asjaks.

Sotsialistlik võistlus paneb liikuma rahvamasside tohutud loomingujõud, kutsudes neis esile loova initsiatiivi, arendab teaduslikku ja tehnilist mõtet, aitab kaasa tootmise kiirele tõusule ning töötajate materiaalse ja kultuurilise elatustaseme tõstmisele.

Rahvademokraatia maade töötajad saavad üha selgemalt aru, et kõrge tööviljakus on uue ühiskondliku korra võidu otsustavaks tingimuseks, et sotsialism kujutab endast kapitalismiga võrreldes töö ühiskondliku organiseerimise kõrgemat tüüpi. Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töötajad veenduvad omaenda kogemuste najal selles, et toodangu väljalaske suurendamine ja toodangu kvaliteedi parandamine viib nende riikide majandusliku võimsuse tugevnemisele ja elanikkonna laiade hulkade heaolu tõusule.

Rahvademokraatia maade töötajad võitlevad aktiivselt seltsimeheliku koostöö ja sotsialistliku vastastikuse abistamise teel tööaja ratsionaalsema kasutamise ning tootmismaterjalide hoolika ja kokkuhoidliku kulutamise eest. Rahvademokraatia olemasolu esimestel aastatel eesrindlikes riiklikes ettevõtetes tekkinud sotsialistlik võistlus hõlmab iga aastaga üha uusi ja uusi töötajate hulki tööstuses, põllumajanduses ja teistes rahvamajandusharudes. Rumeenias võttis 1952. aasta lõpul sotsialistlikust võistlusest osa üle 70 protsendi kõigist töölistest, Poolas 1953. aastal — üle 85 protsendi ja Bulgaarias — üle 80 protsendi.

Kommunistlikud ja töölisparteid, ametiühingud ja teised töörahva massiorganisatsioonid, toetades igakülgset tootmise eesrindlaste patriootlikku algatust, arendavad ettevõtetes, ehitustel ja asutustes laialdast selgitustööd ning tõmbavad eesrindlike tööliste abiga sotsialistlikku võistlusse kaasa linna ja maa miljoneid töötajaid. Sotsialistlik võistlus on muutunud tööviljakuse tõstmise ja rahvamajanduse järsu tõusu saavutamise väga tähtsaks stiimuliks. Võitluses tööviljakuse tõstmise eest kasutatakse üha laialdasemalt materiaalse huvitatuse põhimõtet. Eeskujuliku töö eest saavad töötajad peale vastava töötasu ka lisatasu, preemiaid ja autasusid, mis suurendab nende isiklikku sissetulekut.

Kasutades ära Nõukogude Liidus omandatud sotsialistliku võistluse kogemusi, organiseerivad ja suunavad Euroopa

rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid ning ametiühingud töörahva hulki võitluses sotsialistliku võistluse kõrgemate vormide juurutamise eest. Poolas, Tšehhoslovakkias, Bulgaarias ja teistes maades areneb üha laiemalt tootmisnovaatorite, ratsionaliseerijate ja leiutajate liikumine. Tööstuse, raudteetranspordi ja ehitusorganisatsioonide tööliste ja insener-tehniliste töötajate hulgas areneb ikka energilisemalt võistlus plaaniliste ülesannete ennetähtaegse täitmise, tehniliste normide ületamise ja tootmisvõimsuste parema kasutamise, tööaja, tooraine, materjalide, kütte, elektrienergia kokkuhoiu, vagunite ringe kiiruse suurendamise, kaubarongide kommertsikiiruse suurendamise ning toodangu omahinna ja ehitustööde maksu-muse alandamise eest.

Sotsialistlik võistlus kannab rahvademokraatia maades massilist, üldrahvalikku iseloomu. Töötajad võtavad üha aktiivsemalt osa võitlusest tööviljakuse tõstmise ja toodangu väljalaske suurendamise eest, teades, et nad nüüd enam ei tööta söödikute-ekspluataatorite heaks, vaid ise-enda, oma rahvavabariigi heaks.

Rahvademokraatia maade töörahva poolt võitluses rahvamajanduse tõusu eest saavutatud edu kinnitab ilmekalt, et nendes maades rajatav sotsialistlik kord annab võimaluse avastada rahvas peituvaid loendamatuid võimete ja talentide rikkusi, mida kapitalism kägistas, tallas ja vaka all hoidis ning mis nüüd, rahvademokraatliku korra tingimustes, avalduvad täielikult ja kogu oma suuruses.

Kolmas peatükk

RAHVATULU JA TÖÖTAJATE TULUDE KASV. RAHVA TARBIMISE KASV

+ Rahvademokraatia maade majanduse ja töötajate heaolu pideva tõusu tähtsaimaks ja kõige üldistavamaks näitajaks on rahvatulu lakkamatu kasv.

Rahvatulu luuakse materiaalse tootmise harudes ja ta sõltub tervenisti viimase seisukorrast. Ta sisaldab ühiskondliku koguprodukti seda osa, mis läheb akumulatsiooniks (tootmise laiendamiseks) ja isiklikuks tarbimiseks, samuti teisteks mittetootmisalasteks vajadusteks. Väärtuselt kujutab ta endast tootmisprotsessis loodud uut väärtust.

Rahvatulu on inimeste tootmistegevuse tulemus, ühiskondliku tootmise arendamise tulemus. Tootmise arendamine allub nii üldistele kui ka spetsiifilistele majandusseadustele, mis toimivad mitmesugustes ühiskondlik-majanduslikes formatsioonides. Jaotusviisi määrab antud ühiskonnale omane tootmisviis, antud ühiskondlik-majandusliku formatsiooni põhilise majandusseaduse toime.

Kapitalistliku tootmise otseseks eesmärgiks ja määravaks motiiviks on lisaväärtuse tootmine, seepärast ei määrata tootmise laiendamist või vähendamist kapitalismi tingimustes lõpuks mitte tootmise ja ühiskondlike vajaduste suhe, vaid kapitalistide poolt saadav kasum, kasuminormi suurus.

Kapitalismi tingimustes on tootmise arenemine alati antagonistlikus vastuolus töötajate tarbimisega. Kapitalistlikus ühiskonnas ei jõua rahvahulkade tarbimise (ostujõu) kasv kunagi järele tootmise kasvule ja jääb sellest kogu aeg maha, mis viib kapitalistliku tootmise kriisidele.

Tänapäeva kapitalistliku tootmise eesmärgiks on maksimaalse kasumi saamine. Tarbimine aga huvitab kapitalisti ainult sel määral, kuivõrd see kindlustab talle selle oma-

kasupüüdliku eesmärgi teostamist. Tootmine ei allu kapitalismi tingimustes töötajate tarbimisele. Inimene oma vajadustega kaob kapitalistide vaateväljalt.

Marksism-leninism õpetab, et ainult sotsialismi tingimustes, kus tootmisriistad ja -vahendid on ühiskondlikuks omandiks ja kus on kaotatud ühe inimese ekspluateerimine teise inimese poolt, saavad töötajad tõeliselt jõuda kindlustatud, jõukale ja kultuursele elujärjele. Sotsialistlikule tootmisele üleminek tähendab ühiskondliku tootmise eesmärgi põhjalikku muutmist ja kindlustab kõige soodsamad tingimused nii kogu ühiskonna arenemiseks kui ka iga ühiskonnaliikme arenemiseks. Sotsialismi tingimustes kaovad tootmise anarhia ja kriisid, mis on omased kapitalismile. Rahvahulkade tarbimise (ostujõu) kasv jõuab kogu aeg tootmisest ette, tõukab tootmist edasi. Sotsialistliku tootmise eesmärgiks ei ole kasum, vaid inimene koos tema vajadustega, tema materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamine.

Inimeste pidevalt kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalse rahuldamise kindlustamine on sotsialistliku ühiskonna edasiliikumise üheks tingimuseks, ja nende vajaduste kasv — tootmise arendamise võimsaks ja pidevalt tegutsevaks stiimuliks. Selles avaldub sotsialismi põhilise majandusseaduse toime progressiivne iseloom. Sotsialistlikule arenguteele asunud maa rahvatulu kogu aeg suureneb, järgnedes tootmise tõusule.

Kapitalistlikule tootmisviisile lõpu teinud rahvademokraatia maades on loodud kõik eeldused ühiskondliku tootmise ja rahvatulu kiireks kasvamiseks.

Ühiskondliku tootmise areng ja koos sellega ka rahvatulu kasv on lahutamatult seotud materiaalse tootmisega tegelevate töötajate arvu suurenemisega, kõigisse rahvamajandusharudesse suunatava ühiskondliku töö mahu kasvamisega, tööviljakuse tõusmisega.

On teada, et kapitalism ei ole suuteline kindlustama kogu töövõimelise elanikkonna töölerakendamist. Kaasaegse kapitalismi põhiline majandusseadus ja sellest tingitud kapitalistliku majandussüsteemi teravad vastuolud viivad sellele, et tootlikud jõud tammuvad paigal, tööstuse ja teiste majandusharude arenemine muutub äärmiselt aeglaseks, töötajate töölerakendatus aga väheneb. Tsiviiltootmine väheneb järjest, rahvamajanduse militariseerimine tugevneb, majanduskriisid muutuvad järjest purustavamaks,

tööpuudus suureneb. Kõik see kokku põhjustab aeglast kasvutempot või rahvatulu otsest vähenemist kapitalismaades.

Kapitalistlikus ühiskonnas ei võta suur osa inimestest üldse osa ühiskondlikult kasulikust tööst. Rääkimata teiste töövaeva arvel elavatest ekspluateerivatest klassidest, eksisteerib igal kapitalistlikul maal alaliselt määratu suur parasiteerivate sabarakkude armee, kes teenindab valitsevaid klasse. Kodanluse ja tema sabarakkude ülalpidamine läheb ühiskonnale kalliks maksma.

Rahvademokraatliku korra tingimustes, kus ühiskondlik-majanduslik elu areneb sotsialismi seaduste järgi ja kus kapitalismile omaste hävitavate jõudude mõju on kõrvaldatud, areneb tootmine pidevalt ja kriisideta ning kasvab süstemaatiliselt rahvatulu.

Üheks peamiseks rahvatulu kasvu allikaks on tööliste ja teenistujate arvu pidev suurenemine rahvamajanduses. Rahvademokraatia maade asumisega sotsialistlikule arenguteele likvideeriti neis maades jäädavalt tööpuudus. Poolas kindlustati lühikese ajaga töö mitte üksnes linnaelanikele, kellest paljud ei olnud varem tööd leidnud aastate viisi, vaid tõmmati tööprotsessi kaasa ka need 6—8 miljonit talupoega, keda kodanlik-feodaalse korra ajal oli peetud „ülearusteks”. Nagu eelmises peatükis juba märgiti, on Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania tööstuses ja teistes rahvamajandusharudes töötavate tööliste arv sõjajärgsel perioodil kasvanud nii suures ulatuses, mis on nende maade ajaloos enneolematu ja ekspluateerivate klasside valitsemise ajal üldse võimatu.

Tähtsaimaks rahvatulu kasvu allikaks Euroopa rahvademokraatia maades on tööviljakuse süstemaatiline tõstmine sotsialistliku tootmise kõigis harudes. Nii kasvas tööviljakus Poola tööstuses aastail 1950—1953, võrreldes 1949. aastaga, 50 protsendi võrra, ehituse alal — 72 protsendi võrra, raudteetranspordis — 47 protsendi võrra. Tšehhoslovakkia tööstuses suurenes tööviljakus esimese viisaastaku jooksul 60 protsendi võrra, ehituse alal aga 52 protsendi võrra. Ka teiste rahvademokraatia maade rahvamajanduses tõuseb tööviljakus pidevalt.

Tööviljakuse hoogne tõus kindlustatakse peamiselt tootmistehnika pideva täiustamisega, töökorralduse süstemaatilise parandamise ja tootmisprotsesside mehhaniseerimise teel, samuti sotsialistliku võistluse arendamise, töötajate

kultuurilise ja tehnilise taseme tõstmise ning töö eest selle hulga ja kvaliteedi järgi tasu maksmise sotsialistliku põhimõtte teostamise teel.

Rahvatulu kasvu tähtsaks allikaks on ka tootmisvahendite ja materjalide kokkuhoiu režiimist kinnipidamine, võitlus praagi vastu, käibekulude vähendamine jne.

See kõik andis Euroopa rahvademokraatia maadele võimaluse kindlustada rahvatulu pidev kasv ühiskonna huvides.

Poola rahvatulu kasvas 1953. aastal rohkem kui 60 protsendi võrra 1949. aasta suhtes ja ületas enam kui kahekordselt 1938. aasta taseme. Bulgaaria rahvatulu suurenes 1953. aastal 1939. aastaga võrreldes 86,7 protsendi võrra. Tšehhoslovakkia rahvatulu ületas 1952. aastal sõjaeelse taseme 50 protsendi võrra. Rumeenia rahvatulu suurenes 1951. aastal 1948. aastaga võrreldes 94,5 protsendi võrra ja 1952. aastal 1949. aastaga võrreldes 68,7 protsendi võrra. Ungari rahvatulu oli 1952. aastal 4,7 protsendi võrra kõrgem 1951. aasta tasemest ja 1953. aastal 11,8 protsendi võrra kõrgem 1952. aasta tasemest. Aastast aastasse suureneb ka Albaania rahvatulu.

Rahvademokraatia maade rahvatulu kasvab pidevalt eelkõige sellepärast, et nende maade majanduse ja eriti tööstuse arendamisel etendab nüüd domineerivat osa sotsialistlik sektor, kus luuakse rahvatulu peamine osa. Nii moodustas rahvamajanduse sotsialistliku sektori toodangu erikaal Poola rahvatulus 1952. aastal 75 protsenti. Ungari rahvamajanduse sotsialistliku sektori osa selle maa rahvatulu tootmises moodustas 1951. aastal 76 protsenti, 1952. aastal aga 86,4 protsenti. Sotsialistliku sektori osa Tšehhoslovakkia rahvatulus kasvas 1949. aastast 1953. aastani 61 protsendilt 92 protsendini.

Teisiti toimub ka rahvatulu jaotamine. Kui Poolas, Tšehhoslovakkias, Ungaris, Rumeenias, Bulgaarias ja Albaanias varem, mõisnike ja kapitalistide võimutsemise ajal, valdava osa rahvatulust omastasid ekspluataatorlikud klassid ja kui see läks nende parasiitlike vajaduste rahuldamiseks, siis nüüd, rahvavõimu tingimustes, kasutatakse rahvatulu laiade rahvahulkade huvides, tootlike jõudude arendamise ja töötajate heaolu pideva tõstmise huvides.

1953. aastal saadud Bulgaaria rahvatulust läks kolm neljandikku töötajate isiklike materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks ja üks neljandik — tootmise laien-

damiseks ning teisteks üldriiklikeks ja ühiskondlikeks vajadusteks. 1953. aastal suunati Tšehhoslovakkias töötajate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks 73 protsenti rahvatulust, sotsialistliku tootmise edasiseks laiendamiseks ja teisteks üldriiklikeks vajadusteks aga 27 protsenti. Samuti kulutatakse teistes rahvademokraatia maades ligikaudu kolm neljandikku rahvatulust rahvahuljade isiklike vajaduste rahuldamiseks.

Töölisklassi heaolu tõusust annab tunnistust palgafondi määratu suur kasv. Ungari vabriku- ja tehasetöölise palgafond oli 1951. aasta juulis 125,6 protsendi võrra suurem kui 1938. aastal. 1954. aasta algul ületas tööliste reaalpalk sõjaeelse taseme keskmiselt 57 protsendi võrra. 1951. aastal suurenes töötajate töötasu üldsumma 1950. aastaga võrreldes 22,4 protsendi võrra, 1952. aastal aga veel 23,5 protsendi võrra.

Tšehhoslovakkia tööliste palgafond moodustas 1946. aastal 40 miljardit krooni, 1947. aastal 51 miljardit, 1948. aastal 60 miljardit, 1949. aastal 67 miljardit ja 1950. aastal 85 miljardit krooni. Tööliste keskmine palk suurenes 1946. aastast 1951. aastani 70 protsendi võrra ja teenistujate keskmine palk — 56 protsendi võrra. Tšehhoslovakkia tööliste keskmine palgatase oli 1953. aastal tervikuna rohkem kui 50 protsendi võrra kõrgem sõjaeelsest tasemest. Mõnede kategooriate tööliste palgatase tõusis veelgi rohkem. Nii teenis tšehhi kaevur 1932. ja 1933. aastal keskmiselt 1000 krooni kuus, 1952. aastal aga 7000 krooni. Põllumajanduses töötavate tööliste keskmine kuupalk tõusis 200—250 kroonilt 1932. aastal 4500 kroonini 1952. aastal.

Kehalisel ja vaimsel alal töötajate keskmine reaalpalgatase oli Poolas juba 1950. aastal sõjaeelsest tasemest 35 protsendi võrra kõrgem. 1952. aastal moodustas palgafond 185 protsenti 1949. aasta tasemest. Rumeenia tööliste ja teenistujate reaalpalk tõusis 1948. aastast 1950. aastani 30 protsendi võrra. Töölise keskmine reaalpalk oli Bulgaarias 1953. aastal 38 protsendi võrra kõrgem 1939. aasta tasemest.

Hoolitsedes palgataseme üldise tõstmise eest, rakendavad rahvademokraatlike vabariikide riigiorganid diferentseeritud töötasu maksmist, sõltuvalt kutsealast, rahvamajandusharust ja ettevõttest. Ungari Rahvavabariigi Ministrite Nõukogu võttis 1951. aasta lõpul vastu otsuse rahvahariduse alal töötajate, raudteetranspordi ja side

meistrite ja tööliste palga tõstmise kohta. Selle tulemusena tõusis ungari kooliõpetajate palk 12—14 protsendi võrra ning side- ja raudtee-ettevõtete tööliste palk — 10 protsendi võrra. Ülalmainitud kategooriatesse kuuluvate töötajate aastane palgafond suurenes ligikaudu 200 miljoni forindi võrra.

1952. aasta oktoobris võttis Ungari valitsus vastu otsuse kõrgemate õppeasutuste ja teaduslike asutuste töötajate palga tõstmise kohta keskmiselt 7,5 protsendi võrra. 1953. aasta juulis anti välja määrus söetööstuse inseneritehniliste töötajate palga tõstmise kohta.

Rumeenia Rahvavabariigi valitsus assigneeris 1951. aastal 3 miljardit leid selle maa alg- ja keskkoolide õpetajate palga tõstmiseks. Poola Rahvavabariigi valitsus andis 1952. aastal määruse kivistöökaevanduste tööliste palga tõstmise kohta. 1953. aastal tõsteti üheaegselt kaardisüsteemi kaotamisega Poolas tööliste ja teenistujate palka keskmiselt 12—40 protsenti.

Rahvademokraatliku korra tingimustes erineb palk printsiipiaalselt palgast kapitalismi tingimustes. Kodanlikus ühiskonnas määrab palga, mis on seal kaubana esineva tööjõu väärtuse või hinna muundunud vormiks, lõppude lõpuks stiihiliselt toimiv väärtuseseadus, mis vähendab töötajate palga miinimumini. Rahvademokraatliku korra tingimustes aga on tööliste ja teenistujate palk kaitstud igasuguse juhuslikkuse eest ja määratakse plaanilises korras kindlaks riigi poolt. Seejuures arvestatakse, et tööviljakuse kasv peab keskmise palga kasvust ette jõudma.

Tööliste ja teenistujate reaalpalka pidev tõusmine rahvademokraatia maades on saanud seaduspäraseks nähtuseks. Miljonid töötajad saavad peale individuaalse palga riigi arvel järjest rohkem igasuguseid soodustusi, toetust ja abiraha sotsiaalkindlustuse järgi, pensioni sotsiaalsooduse järgi, rahalisi preemiaid ja autasusid eeskujuliku töö eest, tasuta ja alandatud hinnaga tuusikuid sanatooriumidesse, puhkekodudesse jne. Rahvatulu kasv annab riigile võimaluse kulutada suuri summasid töökaitselise parandamiseks tootmises, tasuta arstiabi andmiseks, ühiskondliku toitlustuse organiseerimiseks, tööliste ja teenistujate kvalifikatsiooni tõstmiseks jne.

Rumeenias on riik viimase nelja aasta jooksul kulutanud ligi 4 miljardit leid tööliste ja teenistujate ajutise töövõime tugevdamiseks, pensionide ja ühekordsete toetuste maks-

miseks jne. Sama aja jooksul said sajad tuhanded töötajad tasuta või alandatud hinnaga tuusikuid raviks või puhkuseks selle maa maalilisemates paikades asuvatesse sanatooriumidesse, puhkekodudesse ja kuurortidesse.

Rumeenias kulutas rahvavõim 1952. aastal tööliste ja teenistujate sotsiaal-kultuurilisteks vajadusteks 4,5 miljardit leid, mis moodustab 14 protsenti kogu riigi eelarvest. 1951. aastal puhkas suvistes raviasutustes 252 000 töötajat, 1952. aastal — ligi 340 000 töötajat. Lastelaagrites puhkab iga aasta kümneid tuhandeid õpilasi ja eelkooliealisi lapsi.

Bulgaarias kulutati 1951. aastal summasid töötajate sotsiaalkindlustuseks, nende korraliste puhkuste tasumiseks jne. ligikaudu seitse korda rohkem kui 1939. aastal. Rahvavõimu olemasolu aastatel avati Bulgaarias ametiühingute liinis üle saja puhkekodu ja sanatooriumi, kus sajad tuhanded töötajad veedavad iga aasta oma puhkust.

Tšehhoslovakkia riigiorganid ja ametiühingud pööravad suurt tähelepanu töötajate sotsiaal-elutarbeline tingimuste parandamisele. Kui 1945. aastal ametiühingutele kuuluvates raviasutustes, mis asuvad Krnoši põlismetsades, Tšehhi-Moraavia kõrgustikul, Beskiidides, Tatras, Karlovy Varys, Mariánské Láznés jne., veetis puhkust ligi 4500 töolist ja teenistujat, siis 1950. aastal juba 239 000, 1952. aastal — 300 000 ja 1953. aastal — 340 000 inimest. Laste tervishoiuks assigneeriti 1952. aastal ligi 12 miljardit krooni. Pensionide maksmiseks ja haiguskindlustuseks kulutas riik 1952. aastal kümme korda rohkem kui 1937. aastal.

Rahvademokraatlikus Poolas on hõlmatud sotsiaalkindlustusega üle poole kogu elanikkonnast. 1951. aastal varustasid ametiühingud tuusikutega puhkekodudesse ja sanatooriumidesse ligi pool miljonit töötajat. On organiseeritud eri puhkekodud tootmise eesrindlastele, naistele-emadele, samuti ravi-profülaktilist tüüpi sanatooriumid, turismi-baasid jne.

Rahvademokraatia maade laiade töörahva hulkade elatustaseme tõstmist soodustab riiklike assigneeringute suurendamine elanikkonna meditsiiniliseks teenindamiseks, haiglale, dispanserite, sünnitusmajade, lastenõuandlate ja teiste raviasutuste võrgu laiendamiseks.

Nüüd assigneeritakse Tšehhoslovakkias elanikkonna meditsiiniliseks teenindamiseks ligi kümme korda suuremaid summasid kui 1937. aastal. Haiglakohtade arv on sõjajärgsetel aastatel suurenenud palju rohkem kui kogu

kodanliku vabariigi olemasolu perioodil. 1937. aastal oli üks arst 1218 elaniku kohta, 1954. aasta algul aga 760 elaniku kohta. 1937. aastaga võrreldes on Tšehhoslovakkias suurenenud sündivus 38 protsendi võrra, surevus aga on alanenud 13 protsendi võrra, jõudes nii madala näitajani, mida sellel maal pole varem registreeritud.

Enne Teist maailmasõda oli Poolas iga 10 000 elaniku kohta kolm arsti, 1952. aastal aga peaaegu viis arsti. 1938. aastal oli külas üldse 68 haiglat ja meditsiinilist punkti, nüüd aga on neid ligi 1700. 1953. aastal oli Poola külas juba 657 sünnitusmaja. Sündivus on rahvademokraatliku korra ajal tunduvalt suurenenud, surevus aga märksa vähenenud, võrreldes kodanlik-feodaalse režiimi aegse tasemega.

Rumeenias elasid töörahva hulgal ekspluataatorlike klasside võimutsemise ajal rasketes ebasanitaarsetes tingimustes. Rumeenia oli laste surevuse poolest Euroopas esikohal. Oli tavaliseks nähtuseks, et sajad tuhanded töötajate lapsed sel ajal, kui nende vanemad tööl olid, järelevalveta tänavatel hulkusid või koju lukustatud uste taha jäeti. Nüüd on paljudel ettevõtetel ja asutustel oma lasteaiad ja -sõimed. Viimase viie aasta jooksul on lasteasutuste arv suurenenud rohkem kui viiekordseks. 1952. aastal kulutas riik laste tervise kaitseks üle 77 miljoni lei.

Albaanias ületasid riiklikud kulutused tervishoiuks 1952. aastal neljakümne kordselt 1938. aasta kulutused. Ka rahva-Ungaris ületavad kapitalimahutused tervishoiuks kümneid kordi Horthy režiimi ajal tehtud kulutused. Bulgaarias on raviasutuste voodikohtade arv sõjaeelse ajaga võrreldes suurenenud 3,5-kordseks, maal asuvate sünnitusmajade arv aga on suurenenud sajakordseks. Sellele kõigele tuleb juurde lisada, et rahvademokraatia maades toimub töötajate meditsiiniline teenindamine tasuta, riigi kulul, mida ei olnud kodanlik-feodaalse korra ajal.

Kõigis rahvademokraatia maades on õigus puhkusele ja sotsiaalhooldusele vanaduses garanteeritud seadusandlikul teel, on fikseeritud konstitutsioonides, mis peegeldavad laiaade rahvahulkade poolt saavutatud suuri võite.

Nende maade tööliste ja teenistujate praegust olukorda ei saa võrreldagi töötajate kiratsemisega kodanluse võimutsemise päevil. Lodzi Sksza-nimelise puuvillavabriku kangur Sofia Danecka ütles Poola Rahvavabariigi Konstitutsiooni projekti üldrahvaliku arutamise ajal 1952. aasta märtsis: „Rohkem kui kolmkümmend aastat olin ma sunnitud

raske tööga suurendama kapitalisti rikkust. Mida aga sain mina ja tuhanded minutaolised oma töö eest? Närust palka, kitsa korteri keldrikorrusel või pööningul ja iga-aastase tööpuuduse. Kui sul aga polnud alalist tööd, siis ei olnud sul ka õigust puhkusele. Kuigi olid olemas niinimetatud seadused tööliste puhkuste kohta, valvas vabrikant hoolega selle järele, kes kuipalju oli teeninud ja kellele puhkust anda. Mõnikord ilmus kuu aega enne puhkust palgaümbrikule punane pitsat pealkirjaga „vallandamine”. See oli õnneseen, kellele meister kõrva sosistas: „Tule kuue nädala pärast tagasi, siis võtame sind uuesti tööle.” Niisugused olid minu puhkused kolmekümneaastase teenistuse kestel. Nüüd on hoopis teine olukord. Tänapäeval on meie riigis igaühel õigus tööle ja puhkusele. Meie saavutuste ja õiguste suurenemine, töörahva hulkade heaolu paranemine oleneb nüüd meist endist, meie tööst.”¹

Järsult on rahvavõimu tingimustes muutunud ka töötavate talupoegade olukord.

Maareformi ning krediidi- ja pangasüsteemi natsionaliseerimise tulemusena vabanesid rahvademokraatia maades miljonid töötavad talupojad täielikult määratu suurest hüpoteegivõlgnevusest ja liigkasuvõlgadest, mis varem olid neelanud suurema osa nende kehvast sissetulekust. Nii näiteks suurenesid panide-Poolas talupoegade era- ja pangavõlad ajavahemikul 1926. aastast 1935. aastani peaaegu kolmekordseks. Kehvikute ja keskmike majapidamiste võlgnevus maa eest, mis neile oli müüdnud üleskrüvitud hindadega kodanliku „maareformi” läbiviimise ajal, moodustas 1,2 miljardit zlotti.

Uue, rahvavõimu käest sai töötav talurahvas mitte üksnes maa, vaid ka pidevat materiaalist toetust masinatega varustamise, rahaliste krediitide, seemneviljalaenu jne. näol, mis aitab suurendada nende majandite tulukust.

Suur osa töötava talurahva majapidamistest, mis varem olid olnud kehvikute majapidamised, muutusid rahvavõimu aastail keskmikute majapidamisteks, nad soetasid endale tööloomi ja produktiivkarja, mida paljudel neist varem ei olnud, muretsesid põllumajanduslikuks tootmiseks vajaliku inventari ja on nüüd saavutanud teravilja ja teiste kultuuride saagi suurenemise ja loomakasvatuse produktiivsuse tõusu. Poolas suurenes 1946. aastast 1953. aastani veiste

¹ Poola ajakirjandus-agentuuri informatsioon 21. märtsil 1952.

arv 3 911 000-lt 7 385 000-ni, sigade arv 2 674 000-lt 9 730 000-ni, lammaste arv 726 000-lt 3 330 000-ni, hobuste arv 1 730 000-lt 2 720 000-ni. Talurahvas saab tööstuselt üha rohkem mineraalväetisi, mida varem kasutati ainult mõisnike suurmajapidamistes ja sealgi üsna vähesel hulgal.

Riiklike põllumajandite ja põllumajanduslike tootmis-kooperatiivide valduses olevate maade, samuti individuaal-talumajandite valduses olevate maade põlluviljakuse tõst-mist soodustavad suurel määral rahvavõimu poolt rakenda-tud abinõud uute niisutussüsteemide ehitamiseks ja vanade laiendamiseks, kaitsemetsavööndite organiseerimiseks jne. Nii on Bulgaarias rahvademokraatliku korra ajal niisutata-vate maade pindala suurenenud peaaegu 5,5-kordseks ja kapitaalmahutused maaparandustöödeks — 30-kordseks.

Riigi poolt töötavate talupoegade vajaduste rahuldamise eest kantava hoole tulemusena suurenevad kõigis rahva-demokraatia maades pidevalt põllumajandussaaduste too-dang ja laiade talurahva hulkade tulud. Nii oli iga Poola maaelaniku kohta 1953. aastal saavutatud reaaltulu 20 protsendi võrra suurem kui 1949. aastal ning see ületas sõjaeelse tulu rohkem kui 75 protsendi võrra. Ungari talu-poja perekonna reaaltulu oli 1954. aasta algul 50 protsendi võrra suurem 1938. aasta tulust. Keskmise viljasaak dekaarilt Bulgaaria viljakasvatusrajoonides ületas 1951. ja 1952. aastal peaaegu ühe kolmandiku võrra 1939. aasta saagi. Nisusaak Rumeenia Rahvavabariigis suurenes 1951. aastal 80 protsendi võrra 1949. aastaga võrreldes ning oli 1952. ja 1953. aastal veelgi suurem. Kuigi need põllumajan-duse alal tehtud edusammud kaugeltki veel ei rahulda töös-tuse üha kasvavaid vajadusi tooraine järele ja elanikkonna vajadusi toiduainete järele, on see siiski veenvaks tõendiks Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töötava talurahva hulkade suurtest saavutustest ja nende maade töötajate elatustaseme tunduvalt tõusust.

1953. aastal viidi Euroopa rahvademokraatia maades läbi uued suurelatuslikud abinõud töötavate talupoegade majandusliku abistamise alal. Nii näiteks assigneeriti Albaania Rahvavabariigi Ministrite Nõukogu poolt 1953. aastal 42 miljonit lekki töötavate talupoegade majapida-miste krediteerimiseks. Peale selle alandas valitsus 1953. aasta sügisel 12—20 protsendi võrra põllutööriistade hindu.

Rumeenia Rahvavabariigi Ministrite Nõukogu tühistas

seoses 1952. aasta ikaldusega kollektiivsete ja üksiktalumajandite kogu võlgnevuse 1952. aasta eest maisi, kartuli, päevalille ja teiste kultuuride kohustuslike müüginormide osas.

Bulgaaria Rahvavabariigi Ministrite Nõukogu ja Bulgaaria Kommunistliku Partei Keskkomitee võtsid vastu määruse kooperatiivsete tööle rajatud põllumajandite edasise rahandusliku ja majandusliku tugevdamise kohta, mis näeb ette riiklike müüginormide alandamist nende majandite liikmete isiklikul kasutamisel olevatelt maadelt, mis neile annab rohkem kui 450 miljonit levi lisatulu aastas.

Tšehhoslovakkia Kommunistlik Partei ja valitsus võtsid vastu otsuse põllumajandussaaduste põhiliikide varumishindade tõstmise kohta ja ühtsete põllumajanduslike kooperatiivide krediitide osamaksude pikendamise kohta, mis soodustab nende kooperatiivide liikmete ja töötavate üksiktalupoegade materiaalse taseme tõstmist.

Reas rahvademokraatia maades on viimasel ajal alandatud põllumajandussaaduste riiklikke kohustuslikke müüginorme. Ungaris on põllumajandussaaduste kokkuostunorme alandatud 28—30 protsendi võrra ja need määratakse nüüd kindlaks 3 aastaks ette. Poolas, kus kohustuslikud normid on sisse seatud ainult mõnede põhiliste põllumajandussaaduste kohta ja kus talupoegadel on üsna suuri ülejääke, mida nad oma äranägemisel realiseerida saavad, otsustati need kohustuslikud normid lähema kahe aasta jooksul samale tasemele jätta, kusjuures samal ajal peab kasvama põllumajanduslik tootmine. Varumisnormide alandamine, mis teostati töötava talurahva materiaalse huvi tõstmise eesmärgil, võimaldab neil turustada või kokkuostuhindadega riigile müüa senisest rohkem toiduaineid ja seega saada suuremaid sissetulekuid nii rahas kui ka natuuras.

Suurt osa põllumajanduse edasiarendamisel ja töötava talurahva heaolu taseme tõstmisel etendavad riiklikud masina-traktorijaamad, mille töömaht aastast aastasse kasvab. Traktorite ja teiste masinate kasutamine põllutöödel kergendab suurel määral tööd ja muudab selle viljakamaks. Eesrindliku tehnika rakendamine lühendab tööaega ja suurendab põllumajanduslike tööde kvaliteeti, soodustades suurte ja püsivate saakide saamist.

Viimaste aastate jooksul on eriti märgatavalt paranenud töötava talurahva selle osa olukord, kes astus vabatahtlikel alustel organiseeritud põllumajanduslikesse tootmiskoopera-

tiividesse. Kollektiivsed majapidamised saavutavad aastast aastasse järjest suuremat edu ühiskondliku tootmise edasiarendamisel ja kindlustavad oma liikmetele üha suuremaid tulusid. Juba 1951. aastal ületas keskmine viljakus kõigi rahvademokraatia maade kooperatiivide põldudel 15—40 protsendi võrra üksiktalumajandite viljakuse. 1952. ja 1953. aastal tegid tootmiskooperatiivid uusi suuri edusamme.

Vidini okoolia Negovantsõ küla (Bulgaaria Rahvavabariik) kooperatiivse tööle rajatud põllumajandi liikmed said 1952. aastal keskmiselt 150 kg nisu dekaarilt, s. o. pea-aegu kaks korda rohkem sellest, mida olid üksiktalupojad saanud varem niisama suurelt pindalalt. Sama okoolia Vidboli küla kooperatiivse tööle rajatud põllumajandi kollektiiv kogus 226 kg nisu igalt dekaarilt.

Tolbuhhini okoolia „Dobrudža” kooperatiivse tööle rajatud põllumajandi iga liige sai 1952. aastal normipäeva eest 6,87 levi, 4,6 kg nisu, 0,5 kg otri ja palju muid saadusi. Selle kooperatiivi liige Kolju Todorov sai väljatöötatud normipäevade eest 3299 kg nisu, 33 liitrit päevalilleõli, mitu tsentnerit otri ja kaera ning 4503 levi rahas.

1953. aastal oli Bulgaaria kooperatiivsete tööle rajatud põllumajandite keskmine viljasaak eramajanditega võrreldes suurem: nisusaak 21,7 protsendi võrra, maisisaak 18,5 protsendi võrra, päevalilleseemne saak 30,2 protsendi võrra, puuvillasaak 32 protsendi võrra jne. Seoses põldude viljakuse uue tõusuga suurenesid ka kooperatiivsete tööle rajatud põllumajandite liikmete tulud.

Rumeenia Rahvavabariigi kollektiivsed põllumajandid kogusid 1952. aastal põuale vaatamata mitmes rajoonis keskmiselt 14 tsentnerit nisu hektarilt. Vanas Rumeenias sellist viljasaaki ei saadud. Eesrindlikes kollektiivsetes majandites, kus laialdaselt kasutatakse nõukogude agrotehnikat ja nõukogude kolhoosnike eesrindlikke kogemusi, ulatus nisusaak 25—30 tsentnerini hektarilt. Aradi piirkonna „Dorabati” kollektiivses majandis saadi maisi üle 45 tsentneri hektarilt. Rumeeniale rekordilisi saake said ka kümned teised kollektiivsed põllumajandid.

1953. aastal said Rumeenia vabariigi kollektiivsed põllumajandid samuti hea teravilja- ja teiste kultuuride saagi. Galati piirkonna Insuretee küla „Scânteia” kollektiivne põllumajand sai 530 hektari suuruselt pindalalt keskmiselt 25 tsentnerit nisu, 22 tsentnerit rukist, 24 tsentnerit herneid

hektarilt. Aradi piirkonna Vaida küla kollektiivne põllumajand sai 48,7 tsentnerit maisi hektarilt.

Tulude jaotamisel 1953. aastal said kollektiivsete põllumajandite liikmed palju toiduaineid ja suure summa raha. Nii sai Bukaresti piirkonna Cacomianca küla 1907. aasta nimelise kollektiivse põllumajandi liige Gheorghe Constantin koos oma perekonnaliikmetega väljatöötatud normipäevade eest üle 104 tsentneri nisu, rukist, maisi, päevalilleseemneid ja teisi saadusi, samuti üle 2000 lei rahas. Craiova piirkonna Kirovi-nimelise kollektiivse põllumajandi liikmed said iga normipäeva eest 5,7 kg nisu, 7 kg maisi ja palju teisi saadusi.

Paljud Poola Rahvavabariigi põllumajanduslikud tootmiskooperatiivid said 1953. aastal rikkalikke sissetulekuid. Nii oli Opole vojevoodkonna Suszkwice küla tootmiskooperatiivi tulu peaaegu 3 korda suurem kui 1952. aastal. Sama kooperatiivi liige L. Poliaczak, kes koos oma naisega aasta jooksul välja töötas 451 normipäeva, sai selle eest 1127 kg rukist, 1397 kg nisu, 451 kg otri, 3608 kg kartuleid, 1704 kg söödapeeti ja 5863 zlotti rahas. Poznani vojevoodkonna Srodski maakonna „Tarnówi” kooperatiiv andis 1953. aastal normipäeva eest 25 zlotti rahas, 3 kg rukist, 1 kg nisu, 6 kg kartuleid jne.

Suurenevad ka Ungari Rahvavabariigi põllumajanduslike kooperatiivide liikmete ühised ja isiklikud tulud. Nii kasvas Turkeva küla „Punatähe” kooperatiivi jagamatu fond 1953. aastal mitme miljoni forindi võrra. Saanud rikkaliku põllukultuuride saagi, andis kooperatiiv igale oma liikmele normipäeva eest 3 kg nisu, 1 kg otri ja maisi, 100 g riisi ja rohkesti teisi toiduaineid, samuti 20 forintit rahas. Haidunasi tootmiskooperatiivis „21. detsember” said mõned perekonnad väljatöötatud normipäevade eest 14—16 tsentnerit riisi.

Uha suuremaid tulemusi saavutavad oma tööga ühismajandis Albaania Rahvavabariigis loodud tootmiskooperatiivide liikmed. Tirana piirkonna „Maminase” kooperatiiv kogus 1953. aastal oma põldudelt 84 tsentnerit maisi hektarilt 1952. aastal saadud 30 tsentneri asemel ja 17,5 tsentnerit nisu hektarilt, kindlustades oma liikmetele suuri sissetulekuid. Normipäeva eest anti neile üksnes teravilja kuni 9 kg ja 80 lekki rahas. Selle kooperatiivi liige Ramazan ja tema naine said väljatöötatud normipäevade eest peaaegu 4000 kg teravilja ja palju teisi saadusi. Kogu maa ulatuses

moodustasid tootmiskooperatiivide rahalised tulud 1953. aastal 290 miljonit lekki ehk peaaegu 70 protsenti rohkem kui 1952. aastal. Selle aja jooksul suurenesid ka naturaaltulud.

Tšehhoslovakkia vabariigi ühtsete põllumajanduslike kooperatiivide liikmed saavad samuti suuremaid saake ja rohkem tulusid, võrreldes selle ajaga, kui igaühel neist oli oma individuaalne majapidamine. Nii ulatusid vabariigi läänepiiri lähedal asuva Trstenice küla kooperatiivi tulud 1953. aastal 780 000 kroonini.

Slovaki Toni küla lihtsal talupojal Ferdinand Fitusel oli varem 7 hektarit maad. Teda peeti külas tubliks peremeheks, ometi sai ta vaevaga otsa otsaga kokku. 1950. aastal sai selle talupoja perekond oma põllumajandussaaduste realiseerimisest 76 000 krooni. 1951. aasta lõpul astus Fituse perekond põllumajanduslikku kooperatiivi ja teenis juba 1952. aastal kaks korda niipalju kui minevikus parimatel aastatel. Fitus ise, töötades põllundusbrigaadis, sai väljatöötatud normipäevade eest üksnes avansina 18 tsentnerit nisu, rukist ja otri, ligi 10 tsentnerit maisi, 972 liitrit piima ja teisi saadusi, samuti 37 110 krooni rahas.

Taolised näited pole ainulaadsed, vaid iseloomulikud kõigi rahvademokraatia maade kohta.

Töötava talurahva elujärje paranemine rahvademokraatia maades on tööliste ja talupoegade liidu tugevnemise, rahvademokraatliku korra kindlustumise tulemus.

Suur tähtsus Euroopa rahvademokraatia maade majanduse tõstmisel ja töörahva heaolu parandamisel oli rahareformidel, mis teostati kapitalistlike elementide edasiseks piiramiseks ja väljatõrjumiseks, oma maa valuuta ostujõu ja väliskursi tõstmiseks, samuti töötajate reaalsalga suurendamiseks.

Nendes maades läbi viidud rahareformide tulemusena õonestati linna ja maa kapitalistlike elementide ja eelkõige kulakluse positsioonid ning tugevnes riigi ja kooperasiiooni majanduslik võimsus veelgi. Rahareformid viisid kapitalistlike elementide erikaalu vähenemisele ja töötajate erikaalu suurenemisele tarbitava toodangu üldkoguses. Ülearuse rahahulga käibelt kõrvaldamine kahandas järsult kaupade enda kätte haaramist kapitalistlike ja spekulatiivsete elementide poolt ning oli üheks tööliste ja teenistujate reaalsalga tõstmise tingimuseks. Peale selle laiendas stabiilse valuuta kehtestamine kaubakäivet linna ja maa vahel.

Rahvademokraatia maades teostatud rahareformide tulemusena vähenes järsult töötava talurahva võlgnevus kulaklusele, mis omakorda soodustas külakodanluse veelgi suuremat poliitilist isoleerimist, piiramist ja väljatõrjumist.

Rahvatulu kasvamise ja riiklike materiaalsete reservide akumulatsiooni suurenemise alusel kaotati peaaegu kõigis Euroopa rahvademokraatia maades elanikkonna varustamise kaardisüsteem, viiakse süstemaatiliselt läbi toidu- ja tööstuskaupade hindade alandamist, mis etendab suurt osa töörahva elatustaseme tõstmisel. Elanikkonna varustamise kaardisüsteem kaotati Ungaris 1952. aasta veebruaris, Bulgaarias 1952. aasta mais, Poolas 1953. aasta jaanuaris ja Tšehhoslovakkias 1953. aasta juunis.

Korduv rahvatarbekaupade hindade alandamine on rahvademokraatia maade töötajatele andnud määratu suurt materiaalset kasu. Hindade alandamise tõttu 1952. aasta jaanuaris sai Rumeenia elanikkond kasu 10 miljardi endise lei suuruse summa ulatuses. Bulgaaria elanikkond sai 1952. ja 1953. aastal teostatud kolmekordse jaehindade alandamisega kasu 2800 miljonit levi ja 1954. aasta märtsis läbi viidud neljanda hindade alandamisega — 970 miljonit levi. Toidu- ja tööstuskaupade jaehindade järjekordne alandamine 1954. aastal andis Ungari töötajatele 1500 miljonit forinti, Poola töötajatele ligi 6 miljardit zlotti, Tšehhoslovakkia töötajatele 5,6 miljardit krooni kasu aastas.

Süstemaatiline laiatarbekaupade hindade alandamine demokraatliku leeri maades on rahvademokraatliku võimu kogu majanduspoliitika koostisosa. Jaehindade alandamise tulemusena tõuseb pidevalt tööliste ja teenistujate reaalpalk, paraneb pensionäride ja õpilaste olukord, suurenevad tunduvalt talupoegade tulud, tõuseb järelikult ka kõigi töötajate materiaalne ja kultuuriline tase.

Rahvademokraatia maade töörahva materiaalse olukorra pideva paranemise ilmekaks näitajaks on kaubakäibe kiire suurenemine, eriti riikliku ja kooperatiivkaubanduse osas. Tootmise pideva kasvu ja süstemaatilise hindade alandamise tulemusena paraneb töötajate varustamine ja tõuseb laiade rahvahulkade ostujõud. Poolas suurenes suhkru tarbimine ühe elaniku kohta 12,2 kilogrammilt 1938. aastal 18,2 kilogrammini 1952. aastal. Liha tarbimine on sama aja jooksul suurenenud peaaegu kahekordseks, villase riide tarbimine — kahekordseks, puuvillase riide tarbimine — 63 protsendi võrra. 1953. aastal sai elanikkond riikliku ja

kooperatiivse kaubandusvõrgu kaudu mitmesuguseid kaupu 5—38 protsendi võrra rohkem kui 1952. aastal.

1949. aastal müüdi Rumeenia elanikkonnale mitmesuguseid kaupu 159 miljardi lei väärtuses, 1951. aastal aga 280 miljardi lei väärtuses. 1952. aastal müüdi elanikkonnale rohkem kui 1951. aastal: leiba 11,3 protsendi võrra, taimeõli 12,6 protsendi võrra, koorevõid 83,2 protsendi võrra, liha 45 protsendi võrra, suhkrusaadusi 16,7 protsendi võrra. 1953. aastal suurenes nende saaduste tarbimine 30—35 protsendi võrra.

Esmajärguliste tarbekaupade tarbimine Bulgaarias on sõjajärgsetel aastatel suurenenud sõjaeelse perioodiga võrreldes mitmekordseks. Kui 1939. aastal puuvillase riide tarbimine ühe elaniku kohta moodustas keskmiselt 5 meetrit, siis 1950. aastal oli see juba 13 meetrit.

Jaekaubakäive oli Bulgaarias 1950. aastal 16,3 protsendi võrra suurem kui 1949. aastal ja 1951. aastal 18 protsendi võrra suurem kui 1950. aastal. Elanikkonnale müüdi 1952. aastal rohkem kui 1951. aastal: taimeõli 13,5 protsendi võrra, riisi 76,4 protsendi võrra, suhkrut 9,3 protsendi võrra, puuvillast riidet 68 protsendi võrra, villast riidet 53,7 protsendi võrra, siidriidet 57,6 protsendi võrra, jalatseid 86,7 protsendi võrra. Jaekaubakäive suurenes 1953. aastal 1952. aastaga võrreldes kõrvutatavates hindades 10,7 protsendi võrra.

Tšehhoslovakkia töötajate tarbimine suurenes 1950. aastal 1936. aastaga võrreldes: liha ja lihasaaduste tarbimine 45,7 protsendi võrra, suhkrut 15,1 protsendi võrra, rukki- ja leiva tarbimine 7,5 protsendi võrra, nisujahu ja jahusaaduste tarbimine 54,4 protsendi võrra. 1951. aastal müüdi elanikkonnale rohkem kui 1950. aastal: võid 23 protsendi võrra, taimerasva 8 protsendi võrra, suhkrut 8 protsendi võrra, köögivilja 26 protsendi võrra, kompekke 20 protsendi võrra, teed 19 protsendi võrra, tekstiiltooteid 16 protsendi võrra, rõivaid ja jalatseid 12 protsendi võrra. 1952. aastal sai elanikkond rohkem kui 1951. aastal: leiba 10 protsendi võrra, kondiitritooteid 23 protsendi võrra, liha ja lihasaadusi 2 protsendi võrra, rasva 9 protsendi võrra. 1953. aastal müüdi elanikkonnale tarbekaupu rohkem kui 1952. aastal: liha 9 protsendi võrra, lihakonserve 11 protsendi võrra, rasva 16 protsendi võrra, riisi 19 protsendi võrra.

Ungari linnades suurenes 1952. aasta esimese kümne

kuu jooksul jahu tarbimine ühe inimese kohta, võrreldes vastava perioodiga 1951. aastal, 31,8 protsendi võrra, leiva tarbimine 7,9 protsendi võrra, liha tarbimine 4,6 protsendi võrra, suhkrut tarbimine 24,5 protsendi võrra. Ungari sisekaubanduse kaubakäive suurenes 1953. aasta teisel poolaastal esimese poolaastaga võrreldes 27 protsendi võrra.

Albaanias müüdi 1953. aastal elanikkonnale suhkrut 16,6 protsendi võrra, riisi, ube, makarone 13,3 protsendi võrra, majapidamisseepi 12,9 protsendi võrra, puuvillast riidet 96,3 protsendi võrra rohkem kui 1952. aastal.

Rööbiti linna-elanikkonna tarbimise kasvuga on tunduvalt suurenenud ka töötava talurahva hulkade isiklik tarbimine. Nii näiteks suurenes Rumeenias nisu ja rukki tarbimine 1953. aastal ligi 50 protsendi võrra 1938. aastaga võrreldes. Rumeenia maa-elanikkond ostis 1953. aastal 1949. aastaga võrreldes riikliku ja kooperatiivse kaubandusvõrgu kaudu kolm korda rohkem villast riidet ja villaseid rõivaid, 50 protsendi võrra rohkem puuvillast riidet ja puuvillaseid rõivaid, üle kolme korra rohkem nahkjalatseid jne.

Poola, Ungari, Rumeenia ja teiste rahvademokraatia maade rahvavõimu õige poliitika tulemusena on likvideeritud mittevastavus talurahva poolt ostetavate tööstuskaupade liiga kõrgete hindade ja põllumajandussaaduste suhteliselt madalate hindade vahel.

Rahvademokraatia maade töötajate elatustaseme tõusust annab tunnistust riigieelarvete suurenemine, mis kajastavad nende maade majanduslikku võimsust. Rahvavabariikide — Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania — riigieelarved erinevad oma iseloomult printsiipiaalselt nende maade riigieelarvetest kodanlik-feodaalse režiimi perioodil. Mõisnike ja kapitalistide võimutsemise aastail olid Kesk- ja Kagu-Euroopa maade riigieelarved üheks vahendiks, mille abil jaotati rahvatulu ümber ekspluateerivate klasside kasuks. Riigieelarveid täiendati peamiselt otseste, eriti aga kaudsete maksude, orjastavate laenude ja inflatsiooni teel, s. o. laiade töörahva hulkade ekspluateerimise ja paljaksriisumise arvel. Valdav osa eelarve summadest läks laiakspaisutatud bürokratliku riigiaparaadi ülalpidamiseks, sõjalisteks eesmärkideks, kapitalistide ja mõisnike subsideerimiseks.

Riigieelarved olid defitsiitsed. Nii näiteks ei olnud Ungari riigieelarve kogu esimese ja teise maailmasõja vahelisel perioodil kordagi tasakaalu viidud nii, et tulud oleksid kulu-

sid ületanud. Samuti jäid sageli tasakaalustamata ka Rumeenia, Bulgaaria ja Tšehhoslovakkia riigieelarved. Nende maade riigivõlad olid tihtilugu mitu korda suuremad rahvatulust.

Hoopis teisele alusele ehitatakse riigieelarved rahvavõimu tingimustes. Rahvademokraatia maade riigieelarved etendavad tähtsat osa nende maade rahvamajanduse arendamisel, rahvusliku rikkuse suurendamisel ja nende maade laiade tööraha hulkade elatustaseme tõstmisel. Olles rahvatulu jaotamise ja ümberjaotamise vahendiks, teenivad riigieelarved nendes maades sotsialismi ülesehitamise ülesandeid.

Rahvademokraatia maade riigieelarved suurenevad järjest, peegeldades nende maade majanduse üldist tõusu, kusjuures eelarve tulude osa on üldreeglina märksa suurem kulude osast. Eelarveliste tulude põhilise osa moodustavad rahvamajanduse sotsialistliku sektori ettevõtetelt laekuvad summad. Valdav osa eelarvelistest kuludest läheb rahvamajanduse finantseerimiseks ning sotsiaal-kultuurilisteks üritusteks.

Rahvavõimu hoolitsust töötajate vajaduste eest näitab kujukalt elanikkonnalt võetavate maksude järsk alandamine. Mõisnike ja kodanluse võimutsemise ajal moodustasid Kesk- ja Kagu-Euroopa maades rohkem kui poole eelarvelistest tuludest laiatarbekaupadelt võetavad kaudsed maksud. Töötajatel tuli oma turjal kanda maksukoorma pearaskust. Rumeenias ja mitmel teisel maal võttis kodanlik valitsus talurahvalt kaks korda rohkem makse kui mõisnikelt. Nüüd, rahvavõimu ajal, moodustavad töötajate poolt tasutavad maksud ainult tähtsusetu osa maa eelarvelistest tuludest.

Samuti nagu rahvademokraatlike riikide kogu majanduspoliitika on ka nende maksupoliitika suunatud kapitalistlike elementide ja eelkõige kulakluse piiramisele ja väljatõrjumisele, kes igati püüavad pidurdada rahvamajanduse arengut ja avaldavad ägedat vastupanu rahvavõimu üritustele. Kapitalistlikelt elementidelt võetakse kõrgendatud makse. Samal ajal maksavad elanikkonna töötavad kihid maksude näol ainult tähtsusetu osa oma tuludest.

Analüüsides majandusliku arengu tulemusi ja oma maade tööraha elatustaseme tõstmise alal saavutatud edu, rõhutavad Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania kommunistlikud ja töölisparteid ühtlasi, et need tulemused ja see edu ei saa ega tohi varjata rahva-

hulkade materiaalse heaolu tõstmise eest peetava üldise võitluse varjukülgi. Poola Ühinenud Töölispartei II kongressi, Bulgaaria Kommunistliku Partei VI kongressi, Ungari Töörahvapartei III kongressi, Rumeenia Töölispartei Keskkomitee pleenumi, Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei pleenumi ja Albaania Tööpartei pleenumi otsustes juhitakse tähelepanu sellele, et rahvademokraatia maade elanikkonna materiaalsete vajaduste rahuldamise alal saavutatud tulemused ei ole kaugeltki küllaldased.

Et kindlustada rahvahulkade elatustaseme uus ja kiire tõus, koondavad kommunistlikud ja töölisparteid maksimaalselt jõudu ja ressursse põllumajanduse arendamisele ja laiatarbeesemete tootmise laiendamisele. Nad jätkavad ka edaspidi järjekindlalt laiatarbekaupade hindade alandamise poliitikat, tööliste ja teenistujate reaalpalka ja töötava talurahva sissetulekute suurendamise poliitikat.

Rahvademokraatia maade kommunistlike ja töölisparteide poolt välja töötatud abinõud kutsusid nende maade tööliklassi ja kõigi töötajate hulgas esile poliitilise ja tootmisalase aktiivsuse uue tõusu. Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania rahvahulgad veenduvad faktide najal ikka jälle selles, et õnneliku ja jõuka elu võib saavutada ainult rahvavõimu tingimustes, ainult siis, kui asuda kommunistlike ja töölisparteide juhtimisel sotsialismi ülesehitamise teele.

Neljas peatükk

TÖÖTAJATE KORTERITINGIMUSTE PARANDAMINE

Euroopa rahvademokraatia maades on tehtud suuri edusamme töötajate korteritingimuste parandamise alal.

Kapitalismi tingimustes on elamispinna küsimus lahendamatuks probleemiks. Kapitalistlikes maades kuuluvad lossid ja uhked üksikela mud ekspluataatoritele, töörahva hulga d aga elutsevad urgastes. Kapitalistlike maade linnades, kõrvuti hästikorrastatud keskustega, kus elavad jõukad klassid ja nende kõrgepalgalised kaasajooksikud, asuvad hooletusse jäetud agulid pimedate, rōskete ja poollagunenud majadega, kus elutseb vaene rahvas.

Kapitalistlik riik ei tunne huvi töötajate korterikitsikuse vastu. Elumajade ehitamine ja ekspluateerimine on kodanlikes maades eraettevõtjate käes. Kapitalistid-majaomanikud saavad suuri sissetulekuid kallitest korteriüüridest. Säärane rōövimine toimub kodanliku riigiaparaadi toetusel.

Laiade rahvahulkade korteritingimuste halvenemine kapitalismi tingimustes on kodanliku korra otseseks tagajärjeks. Kortarikitsikust ei saa kapitalismi tingimustes likvideerida. Vastupidi, kapitalistlik kord ise tekitab ja süvendab korterikriisi. Ainult niisuguse ühiskonna tingimustes, mis on vabanenud kapitalismi ikkest, on võimalik korteriküsimuse edukas lahendamine töörahva huvides.

Sotsialistlik riik loob ja jaotab elamufondi laiade rahvahulkade huvides, annab töötajatele korterid väga madala üüri eest. Uute elamute ehitamine toimub sotsialismi tingimustes riiklike summadega ja riigi otsesel toetusel.

Rahvademokraatlikud riigid on oma lühikese olemasolu ajal töötajate korteriolusid tunduvalt parandanud.

Esimeseks abinõuks, mida rahvavõim rakendas töörahva hulkade korterikitsikuse likvideerimiseks, oli losside, paleede, üksikela mudte ja teiste rahvademokraatliku korra

vaenlastele kuulunud hoonete konfiskeerimine. Natsionaliseeriti osa elamufondist, mis oli kuulunud suurbodanlu-sele ja mida viimane oli varem kasutanud töötajate eksplua-teerimise tugevdamiseks. Rumeenia Rahvavabariigi Suure Rahvuskogu Presiidiumi poolt 1950. aasta algul antud seadluses kodanlusele kuulunud elumajade natsionaliseeri-mise kohta on märgitud, et selle abinõu rakendamine on tin-gitud rahvamajanduse sotsialistliku sektori tugevdamise ja arendamise vajadusest, sellest, et kindlustada riiklik juhti-mine elamufondi loomisel ja jaotamisel ning selle äravõt-misel ekspluataatorite käest. Vastavalt seadlusele läksid kõik natsionaliseeritud majad ilma igasuguse hüvituse-ta riigi omandusse, said rahva ühisvaraks.

Suuromanikele kuulunud elamufondi konfiskeerimise ja natsionaliseerimisega rajati alus üldrahvaliku elamufondi loomisele. Seda fondi on rahvademokraatliku korra ajal laiendatud linnades ja töölisasulates uute elumajade ehitamise teel. Elamuehituse kulude katmiseks minevate sum-made peallikaks on sotsialistliku majandussektori akumu-latsioon.

Vaatamata sellele, et Teise maailmasõja ajal tekitati Kesk- ja Kagu-Euroopa maade elamufondile määratu suurt kahju, on Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töötajad oma kommunistlike ja töölisparteide juhtimisel edukalt võitnud linnade ja asulate taastamisega ja elamufondi laiendamisega seotud raskused.

Poolas, kus elamufond sõja ajal eriti tugevasti purustati, varustati töölised juba 1948. aastal elamispinna ümberjao-tamise teel ligi 100 000 toaga. 1949. aastast 1952. aastani said Poola töötajad rohkem kui 340 000 tuba. 1953. aasta esimesel poolaastal anti Poolas ekspluatatsiooni ligi 67 000 uut tuba. Peale selle investeerib riik iga aasta suuri summa-sid elumajade remondiks linnades ja töölisasulates. 1951. aastal kulutati selleks otstarbeks 356 miljonit zlotti, mille tulemusena töötajad said ligi 615 000 remonditud tuba. 1952. aastal remonditi üle 580 000 toa.

1953. aastal olid Poolas ehitamisel 280 uut linna ja töö-lisasulat. Uute tööstusettevõtete ja elumajade ehitamisega muutub tunduvalt ka vanade linnade ilme. Olgu näitena toodud kas või Poola „suur sepikoda” — Sileesia. Enne sõda oli see tüüpiline kapitalistlik tööstusrajoon, kus jul-malt ekspluateeritavad töölishulgad elasid kitsikuses sünge-

tes barakkides, mis uppusid samuti nagu tehased ja kaevandused porisse ja tolmu.

Tänapäeva Sileesia on hoopis teistsugune. Nüüd on see rahva-Poola eesrindlik rajoon nii tööstuslikus kui ka kultuurilises ja elukondlikus mõttes. Paljud metallurgid, kaevurid, masinaehitajad ja teised Sileesia ettevõtetes töötavad töölised on viimaste aastate jooksul saanud kümneid tuhandeid avaraid ja valgusküllaseid kortereid uutes, hästiehitatud majades. Ehitamisel on mitu uut suurt ja keskmist töölisasulat, samuti esimene Sileesia sotsialistlik linn Nowy Tychy, mille elanike arv on ligi 100 000 inimest.

Poola üks suuremaid linnu, tekstiilitööstuse keskus Lodz oli varem samuti äärmiselt korrast ära. 85 protsenti Lodzi elanikest elas lagunenud majades, ühte tuppa oli kokku surutud neli kuni kaheksa inimest. Paljud töölised pidid elama rõsketes keldrikorterites ja pimedates barakkides.

Hoopis teistsuguseks on muutunud Lodzi ilme rahvademokraatliku korra ajal. Linna on tekkinud uusi tänavaid ja väljakuid, uusi elumajade kvartaleid ning äärelinna — töölisasulaid. Ainuüksi ühes linna töölisrajoonis Balutys anti 1952. aasta jooksul ekspluatatsiooni 2714 uut tuba, kuhu asusid elama töölised. Nüüd tuleb Lodzis iga toa kohta keskmiselt 2 inimest.

Hoogne elamute ehitamine on käimas uues sotsialistlikus linnas Nõwa Hutas, kus juba 1953. aastal oli üle 35 000 elaniku, Wrocławis ja Gdanskis, Rzeszówis, Białystokis, Szczecinis, Olsztynis ja paljudes teistes vabariigi vojevoodkondades. Uute tööstusettevõtete lähedale rajatakse töölisasulaid, kus rööbiti elumajadega ehitatakse koole, haiglaid, lasteaedu, kultuurihooneid, kauplusi.

Eriti suure energia ja järjekindlusega korrastab Poola töörahvas oma kodumaa pealinna Varssavit, mille fašistlikud röövvallutajad olid barbaarselt purustanud. Siis, kui Nõukogude armee 1945. aasta jaanuaris Varssavi vabastas, kujutas linn endast määratu suurt õhkulastud ja mahapõletatud hoonete surnuaeda. Nüüd on see suuremalt osalt taastatud, hästikorrastatud, 965 000 elanikuga linn. Poola pealinna elamispind suurenes 1950. aastal 204 000 ruutmeetri võrra, 1951. aastal 223 000 ja 1952. aastal 280 000 ruutmeetri võrra.

Varemetest ja tuhast kerkinud Varssav muutub iga päevaga üha kaunimaks. Täielikult on taastatud Nowe Swiati tänav, mis on üks kaunimaid pealinna tänavaid. Stare

Miasto rajoonis oli 1952. aasta algul uutes ja remonditud majades ligi 200 000 tuba. Südalinnas asuvas Marszalkowska tänavas on ehitamisel rida uusi elamukvartaleid. Varssavi mitmesugustes paikades rajatakse parke ja haljasalasid, tehakse suureulatuslikke töid transpordivõrgu ja kanalisatsiooni laiendamise, elumajade gasifitseerimise jne. alal. Lähemas tulevikus saab Varssav ka allmaaraudtee.

Taastades oma armastatud linna, püüavad varssavlased seda kujundada vabastatud rahva maa suurejooneliseks pealinnaks. Varssavi elamispind suureneb 1960. aastaks 1939. aastaga võrreldes kahekordseks, linna elanike arv kasvab 1 300 000 inimeseni.

Suure ulatuse on võtnud elamuehitus Rumeenias.

Üksnes 1949. aastast 1953. aastani said selle vabariigi töötajad riigilt 1 730 000 ruutmeetrit uut elamispinda. Varem elutsesid töölised-kaevurid ruumides, mis olid elamiseks väga vähe kohased. Rahvavõimu ajal on kaevurid saanud sadu tuhandeid ruutmeetreid uut elamispinda. 1953. aastal said Jiu oru mäetöölised üle 700 uue korteri. Naftatööstuse töölistele anti üksnes 1951. aastal rohkem kui 1200 hästikorrastatud korterit. Raudteetranspordi töötajate jaoks ehitati mitukümmend tuhat ruutmeetrit elamispinda. Suuresti on paranenud Resita metallurgiakombinaadi tööliste, Galati laevaehitajate, Hunedoara ja Severini metallurgide ning Rumeenia teiste ettevõtete ja rajoonide töötajate korteritingimused.

Sõjajärgsetel aastatel on hästikorrastatud töölisasulaid rajatud paljudes Rumeenia rajoonides: Transilvaanias, Moldovas, Dobružjas, Oltenis ja mujal, kus kodanliku korra ajal paljud töölised elutsesid viletsates osmikutes. Eriti kiiresti areneb elumajade ehitamine niisugustes tööstusrajoonides, nagu näiteks Stalini, Resita ja Hunedoara linn, mis põhjalikult rekonstrueeritakse ja muudetakse tõeliselt sotsialistlikeks rajoonideks ja linnadeks.

Rumeenia Rahvavabariigi pealinna Bukaresti elamufond kasvab iga aastaga. Seal ehitatakse uusi elumaju mitte üksnes kesklinnas, vaid ka äärelinnas. Nii on Stiaua asulas ja Punase Grivita töölisrajoonis viimaste aastate jooksul ehitatud palju elumaju raudteetöolistele. Rahova asulas — telefonivõrgu töötajatele ja Grozavesti asulas — energia- võrgu töötajatele. Varem laokilejäänud Ferentari äärelinna on tekkinud suur asula, kus nüüd elavad peamiselt need töölised, kellel varem üldse ulualust polnud. Töötajatele

pikaajalisi krediite andva riigi abiga ehitavad sajad Bukaresti töölised endale individuaalelamuid.

Samuti nagu teistes rahvademokraatia maades, laienevad Rumeenias iga aastaga linnade ja asulate korrastamise tööd. Vanas Rumeenias puudus 22 maakonnalinnas kanalisatsioon ja 12 linnas ei olnud veevärki. Uues Rumeenias on kanalisatsioon, veevärk, gaas ja elekter ilmunud mitte üksnes suurtesse linnadesse, vaid ka paljudesse töölisasulatesse.

Bukaresti 23. augusti nimelise rajooni elanikel on veel elavalt mees lehkavad prügimäed, tahmunud vabrikud ja tehased ning armetud hurtsikud, kus polnud ei valgust ega vett. Nüüd on see rajoon täiesti muutunud. Linna on ehitatud mugavaid elumaju, on rajatud uus suur park staadioniga, mis mahutab 80 000 pealtvaatajat, ja 4000 kohaga suveteater, on ehitatud trammiliine, rekonstrueeritud väljakuid ja palju tänavaid.

Rumeenia rahvavõim teeb selleks kõik, et luua töötajatele parimad elamistingimused. Rumeenia vabariigi rahvamajanduse arendamise viie aasta plaanis on ette nähtud anda 1955. aasta lõpul peamiselt maa tööstuskeskustes ekspluatatsiooni 2 800 000 ruutmeetrit uut elamispinda. Rumeenia Töölispartei Keskkomitee ja valitsus võtsid vastu otsuse Bukaresti rekonstrueerimise üldplaani väljatöötamise kohta, mis on arvestatud 15—20 aastaks.

Hiljuti võttis Rumeenia Rahvavabariigi Ministrite Nõukogu vastu määruse riigi poolt antavate krediitide abil kooperatiivse ja individuaalse elamuehituse arendamise kohta.

Ka Bulgaaria Kommunistlik Partei ja Bulgaaria valitsus teevad suuri jõupingutusi töötajate korteri- ja elamistingimuste parandamiseks. 1944. aastast 1949. aastani suurenes Bulgaarias elamispind 1,4 miljoni ruutmeetri võrra. Aastail 1949—1953 ehitas riik linnades töötajate jaoks rohkem kui 3 400 000 ruutmeetrit elamispinda. Üksnes 1952. aastal varustati uute korteritega üle 80 000 tööliste.

Bulgaaria pealinnas Sofias olid kuni 1944. aasta 9. septembrini paljud tänavad laokile jäetud ja tühjad: aastaid ja isegi kümneid aastaid ei olnud sinna ehitatud suuremaid hooneid. Nüüd on seal käimas laialdane ehitustöö. Istambuli tänavasse, sinna, kus kunagi asusid kokkusurutult maa külge liibuvad osmikud, on nüüd ehitatud hästikorrastatud mitmekordsete elumajade kvartalid. Ainuüksi

1952. aastal kolisid uutesse korteritesse ligi 2000 Sofia linna töötajat.

Sofias kasvab kiiresti linnatranspordi võrk, sealhulgas trollibusside ja autobusside võrk, toimub ka tänavate haljastamine. Pealinna haljasalade pindala on rahvavõimu ajal suurenenud peaaegu kahekordseks.

Viimaste aastate jooksul on Bulgaarias tekkinud mitu uut linna ja töölisasulat, nagu Dimitrovgrad, Madan, Velingrad, Rudozem ja teised, mida varem polnud üldse kaardile märgitud.

Vabariigi uues linnas Dimitrovo, mis on tärganud räpase kolka Perniki asemele, on ehitatud mitu suurt tööstusettevõtet, kommunaal-elutarbelist asutust ja elumkvartalit. Dimitrovgradis on peale tööstusettevõtete, mis juba töötavad täie võimsusega, ehitatud terveid kvartaleid mitmekordseid elumaju, haiglaid, koole ja teisi hooneid.

Bulgaaria kõige nooremas linnas Madanis, Rodope maagibasseini uues tööstuskeskuses, oli kaks aastat tagasi ainult mõni ühekordne majalogu. Praegu kõrguvad selle linna sirgete tänavate ääres hästikorrastatud elumajade kvartalid, mida riik on ehitanud töötajate jaoks. Samuti on linna ehitatud ja seal töötavad juba koolid ja polikliinik, on avatud rida kauplusi ning kultuuri- ja elutarbelsi asutusi.

Bulgaaria vabariigi suurimas tööstuskeskuses Stalino linnas on masinaehituse ja teiste tööstusharude uute ettevõtete kõrvale kerkinud kümneid kommunaalhooneid ja elumaju, kus elavad töötajad oma perekondadega. Suureulatuslik elamute ehitamine toimub ka Plovdivis, Russes, Plevenis, Slivenis ja teistes Bulgaaria linnades.

Tšehhoslovakkias areneb elamute ehitamine niisuguses tempos, mida sel maal varem ei tuntud. Enne sõda kulutati elumajade ehitamiseks keskmiselt 400 miljonit krooni aastas, aastail 1947—1949 aga eraldati selleks otstarbeks iga aasta 4 miljardit krooni. Varem polnud paljudel tuhandetel töölisperekondadel üldse korterit või nad elutsesid keldrites, põõningutel, barakkides või teistes elamiseks ebakohastes ruumides. Nüüd, rahvavõimu ajal, püstitatakse neile tänapäeva nõuetele vastavaid mitmekordseid maju. 1949. aastast 1953. aastani anti ekspluatatsiooni rohkem kui 177 000 uut korterit.

Eriti laia ulatuse on võtnud elamute ehitamine Tšehhoslovakkia suurtes tööstus- ja administratiivsetes keskustes. Uha uusi ja uusi elumajade kvartaleid kerkib tühjadele

platsidele Prahas, Bratislavas, Brnos, Mostis, Kladnos ja teistes linnades, Põhja-Tšehhis, Sokolovas, Trutnovis ja teistes tööstusrajoonides.

Ostrava piirkonnas ehitati aastail 1918—1938 kaevurite jaoks kõigest 739 väikest elumaja. Rahvavõimu aastail on üksnes Ostrava-Karvinna söebasseinis ehitatud 11 767 hästikorrastatud korterit. Kokku on maagitööstuse tööliste riigi kulul ehitatud 22 565 korterit. Ostrava-Karvinna basseinis ehitatakse niisuguseid sotsialistlikke linnu, nagu 170 000 elanikuga Nova Ostrava ja 70 000 elanikuga Nova Karvinna; pruunsöe kaevandamise keskuse Mosti lähedal ehitatakse linna, mis on arvestatud 40 000 elanikule. 1952. ja 1953. aastal ehitati sadu uusi maju Slovakkias asuvates kaevuriasulates Rudnjanys, Mlynkys, Alam-Slenas, Rožnjas, Krompachys.

Kujukaks näiteks rahvavõimu hoolitsusest töötajate korteritingimuste parandamise ja asulate heakorra eest on faktid, mis iseloomustavad elu Doonau ääres asetsevas Komarno linnas — riigi kõige suuremas jõesadamas, mille kaudu toimuvad Tšehhoslovakkia transpordisidemed rea teiste maadega. Hoolimata selle linna majanduslikust tähtsusest, oli Komarno endisel ajal jäänud unustusse. Kodanlikud võimud ei hoolitsenud üldse ei linna elanike ega heakorra eest. Komarnos oli kokku 3000—3500 väikest ja enamikus poollagunenud elumaja. Töörahas, kelle hulgas oli alati rohkesti töötuid, elas kokkusurutult kitsastes ja rõsketes barakkides või poollagunenud kindlustusehitustes. Korterikitsikus oli äärmiselt terav, ometi ei võtnud kodanlikud võimud tarvitusele mitte mingisuguseid reaalseid abinõusid töötajate elu parandamiseks.

Olukord muutus põhjalikult pärast seda, kui Tšehhoslovakkias kukutati ekspluateerivate klasside võim. Rahvavõim ei piirdunud üksnes kodanluselt konfiskeeritud elamufondi üleandmisega töötajatele. Komarnos alustati suure laevaehitustehase ja teiste ettevõtete ning ühtlasi ka elumajade ehitamist. Laevaehitustehase ümber tekkis suur töölisasula, kus juba 1951. aastal anti ekspluatatsiooni ligi 150 korterit ning rida ühiselamuid perekonnata tööliste jaoks. 1952. ja 1953. aasta jooksul kasvas asula elamufond mitmekordseks; nagu teatas ajaleht „Rude Pravo”, muutub Komarno peagi põhjalikult, tema territoorium suureneb kahekordseks ja ka tema elamufond kahekordistub.

Arvestades töötajate pidevalt kasvavaid vajadusi ja nõu-

deid, töötasid Tšehhoslovakkia vabariigi riigiorganid välja abinõud elamufondi edasiseks suurendamiseks kogu maal.

1954. aastal oli ette nähtud anda ekspluatatsiooni 40 000 korterit ja ehitada riigi poolt töötajatele antavate ehituslaenudega 10 000 individuaalelamut. Laiendatakse linnade, töölisasulate ja teiste asustatud punktide heakorrastamise töid.

Aastast aastasse paranevad Ungari töötajate korteriolud. Minevikus elas enamik selle maa töölistest vineerhüttides ja muldonnides või linna ümbruskonna külates üüritud aitades ja küünides. Nüüd on neil kasutada hästikorrastatud elamud, mille arv pidevalt kasvab. 1952. aastal anti Ungaris ekspluatatsiooni rohkem kui 600 000 ruutmeetrit uut elamispinda. 1953. aastal anti töötajatele kasutada ligi 23 000 uut korterit. 1954. aastal oli ette nähtud veel 40 000 korteri ehitamine. Peale selle ehitavad tuhanded tööliselised riigi toetusel individuaalelamuid.

Laialdane elumajade ehitamine areneb ka vabariigi tööstuskeskustes. Komlós kavatakse lähemal ajal ehitada 500 korterit, Diós-Györis — 400, Györis — 100, Kazinsbarcikis — 500 ja Ozdes — 100 korterit. Palju uusi mugavaid maju ehitatakse Salgotarjanis, Veszprémis, Inotas, Pécsis, Székesfehérváris, Rudabagnes ja teistes selle maa linnades. Ungari kõige nooremas, rahvavõimu ajal rajatud linnas Stalinvarosis on kõik majad, tänavad, väljakud ja äärelinnad hästi korrastatud. Üksnes 1953. aastal said seal korterid üle tuhande tööliste, inseneri ja teenistuja oma perekondadega.

Rohket tähelepanu pööratakse Ungaris Budapesti elamufondi laiendamisele. Hiljuti investeeris Budapesti linnanõukogu 21 miljonit forintit tuhande uue korteri ehitamiseks. Uued majad püstitatakse Laios Nagy, Kirayutca, Mogyorodi, Tökay, Békési, Harmati ja teiste tänavate piirkonnas. Seejuures ehitatakse peale uute elumajade ka hooneid kultuuriliste ja elutarbeliste vajaduste rahuldamiseks, nagu lastesõimi ja -aedu, koole, kultuurihooneid, kauplusi. Laiendatakse Budapesti veevärki, rekonstrueeritakse linna väljakuid ja tänavaid, rajatakse uusi parke ja haljasalasid.

Kõigis rahvademokraatia maades on peale tingimuste elamufondi pidevaks suurendamiseks linnades loodud ka soodsad tingimused laialdaseks elumajade ehitamiseks maal. Rahvavõim abistab töötavaid talupoegi elumajade ehitamisel, andes ehitusmaterjalide muretsemiseks krediite.

Rahvavõimu kohalikud organid, tootmiskooperatiivid ja masina-traktorijaamad võtavad vahetult osa ühisest ja individuaalsest elamute ehitamisest külates ja alevites, eraldades oma fondidest vajalikud summad ja abistades individuaalmajade ehitajaid ehitusmaterjalide kättesaamisel ning elamute ja asulate planeerimisel.

Riigi pideva toetuse tulemusena on rahvademokraatia maades sajad tuhanded talupojad saanud uued majad. Nii näiteks ehitati Bulgaarias möödunud viisaastaku jooksul külates rohkem kui 41 000 uut elumaja üldpinnaga 2 465 000 ruutmeetrit. Ungaris on endale uued elumajad ehitanud kümned tuhanded talupojad, paljud on saanud riigi käest elamud taludest asulatesse ümberasumisel.

Ühe näitena paljude hulgast, mis annavad tunnistust töötava talurahva korteri- ja elutarbelistele tingimuste põhjalikust paranemisest, võib tuua Gorno-Orjahhova okoolias (Bulgaaria Rahvavabariik) asuv Kozarevetsi küla. Ajakiri „Bulgaaria”, jutustades selles külas rahvavõimu aastate jooksul toimunud muudatustest, esitab selle kohta veenvaid andmeid ja fakte.

Monarhistlik-fašistliku režiimi ajal ehitati Kozarevetsi külas kümne aasta jooksul ainult 11 maja; nad kõik kuulusid kohalikele kulakutele, kõrtsmikele ja kaupmeestele. Kehvtalupojad ei suutnud selle aja jooksul ehitada ühtki maja ja nad elutsesid suuremalt osalt armetutes osmikutes, kaheksa kuni kümme inimest ühes väikeses toas. Rahvavõimu esimese seitsme aasta jooksul ehitati Kozarevetsi külas 130 uut elumaja, mis kuuluvad neile samadele kehvikutele, kes varem vähegi korralikust eluruumist võisid ainult unistada.

Teiseks iseloomulikuks näiteks, kuidas rahvademokraatlik kord aitab kaasa töötavate talupoegade elamistingimuste paranemisele ja neile võimaldab suurest viletsusest kiiresti välja pääseda, on Tšehhi küla Lidice ülesehitamine.

Kogu maailm tunneb seda väikest küla, millele saksa fašistid 1942. aasta 8. juunil barbaarselt kallale tungisid. Sel päeval tapsid nad kõik Lidices elanud mehed ja heitsid koonduslaagrisse üle 200 naise, samuti lapsed, küla aga muutsid nad rusuhunnikuks, jätmata kivi kivi peale. Kui selle küla sada nelikümmend kolm naist, kes olid pääsenud koonduslaagrist eluga, kodukohta tagasi tulid, leidsid nad eest vaid umbrohtu kasvanud lageda maa. Kodanliku korra ajal oleksid paljud neist tõenäoliselt pidanud tänapäevani

kuidagimoodi, ilma peavarjuta ja võib-olla isegi ilma elatusvahenditeta ära elama. Nende õnneks muutus sel maal ühiskondlik ja riiklik kord. Rahvavõim võttis kiiresti tarvitusele abinõud nende inimeste abistamiseks, kes olid läbi elanud nii suurt häda ja viletsust.

Kommunistliku partei üleskutsel asus Lidice naisi abistama kogu maa ja uue Lidice ülesehitamine sai üldrahvalikuks ürituseks. Juba 1949. aastal hakati endise Lidice lähedal asuvale kingule elumaju ehitama. Majade ümber ilmusid aiad puude ja lillepeenardega. Nüüd on seal kaunis, tänapäeva nõuetele vastav küla hästikorrastatud tänavate, kooli ja kinoga. Iga Lidice naine, kes kodumaale tagasi pääses tänu sellele, et Nõukogude armee fašistlikud jõugud puruks lõi, sai riigilt omaette majakese ja ka vastava korterisisustuse. Paljud neist on soetanud perekonna ja töötavad nüüd uuesti oma kodupinnal, needes minevikku ja tundes rõõmu olévikust, mis saabus koos uue maailma jõudude võiduga vana maailma jõudude üle.

Rööbiti uute elamute ehitamisega külades ja alevites viiakse rahvademokraatia maades läbi ka suurelatuslikke töid nende heakorrastamiseks. Eriti kiires tempos areneb külaasulate elektrifitseerimine. Selleks assigneeritakse kõigis rahvademokraatia maades suuri summasid. Bulgaarias on rahvavõimu aastail elektrifitseeritud juba kaks korda rohkem külasid kui kodanliku võimu ajal 40 aasta jooksul. Poolas kasutasid enne sõda elektrienergiat ainult tuhat küla. 1953. aastal aga ulatus elektrifitseeritud külade arv üle 13 000.

Rahvademokraatia maade töötajate korteriolude parandamist soodustab seal kehtiv elamispinna jaotamise süsteem, mis rajaneb sellele, et arvestatakse inimeste vajadust elamispinna järele ja nende osavõttu ühiskondlikust tootmisest. Korteriüüri määramisel arvestatakse korteriüürija materiaalsel olukorda; töötajate kulutused korteriüürile on nüüd palju väiksemad kui kodanlik-feodaalse korra ajal.

Rahvavõim on palju korda saatnud töötajatele lähedate elamistingimuste kindlustamiseks. Kuid sellest ei saa muidugi järeldada, nagu oleksid Poolas, Tšehhoslovakkias, Ungaris, Rumeenias, Bulgaarias ja Albaanias lahendatud kõik töötajate elamispinnaga varustamise küsimused. Nende maade kommunistlike ja töölisparteide viimastes otsustes, kus on tehtud kokkuvõtted sotsialistlikust ülesehitustööst ja nähakse ette rahvahulkade materiaalse

heaolu edasise tõstmise programm, rõhutatakse, et elamute ehitamine jääb maha töötajate üha kasvavatest vajadustest.

Oleks illusioon loota, et rahvademokraatlik kord saaks nii lühikese ajaga likvideerida laiade rahvahulkade terava puuduse elamispinna alal, mida on pärandanud kodanlik-feodaalne kord, et rahvavõim lühikesel ajavahemikul saaks rahuldada kõiki elamispinda vajavaid töötajaid. Rahvavõim on ära teinud suure töö elamute ehitamise alal, ometi ei ole ta veel lahendanud kõiki küsimusi seoses elamispinna probleemiga. Elamute puudus annab end veel tunda paljudes rahvademokraatlike vabariikide linnades ja rajoonides. Arvestades elamute puudust ja elanikkonna järjest kasvavat vajadust elamispinna järele, võtab rahvavõim tarvitusele otsustavad abinõud elamute ehitamise tempo kiirendamiseks.

Rahvademokraatia maade poolt töötajate korteritingimuste parandamise valdkonnas saavutatud edu on saanud võimalikuks ainult selle tõttu, et need maad on astunud ühiskondliku ja majandusliku arenemise sotsialistlikule teele, teinud lõpu kapitalistlikele majandamise meetoditele. See määratu suur töö, mida rahvavõim arendab elamufondi loomise ja jaotamise alal, annab võimaluse laiu töörahva hulki paremini varustada elamispinnaga ja tõsta nende heaolu üldist taset.

Viies peatükk

TÖÖLISTE JA TALUPOEGADE KULTUURITASEME TÕUS

Sügavate revolutsiooniliste ümberkujundustega Euroopa rahvademokraatia maade ühiskondlikus elus käib kaasas kultuurirevolutsiooni ulatuslik arenemine ja rahvahulkade kultuuritaseme tõus.

Marksism-leninism õpetab, et töörahva kultuuritaseme tõstmine on üks sotsialismi ülesehitamise peamisi ülesandeid ja et selle ajaloolise ülesande edukas lahendamine on võimalik ainult sel tingimusel, kui ühiskond vabastatakse kapitalismi kõidikuist, proletariaadi diktatuuri tingimustes. Ainult tööliklass on suuteline revolutsiooniliselt lahendada kultuurirevolutsiooni ülesandeid, õigesti kasutama ja edasi arendama kultuurisaavutusi, tegema need kättesaadavaks kogu rahvale, kõigile töötajatele. Veel enam, tööliklass ei suuda kunagi saada oma maa tõeliseks peremeheks, kui ta ennast ei vabasta ebakultuursusest, kui ta ei loo omaenda intelligentsi, kui ta ei omanda eesrindlikku teadust ja kui ta ei suuda juhtida majandust teaduslikel alustel.

V. I. Lenin andis otsustava vastulöögi imperialistliku kodanluse ideoloogidele ning iga mesti oportunistidele, kes püüdsid „tõestada”, et tööliklassile ei olewat jõukohane rahva kultuurilise arengu küsimuste lahendamine. Oportunistid väitsid, et enne kui võtta enda kätte võim, peab tööliklass esmalt kapitalismi rüpes tundma õppima kultuuri aluseid, ette valmistama küllalt suure kaadri, kes oleks suuteline juhtima riiki, ja alles pärast seda asuma sotsialistliku revolutsiooni ülesannete elluviimisele. Selline anti-marksistlik seisukoht tõi endaga kaasa loobumise revolutsioonilisest võitlusest.

V. I. Lenin kirjutas:

„Kui sotsialismi rajamiseks on vaja teatavat kultuuritaset (ehkki keegi ei saa ütelda, missugune on see teatav

„kultuuritase”, sest see tase on igas Lääne-Euroopa riigis isesugune), miks me siis ei tohi alustada esmalt selle teatava taseme eelduste kättevõitmisega revolutsioonilisel teel, hiljem aga juba, tööliste ja talupoegade võimu ja nõukogude korra alusel, tööle asuda, et teistele rahvastele järele jõuda.”¹

Nõukogude Liidu eeskuju on näidanud, et võimu kättevõtmine töölisklassi poolt võimaldab ühiskonnal edasi liikuda hiiglasammudega, tõsta töötajate kultuuritaset ja luua nendest arvukas juhtijate ning administraatorite kaader.

Marksism-leninism lahendas esmakordselt ajaloos teaduslikult kultuuriküsimuse, määratlenud kultuuri sotsiaalamajaloolise sisu ja osa ühiskondlikus elus ning teinud kindlaks inimeste vaimse tegevuse sõltumise ühiskondliku elu materiaalistest tingimustest.

Kodanlik teadus jätab kultuurist tavaliselt välja materiaalsed elemendid, väites, et kultuur ei sõltuvat materiaalsest tootmisest ega klassihuvidest.

Marksism-leninism, vastupidi, on seisukohal, et peamiseks jõuks, mis määrab ühiskondliku korra iseloomu ning järelikult ka inimeste elu sotsiaalsed, poliitilised ja vaimsed protsessid, on materiaalse hüvede tootmise viis, mis põhjustab ülemineku ühelt ühiskondlikult korralt ja tema kultuurilt teisele, kõrgemale korrale ja selle poolt loodud kultuurile.

Sotsialistliku kultuuri tekkimise ja kujunemise ajaloolised tingimused ning tema ülesanded erinevad põhjalikult kodanliku kultuuri kujunemise tingimustest ja ülesannetest. Kodanlik kultuur, ekspluataatorlike klasside ideoloogia, mis on laiade töörahva hulkade rõhumise vahendiks, tekib juba feodalismi rüpes ning areneb edasi kapitalismi tingimustes.

Sotsialistlik kultuur tekib ainult sotsialistliku revolutsiooni võidu tulemusena, proletariaadi diktatuuri alusel. Kapitalismi tingimustes valmistatakse ette vaid sotsialistliku kultuuri üksikud elemendid, tema materiaalsed alused.

Kapitalistlikus ühiskonnas kasutab kodanlus kultuuri oma võimu kindlustamiseks ja rahva enamiku allutamiseks, ekspluataatorlikud klassid muudavad kultuuri oma monopoliks, töötavate hulkade orjastamise vahendiks. Sotsialistlikus ühiskonnas, vastupidi, kuulub kultuur töölistele ja

¹ V. I. Lenin, Teosed, 33. kd., Tallinn, 1955, lk. 438.

talupoegadele, on töötajate teenistuses ja teda kasutatakse nende huvides. Sotsialistliku kultuuri ideeliseks aluseks on tööliisklassi teaduslik ideoloogia — marksism-leninism.

Arendades marksistlik-leninlikku kultuuriteooriat, tegi J. V. Stalin kindlaks vastastikuse dialektilise seose kultuuri sisu ja vormi vahel, rõhutades, et proletaarne sotsialistlik kultuur ei eita rahvuslikku kultuuri, vaid annab talle sisu, täpselt samuti nagu rahvuslik kultuur ei eita proletaarset kultuuri, vaid annab talle vormi.

Rahvademokraatia maades ehitatakse edukalt uut, sisult sotsialistlikku ja vormilt rahvuslikku kultuuri. Arendades kultuurirevolutsiooni, lähtuvad nende maade kommunistlikud ja töölisparteid marksismi-leninismi õpetusest selle kohta, et proletariaadi diktatuur teostab oma ajaloolist ülesannet, kasutades kõiki inimõtte saavutusi, mineviku pärandi kriitilise omandamise ja ümberhindamise alusel.

Sotsialistlikus kultuuris on progressiivsed, demokraatlikud ja revolutsioonilised rahvuslikud traditsioonid ühendatud kõigist rahvustest töörahva hulkade ühiste eluliste huvidega. Kultuurirevolutsiooni ülesandeks rahvademokraatia maades on rahvahulkade kultuurilise mahajäämuse kiireim likvideerimine, tööliste ja talupoegade üldise ja kultuuritaseme tõstmine, nende kaasatõmbamine aktiivsele osavõtule sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise eest peetavast võitlusest. Kultuurirevolutsioon teostub rahva võimu algatusel ning juhtimisel linna ja maa töötava rahva aktiivsel toetusel ning kujutab endast põhjalikku pööret inimeste vaadetes.

*

Rahvademokraatia maade töötajate kultuuritaseme tõstmisel on olnud otsustava tähtsusega kirjaoskamatus eest peetava võitluse organiseerimine. Tuleb arvestada, et kuni ekspluataatorlike klasside võimu kukutamiseni ei osanud näiteks Albaanias rohkem kui 80 protsenti elanikest ei lugeda ega kirjutada. Poolas olid 23 protsenti üle 10 aasta vanustest elanikest kirjaoskamatud, Bulgaarias — 27 protsenti, Rumeenias — üle 3,5 miljoni inimese. Mõisnikud ja kapitalistid levitasid meelega rahva hulgas vaimupimedust ja harimatust, sest see võimaldas neil laiul töörahva hulki tugevamini rõhuda ning ekspluateerida.

Rahvavõim asus otsustavalt likvideerima kapitalistliku

korra rasket pärandit. Võitlusse kirjaoskamatusে vastu mobiliseeriti kogu ühiskond. Riik eraldas vajalikud vahendid kirjaoskamatusে likvideerimise koolide ja kursuste organiseerimiseks ning tõmbas sellele tööle kaasa õppejõudude kaadri. Töölised ja talupojad hakkasid massiliselt õppima. Võrdlemisi lühikese ajaga on rahvademokraatia maades kirjaoskamatus põhiliselt likvideeritud. Rumeenias on rahvavõimu aastail õppinud lugema ja kirjutama üle kahe miljoni inimese. Albaanias ja Ungaris on saanud kirjaoskajaks sajad tuhanded töötajad. Poolas ja Bulgaarias on kirjaoskamatus likvideeritud nii linna- kui ka maaelanikkonna hulgas.

Tähtsaks abinõuks kultuuri revolutsiooni alal, mis taotles töörahva kultuuritaseme tõstmist, olid rahvahariduse süsteemi reformid. Laialdaselt hakati ehitama koole, kesk- ja kõrgemaid õppeasutusi.

Kodanlikus riigis on kool teatavasti jõukate klasside käsutuses, kes on selle muutnud oma tööriistaks, mille abil nad hoiavad rahva suurt enamikku orjuses ja harimatuses. Mõisnike ja kodanluse võimu ajal oli kool Kesk- ja Kagu-Euroopa maades töötajaile kättesaamatu. Enamik tööliste ja talupoegade lapsed jäi kirjaoskamatuks. Koolide arv oli kõikjal väike. Feodaalses Albaanias näiteks oli sõjaeelsel perioodil kõigest 643 algkooli, kus õppis 52 000 õpilast, ning 11 keskkooli, kus õppis 6300 õpilast, kes olid peamiselt feodaalide ja linnakodanluse lapsed. Panide-Poolas ja bojaaride-Rumeenias jäid koolide uste taha üle miljoni kooliealise lapse. Horthy-Ungaris katkestas enamik lapsi õpingud tavaliselt pärast neljaklassilise algkooli lõpetamist.

Rahvavõim tegi lõpu kodanlikule haridussüsteemile ja muutis kooli kättesaadavaks kõigile töötajaile. Rahvahulka nõudmisel lahutati rahvademokraatlikes maades kirik riigist ja kool kirikust. Haridus muutus tõeliselt rahvalikuks, demokraatlikuks.

Uus rahvahariduse süsteem, mis hõlmab kõiki lülisid, alates alg- ja lõpetades ülikoolidega, annab õpilastele maksimumi vajalikke teadmisi ja võimaldab neil pidevalt jätkata hariduse omandamist. Rahvademokraatia maades on sisse seatud üldine kohustuslik algharidus.

Õpetamine on põhjalikult ümber korraldatud. Koolide õppekavadest on kõrvaldatud ained, mis ülistavad kodanlikku korda ja kasvatavad õpilastes apoliitilisust ning pimedat alistumist „saatusele”. On sisse seatud nende ainete

õpetamine, mis soodustavad laste teadvuse õiget arenemist ning aitavad kaasa nende kultuurilisele arenemisele ja kasulike ning vajalike teadmiste omandamisele. Rahvaharidus põhineb nüüd marksistlik-leninliku teaduse alustel ning on allutatud sotsialistliku ühiskonna ehitamise ülesannetele.

Tunduvalt on laienenud koolide võrk ja mitmekordselt suurenenud õpilaste arv. Praegu on Poolas üle 23 000 alg- ja keskkooli, kus õpib 3 600 000 last. Panide-Poolas moodustasid tööliste ja talupoegade hulgast pärinevad noored ainult 13,7 protsenti keskkoolide õpilastest. Rahva-Poolas on 61 protsenti keskkoolide õpilastest tööliste ja töötavate talupoegade lapsed.

Rumeenias suurenes õpilaste arv keskkoolides 1953. aastaks 1938. aastaga võrreldes rohkem kui neljakordseks. Bulgaarias omandasid 1953. aastal alghariduse peaaegu kõik kooliealised lapsed. Tšehhoslovakkias oli õpilaste arv 1953. aastal 1 840 000, mis on 23 000 õpilase võrra suurem kui 1952. aastal jaunduvalt suurem kui sõjaeelisel perioodil. Üksnes 1953. aastal avati 62 uut üheteistkümnendaastast kooli.

Albaanias tegutses 1953. aastal üle 2000 algkooli ja üle 300 keskkooli, kus õppis rohkem kui 200 000 last — neli korda rohkem kui enne sõda. Ungaris kasvas õpilaste arv keskkoolides 1953. aastal sõjaelse perioodiga võrreldes rohkem kui kahekordseks. Nüüd töötavad keskkoolid ka külades, kus neid endises Ungaris ei olnud.

Rahvavõim ei säästa summasid rahvahariduse arendamiseks, vaid suurendab pidevalt assigneeringuid koolide ehitamiseks. Monarhistlik-fašistliku korra tingimustes ei ületanud kulud kooliharidusele Bulgaarias 2—3 protsenti riigieelarvest; rahvademokraatliku korra tingimustes moodustasid need 1952. aastal 10,4 protsenti kõigest eelarvelistest kuludest.

Need Euroopa rahvademokraatia maade edusammud paistavad eriti silma, kui neid võrrelda rahvahariduse alal valitseva olukorraga kapitalistliku leeri maades. Samal ajal kui näiteks Bulgaarias koolide võrk ja õpilaste arv hoogsalt kasvab, väheneb Bulgaaria naaberriigis Türgis aastast aastasse koolide arv ja nende õpilaste kontingent. 1952. aastal ei käinud Türgis kooliruumide puuduse tõttu koolis 1 083 576 kooliealist last. Praegu pole Türki 34 437 küla hulgas 18 561 külas ühtki kooli. Seetõttu kasvab kirjaoskamatu arv maal iga aastaga. Brasiilias käib 9 miljo-

nist seitsme- kuni neljateistkümneaastasest lapsest koolis ainult 3,5 miljonit last. Igast sajast algkooli astunud lapsest lõpetab selle ainult kaheksa last. Rio de Janeiros õpib 617 000 kooliealisest lapsest ainult 294 000 last. Kogu maal valitseb suur puudus koolidest.

Rahvademokraatia maades ilmub iga aasta hiiglasuurtes tiraažides õpikuid ja õppevahendeid ning laieneb õppejõudude kaadri ettevalmistamine. Rahvavõim on tõstnud õpetaja osatähtsuse seniolematule kõrgusele ja põhjalikult muutnud tema seisundi ühiskonnas.

Nüüd on õpetaja rahvademokraatia maades saanud täieõiguslikuks kodanikuks, keda ümbritsetakse üldise austuse ja lugupidamisega. Pedagoogilise personali palk ületab tunduvalt sõjaeelse taseme. Parimaile õpetajaile antakse aunimetusi.

Rahvavõimu hoolitsust laiade rahvahulkade kultuuri tõstmise eest näitab kujukalt kõrgemate koolide võrgu laiendamine, kus valmistatakse ette spetsialiste kõigile rahvamajanduse ja kultuuri aladele. Sõjajärgsel perioodil on kõrgemate õppeasutuste arv ja nende õpilaste arv sõjaeelse ajaga võrreldes suurenenud mitmekordseks. Poolas oli 1953. aastal 83 kõrgemat õppeasutust, kusjuures neid 1938. aastal oli 27, üliõpilaste arv aga on sõjajärgseil aastail suurenenud 48 000-lt 140 000-ni.

Poola suurimas tööstuskeskuses Sileesias, kus sõjaeelseil aastail polnud ühtki kõrgemat õppeasutust, on neid nüüd seitse. Lodzis oli enne sõda ainult üks kõrgem õppeasutus, nüüd aga on neid kümme. On loodud uued kõrgemad õppeasutused Wroclawis, Gdanskis, Bialystokis, Bydgoszczis ja teistes linnades.

Rumeenias oli 1953. aastal 52 kõrgemat õppeasutust, kuna neid enne sõda oli ainult 16. Üliõpilaste arv on rahvavõimu aastail kasvanud peaaegu kahekordseks. Viimastel aastatel on Rumeenias avatud mäe- ja naftainstituudid, söeinstituut, rahandusinstituut, kalatööstuse instituut jt.

Tšehhoslovakkias on kõrgemate koolide ja nende üliõpilaste arv sõjaeelse perioodiga võrreldes suurenenud vastavalt 3,5- ja 2,5-kordseks. Ungaris kasvas õppijate arv kõrgemates õppeasutustes 1953. aastal 1938. aastaga võrreldes neljakordseks. Bulgaarias suurenes üliõpilaste arv kõrgemates õppeasutustes 1953. aastal 1939. aastaga võrreldes kolmekordseks. Albaanias, kus varem polnud üldse kõrgemaid koole, on loodud viis instituuti.

Kõrgematesse koolidesse on tulnud uusi, tööliste ja talupoegade hulgast pärinevaid inimesi, kellele kodanlik-feodaalse režiimi ajal oli tee kõrgemale haridusele suletud.

Tšehhoslovakkias kasvas tööliste osatähtsus üliõpilaste hulgas 4 protsendilt 1938. aastal 44 protsendini 1952. aastal. Poolas on tööliste hulgast pärinevate üliõpilaste protsent sõjajärgsel perioodil suurenenud 8,8 protsendilt 34,1 protsendini, talupoegade hulgast pärinevate üliõpilaste arv aga 8,4 protsendilt 25 protsendini. Ungaris suurenes tööliste-talurahva noorsoo arv kõrgemas koolis 3,5 protsendilt 1938. aastal 58 protsendini 1953. aastal. Bulgaarias moodustavad tööliste ja talupoegade lapsed praegu poole üliõpilastest.

Uue intelligentsi ridu täiendatakse rahvademokraatia maades ka sel teel, et töölisi ja talupoegi edutatakse juhtivale tööle riiklikus ja majandusaparaadis ning ühiskondlikes organisatsioonides. Paljud õpivad tööd katkestamata õhtukoolides, kursustel ja instituutides. Organiseeritakse erikursusi kõrgematesse õppeasutustesse ja töölisfakultetidesse astumiseks.

Poolas said enne sõda stipendiumi ainult 5,1 protsenti kõrgemate õppeasutuste üliõpilastest, 1953. aastal aga 67,7 protsenti. Tšehhoslovakkias anti 1953. aastal stipendiumi peaaegu 80 000-le kõrgemates ja keskooppeasutustes õppijale.

Rahvavõimu poolt teostatud rahva- ja kõrgema hariduse süsteemi reform muutis põhjalikult õpetamise sisu ja meetodika, tingis kavade muutmist ja õppetöö kvaliteedi parandamist.

Varem valmistasid Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari ja teiste maade kõrgemad õppeasutused ette peamiselt ametnikke, advokaate, ärimehi ja usukultuse teenreid, s. o. kaadrit riigivõimu bürokraatliku aparadi jaoks, et kindlustada rahvavastaste kodanlik-feodaalsete ja monarhistlik-fašistlike režiimide alustugesid. Vastavalt sellisele „kaadri” ettevalmistamise profiilile koostati ka paljude kõrgemate koolide programmid.

Nüüd lasevad Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania kõrgemad õppeasutused välja rahvamajandusele vajalikke spetsialiste, valmistavad ette teadlikke ja igakülgsest arenenud inimesi, kes on seotud rahvaga ja on ustavad rahvale, rahvavõimule ning sotsialismi ülesehitamise üritusele.

Kõrgemates õppeasutustes on sisse seatud marksismi-leninismi aluste, dialektilise ja ajaloolise materialismi, marksistlik-leninliku poliitilise ökonoomia ning teiste ühiskondlik-poliitiliste distsipliinide õpetamine. Üliõpilaste teoreetilise ettevalmistamisega käib nüüd kaasas tootmispraktika. Valmistatakse ette ja täiendatakse õppejõudude kaadrit ning parandatakse nende sotsiaalset koosseisu. Suuresti on laienenud kaugõppesüsteem.

Peale insener-tehniliste ja teaduslike töötajate, arstide, õpetajate, agronoomide ja teiste spetsialistide kaadri ettevalmistamise töötajate hulgast, kellele kodanlus endistel aegadel ei võimaldanud hariduse saamist, võetakse Euroopa rahvademokraatia maades laiaulatuslikult tarvitusele abinõusid tööliste ja talupoegade üldise ja tehnilise taseme tõstmiseks, kvalifitseeritud tööjõu ettevalmistamiseks tööstusele, raudteetranspordile, ehitusele, põllumajandusele ja teistele rahvamajandusharudele. Selleks on kõigis neis maades loodud laialdane kutsekoolide võrk ning korraldatud kvalifikatsiooni tõstmise kursusi, kus õpivad sajad tuhanded töötajad.

Poola Rahvavabariigis õppis 1953. aastal kutsekoolides ligikaudu 400 000 õpilast, peamiselt noored. Kaheksa rahvavõimu aasta jooksul on need koolid lasknud välja üle 800 000 mitmesuguste erialade kvalifitseeritud tööliste, kellest enamik töötab praegu kaevandustes, tehastes ja vabrikutes, raudteedel, uusehitustel, masina-traktorijaamades jne. 1952. aastal andsid kutsekoolid Poola rahvamajandusele üle 171 000 kvalifitseeritud tööliste ja rohkem kui 62 000 tehnikut.

Tšehhoslovakkia vabariigis õppis 1952. aastal 245 kutsekoolis umbes 90 000 inimest. Bulgaaria Rahvavabariigis on viimase nelja aasta jooksul masina-traktorijaamadele, riiklikele ja kooperatiivsetele põllumajanditele ette valmistatud peaaegu 10 000 spetsialisti — põlluharijaid, loomakasvatajaid ja tubakakasvatajaid ning ligi 4000 põllundus- ja loomakasvatusebrigaadide brigadiri. Bulgaaria põllumajanduslikud keskkõppeasutused valmistasid kahe ja poole aastaga ette üle 14 500 traktoristi, kombaineri, mehaaniku ja traktoribrigaadide brigadiri.

Tööliste kultuuritaseme ja kvalifikatsiooni tõstmisele aitab kaasa üldhariduslike ja tehniliste kursuste organiseerimine vahetult ettevõtetes, kus töölistel õpivad tootmistööd katkestamata, ning tootmisala novaatorite eesrindlike töökõiguste omandamiseks kursuste ja koolide organiseerimine.

Kursustel töötavad parimad õppejõud insener-tehniliste töötajate hulgast ning tootmisala novaatorid. Tõstes oma teadmiste taset ja kvalifikatsiooni, saavutavad töölisel tootmistööl järjest suuremat tööviljakust ning saavad ühtlasi suuremat tasu oma töö eest.

Rahvahulkade kultuuritaseme tõusule aitavad kaasa Poolas, Tšehhoslovakkias, Ungaris, Rumeenias, Bulgaarias ja Albaanias laiaulatuslikult arendatav kultuurhariduslik töö ning klubide, raamatukogude, lugemistubade, kultuurimajade jne. võrgu laiendamine linnades ja külates.

Enne sõda oli Poolas umbes 1300 avalikku raamatukogu. Keskmiselt tuli kuue linnaelaniku ja 27 külaelaniku kohta üks raamat. Fašistliku okupatsiooni ajal rüüstasid natsid raamatukogud peaaegu täielikult ja hävitasid nende raamatufondi. 1953. aastal oli Poolas 4507 üldkasutatavat, 5280 ametiühingu- ja üle 33 000 maaraamatukogu 53 miljonist köitest koosneva raamatufondiga. 1952. aastal tuli iga elaniku kohta juba keskmiselt 2—3 raamatut.

Kodanlikus Poolas polnud külaklubisid. Rahva-Poolas on neid üle 10 000. Klubide juures on organiseeritud ja töötavad tuhanded kunstilise isetegevuse kollektiivid.

Bulgaarias tegutses 1953. aastal üle 4000 rahva-lugemistoa. Vabrikute ja tehaste raamatukogude raamatufondis oli 1952. aastal üle 1 200 000 köite. Maal tegutseb ligi 10 000 kunstilise isetegevuse kollektiivi, kuhu kuulub kuni 250 000 inimest.

Rumeenia külas polnud varem ühtki raamatukogu ega klubi. 1951. aastal töötas juba üle 12 000 kultuurihoone ja lugemistoa, linnades ja töölisasulates umbes 1417 tööliisklubi ja 5000 raamatukogu, kus oli ligi 7 miljonit eksemplari raamatuid. Ungaris oli 1953. aastal 12 000 maa-kultuurihoonet ja üle 3500 raamatukogu. Umbes 5000 raamatukogu tegutseb linnades. Kultuurimajade juurde on loodud tuhandeid näiteringe, rahvatantsukollektiive, laulukoore, orkestreid jne.

Kultuurihooned, klubid, raamatukogud, lugemistoad, punanurgad teevad suurt tööd kommunistlike ideede propageerimisel, kommunistlike ja töölisparteide poliitika selgitamisel, rahvahulkade kasvatamisel sotsialismi vaimus. Kultuurhariduslikud asutused aitavad töötajail lahti saada kapitalismi iganditest, võidelda kodanliku ideoloogia avalduste vastu jne.

Linnades ja külates peetakse süstemaatiliselt populaar-

seid loenguid, mis kujundavad töötajais materialistlikku maailmavaadet ja aitavad kaasa nende poliitilise teadlikkuse tõusule. Suurt huvi tuntakse marksismi-leninismi õpetust, sotsialismi ehitamise teid, Nõukogude Liidu välispoliitikat ja saavutusi, rahvusvahelist olukorda jne. käsitlevate loengute ja vestluste vastu.

Töölisklubid, raamatukogud, linna- ja maa-kultuurihooned on elanike laiades hulkades poliitiliste ja teadusalaste teadmiste levitamise keskusteks. Kirjandusõhtutel arutatakse maailmakirjanduse ja oma maa kirjanduse klassikute teoseid. Paljude klubide ja kultuurihoonete juurde on organiseeritud üldhariduslikke ja erialaseid ringe, mis töötavad kogenud spetsialistide juhtimisel. Kultuurhariduslike asutuste kaasabil tutvuvad töötajad oma maa rahvamajanduse saavutustega, õpivad tundma tehnikat, omandavad Nõukogude Liidu ettevõtete ning kolhooside eesrindlikke kogemusi ja nõukogude tootmisala eesrindlaste töömeetodeid.

Rahvademokraatia maade kultuurhariduslikud asutused on andnud töötajale suurt abi kirjaoskamatusel likvideerimisel. Peale selle organiseerivad nad süstemaatiliselt kinofilmide demonstreerimist ja isetegevusõhtuid ning lavastavad näidendeid. Kõik see aitab kaasa tööliste ja talupoegade kultuuritaseme tõusule.

Rahvademokraatia maades kinofitseeritakse ja radiofitseeritakse laiaulatuslikult külasid ja linnu, mis annab samuti tunnistust rahvahulkade kultuuritaseme tõusust. Vaatamata sellele, et hitlerlikud röövvalutajad purustasid Poolas kõik raadiojaamad ja kogu raadiostuudiote võrgu, tegutseb sellel maal juba suur hulk taastatud ja uusi raadiojaamu ning raadiostuudioid.

Varem teenindas raadio peamiselt elanikkonna jõukaid kihte. Nüüd kasutavad seda linna- ja maatöötajad. Raadioabonentide arv oli Poolas juba 1952. aasta algul peaaegu kaks korda ja Tšehhoslovakkias 1953. aastal peaaegu 3 korda suurem kui enne sõda. Ungari töötajate kasutada olevate raadiovastuvõtjate arv ulatus 1953. aastal ühe miljonini. Kino ja raadio tungivad üha rohkem töötajate igapäevasesse ellu.

Miljonid töötajad tegelevad kehakultuuri ja spordiga. Kehakultuuritööks, staadionide ja spordiväljakute ehitamiseks kulutatakse suuri summasid.

Rahvademokraatia maade edusammud kultuurilise ülesehitustöö alal annavad tunnistust kommunistliku ideoloogia

gia võidukäigust, marksismi-leninismi ideede võidust. Heleda tuleornina valgustab sotsialistlik kultuur rahvas-tele teed inimõnne tippude vallutamisele; ta on töölisklassi ja kogu töötava rahva käes võimsaks relvaks võitluses man-duva, reaktsioonilise kodanliku ideoloogia ja kultuuri vastu.

Sotsialistlik kultuur kasvatab rahvahulkades tõelist pat-riotismi, usku oma jõusse, ustavust rahvademokraatlikule korrale ja viha kapitalismi ning tema inimvihkava moraali vastu. Ta kasvatab töotajaid sõpruse ja sotsialistliku koos-töö vaimus, proletaarse internatsionalismi vaimus, rahu, demokraatia ja sotsialismi üritusele ustavuse vaimus.

Väga tähtsat osa etendab kultuurirevolutsioon põllu-majanduse sotsialistlikul ümberkujundamisel ja talupoe-gade tootmiskooperatiivide loomisel. Lenin rõhutas, et küla sotsialistlik ümberkujundamine sotsialismi põhimõtetel pole mõeldav ilma talurahva kultuurilise taseme tõstmiseta, et täielik koostöö pole võimalik ilma kultuurirevolut-sioonita.

Kultuurirevolutsiooni eriliseks omaduseks rahvademokraatia maades on see, et ta toimub neile maadele soodsates tingimustes ja areneb Nõukogude Liidu rahvaste võim-sal toetusel. Abi, mida Nõukogude Liit osutab Poolale, Tšehhoslovakkiale, Ungarile, Rumeeniale, Bulgaariale ja Albaaniale, kindlustab kultuurirevolutsiooni edu, hõlbustab tema arenemist, võimaldab õigesti ära kasutada mineviku kultuurisaavutusi ja suurima efektiivsusega arendada uut, sotsialistlikku kultuuri.

„Nõukogude Liidu kogemused ja toetus,” rõhutas Rumeenia Rahvavabariigi Ministrite Nõukogu esimees sm. G. Gheorghiu-Dej, „aitab neil (rahvademokraatia maade töötajail. — Toim.) arendada eesrindlikku, tõeli-selt rahvalikku kultuuri, juurida halastamatus võitluses välja kodanliku ideoloogia mõju, luua uut kultuuri, mida valgustavad Lenini-Stalini suured ideed, kultuuri, mis oleks sisult sotsialistlik ja vormilt rahvuslik.”¹

Nõukogude rahva esindajad — teadlased, kirjanikud, kunstnikud, näitlejad, kultuurhariduslike asutuste juhtijad ja töötajad — külastavad oma sõprade kutsel rahva-demokraatia maid, annavad neile kohapeal praktilist abi kultuuri- ja teaduslike asutuste töö korraldamisel ja paran-damisel ning esinevad kõnede ja loengutega. Poola, tšeh-

¹ „Pravda”, 20. veebruaril 1953.

hoslovaki, ungari, rumeenia, bulgaaria ja albaania rahva esindajad külastavad omakorda NSV Liitu, et igakülgselt tutvuda nõukogude koolide, kõrgemate õppeasutuste, teatrite, klubide, kultuuripaleede ja rahvahulkade kultuurilise kasvatamise teiste kollete tegevuse ja kogemustega. Paljud rahvademokraatlike vabariikide töötajate esindajad sõidavad NSV Liitu pikemaks ajaks õppima, praktikalene.

Nõukogude Liidu rahvad suhtuvad tähelepanelikult rahvademokraatia maade rahvaste kultuurilistesse vajadustesse ja osutavad neile siiralt vennalikku toetust. Selle näiteks võib olla 1952. aasta aprillis NSV Liidu valitsuse ja Poola Rahvavabariigi valitsuse vahel sõlmitud kokkulepe, milles on ette nähtud püstitada Varssavis Nõukogude Liidu jõudude ja vahenditega kõrgehitus — kultuuri- ja teadusepalee — nõukogude rahva kingitusena poola rahvale. Kultuuri- ja teadusepalee monumentaalse hoone ehitamine Varssavis on poola ja nõukogude rahva vankumatu sõpruse sümboliks.

Nõukogude sotsialistlik kultuur avaldab tugevat mõju rahvademokraatia maade töötajate teadvusele ja ideelisele kasvule. Nõukogude kirjandusel, nõukogude filmidel, nõukogude teadlaste, kirjanike, ühiskonnategelaste, eesrindlike tööliste, kolhoosnike ja teiste nõukogude rahva esindajate esinemistel on suur edu rahvademokraatia maade töötajate hulgas.

Eriti suurt huvi tunnevad Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töötajad Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajaloo, NLKP Keskkomitee ja Nõukogude valitsuse otsuste vastu, mis suunavad NSV Liidu edasist arengut kommunismi poole. Nõukogude rahva edusammud innustavad rahvademokraatia maade töötajaid võitlusele oma maal sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise eest.

Rahvademokraatia maade töötajad õpivad vene keelt, et paremini omandada NSV Liidus toimuva kommunistliku ülesehitustöö kogemusi. Linnades ja külates on loodud tuhandeid vene keele õpperinge. Vene keel on võetud õppeainena koolide ja kõrgemate õppeasutuste õppekavasse.

Rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid, riigiorganid ja ühiskondlikud organisatsioonid suhtuvad töötajate tahtesse õppida vene keelt kui poliitiliselt tähtsasse küsimusse. „Vene keel,” kirjutas Bulgaaria Rahva-

vabariigi Ministrite Nõukogu esimees sm. Völko Tšervenkov, „on nõukogude kultuuri keel, maailma kõige rikkama ja eesrindlikuma kultuuri keel. Juba selle tõttu on vene keel maailma-ajaloolise tähtsusega ja selle tundmine eluliselt vajalik igale eesrindlikule võitlejale oma rahva õnne eest... Pole sellist ala inimkultuuris, mida poleks esitatud vene keeles... See, kes tahab ammutada vahetult hiiglaslike nõukogude kogemuste rikkalikust varasalvest, peab oskama vene keelt.”¹

Rahvademokraatia maade poolt Nõukogude Liiduga ja omavahel loodud tihedad kultuurisideid on tähtis vahend nende kultuuri pidevaks edasiarendamiseks ja töötajate kultuuritaseme tõstmiseks. Sellepärast ei ole juhus, et rahvademokraatia maade töölised ja talupojad astuvad massiliselt Nõukogude Liidu rahvastega sõpruse arendamise ühingutesse ja liitudesse; selliste ühingute arv kasvab aastast aastasse. Nende ühingute kaudu saavad Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töötajad võimaluse põhjalikumalt tundma õppida Nõukogude Liidu rahvaste saavutusi ja kogemusi, mis aitavad rahvademokraatia maade töötajatel edukamalt võidelda oma rahvusliku kultuuri õitsengu eest.

Rahvademokraatia maade poolt saavutatud edu rahva-hariduse alal ning kõrgemate koolide ja kultuuriasutuste rajamisel on kõigi sotsialismi ülesehitamise eest võitlevate töötajate määratu suureks saavutuseks. See, millest Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töölised ja töötav talurahvas olid sajandeid unistanud ja mida nad ei olnud suutnud saavutada mõisnike ja kapitalistide võimutsemise ajal, on läinud täide rahvademokraatliku korra tingimustes. Teadmine, et neil nüüd ei ole mingeid takistusi teadmiste omandamiseks, oma kultuuritaseme tõstmiseks, marksismi-leninismi suure õpetuse võitmatu jõu omandamiseks, innustab neid veel otsustavamale võitlusele uue ühiskondliku korra tugevdamise eest, sotsialismi ideede täieliku võidu eest.

*

Toimunud poliitiliste ja sotsiaal-majanduslike ümberkujunduste tulemusena arenevad rahvademokraatia maa-des edukalt teadus, kirjandus ja kunst, mis teenivad sotsialismi, miljoniliste töörahva hulkade huve.

¹ „Pravda”, 1. oktoobril 1952.

Rahvademokraatlik kord avas teaduse, kirjanduse ja kunsti tegelastele avarad teed nende loominguliste võimete ja teadmiste avaldamiseks, nende jõu rakendamiseks sotsialismi ülesehitamisele. Teadus, kirjandus ja kunst on rahva-võimu ajal mitte üksnes töötajatele kättesaadavaks saanud, vaid ka põhjalikult oma ideelist suunda muutnud.

Ekspluataatorlike klasside võimutsemise ajal teenisid teadus, kirjandus ja kunst kodanluse huve, kes neid kasutas oma võimu tugevdamiseks ja töörahva ekspluateerimise suurendamiseks.

Kodanlus püüdis teaduses, kirjanduses ja kunstis igasuguste vahenditega maha suruda kõike seda, mis seal oli eesrindlikku, kõike seda, mis mingisugusel määral vastas töötajate püüdlustele, igatsustele ja vajadustele. Kodanluse teoreetikud jutlustasid „puhta kunsti“, „puhta teaduse“ jne. loosungeid. Reaktsioonilised pimedusejüngrid ja kodanluse teenrid ülistasid kodanlike „hariduskollete“ lavalt palga-orjust, laulsid kiidulaulu kapitalistlikule korrale, õhutasid šovinismi ja vihavaenu teiste rahvaste ja eelkõige Nõukogude Liidu rahvaste vastu.

Kesk- ja Kagu-Euroopa maade reaktsioonilised ringkonnad, kes orjalikult lõimitasid imperialistlike riikide mandunud kultuuri ees, alavääristasid tahtlikult rahvuslikku väärikust, oma rahvaste traditsioone ja kultuurisaavutusi, kutsudes neid „õppima“ kapitalistlikult Läänelt.

Kodanlik-feodaalse korra ajal tegelesid teaduslikud asutused Kesk- ja Kagu-Euroopa maades abstraktsete probleemide „läbitöötamisega“ ja skolastilist iseloomu kandvate uurimustega, mis ei peegeldunud praktilistes tegudes. Mõnede maade endiste teaduste akadeemiate juhtkonda ja koosseisu kuulusid peamiselt suurbodanluse, rahandus-, tööstus- ja feodaalringkondade palgasulased, kes kasutasid teadust oma isiklikes huvides, ekspluataatorlike klasside huvides. Eesrindlikud teadlased, progressiivse teaduse esindajad, kes püüdsid teenida rahvast ja arendada rahvalikku kultuuri, kas ei pääsenud akadeemiasse või neid kiusati taga.

Rumeenia Rahvavabariigi Teaduste Akadeemia president Trayan Savulescu näitas ühes oma artiklis, mis avaldati ajalehes „Kindla rahu eest, rahvademokraatia eest!“, kui-võrd kaugele olid ennast varem alandanud kodanlikud vääripetlased oma orjameelsuses kõige välismaise ees. Selleks, et imperialistlike riikide niinimetatud „teaduslike ringkon-

dade" silmis armu leida ja neilt oma „töödele” tunnustavat hinnangut saada, põlgasid need teaduse äriagendid avalikult ära oma maade rahvaloomingu ja progressiivsed kultuuritraditsioonid.

„Patriotismi puudumine,” kirjutas Trayan Savulescu, „väljendus ka selles, et endise akadeemia liikmed põlgasid ära rumeenia keele. Nende arvates oli võimatu rumeenia keeles väljendada teaduslikke tõdesid, kõrgeid inimmõtteid ja -tundeid. Enamik akadeemia väljaandeid ilmus võõrkeeltes. Isegi rumeenia keele uurimisega tegelev ajakiri „Bulletin Linguistique” ilmus prantsuse keeles.”¹

Bojaaride-Rumeenia, panide-Poola ning teiste Kesk- ja Kagu-Euroopa maade valitsevad ringkonnad pidurdasid igati kodumaise teaduse ja tehnika arenemist, arvates, et nad peavad leppima selle matkimisega, mida väikeriikidele pakuvad „suured” imperialistlikud riigid.

Kesk- ja Kagu-Euroopa maade kirjandus ja kunst arenesid kodanlik-feodaalse korra ajal samuti kosmopolitismi, šovinismi ja inimeste vihkamise vaimus. Ekspluataatorlikud klassid kasutasid kirjandust ja kunsti omakasupüüdlikel eesmärkidel, kodanlike eluviiside ülistamise ja imperialistliku ideoloogia pealesurumise huvides. Nii linnas kui ka maal jäi töötajatele säärane „kirjandus” ja säärane „kunst” võõraks.

Järsk murrang toimus Kesk- ja Kagu-Euroopa maade teaduse, kirjanduse ja kunsti arengus pärast seda, kui töölisklass oli kätte võitnud võimu ja kui seal oli kehtestatud rahvademokraatlik kord. Nende maade kommunistlikud ja töölisparteid, juhindudes marksismi-leninismi õpetusest ja Nõukogude Liidu kogemustest, vabastasid teaduse, kirjanduse ja kunsti, suunates need kogu ühiskonna teenistusse. Kommunistlike ja töölisparteid juhtimisel asusid Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania teaduse, kirjanduse ja kunsti alal töötajad energiliselt võitlema oma töö põhjaliku ümberkorraldamise eest, selle eest, et allutada oma loominguks taotlused rahvamajanduse edasiarendamise ja laiade töörahva hulkade kultuuritaseme tõstmise huvidele.

Nüüd kasutatakse rahvademokraatia maades teaduse saavutusi sotsialistliku tootmise pidevaks edasiarendamiseks ja täiustamiseks, töötajate pidevalt kasvavate materi-

¹ „Kindla rahu eest, rahvademokraatia eest!”, 15. juunil 1951.

aalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks. Rahvavõim assigneerib aastast aastasse üha suuremaid summasid teaduslikuks tööks, laiendab teadusliku uurimise instituutide ja laboratooriumide võrku, valmistab ulatuslikult ette uut teaduslikku kaadrit tööliste ja talupoegade hulgast, sotsialismile ustavate andekate noorte hulgast.

Teadusliku mõtte ühtsete keskustena on Rumeenias, Ungaris ja Bulgaarias põhjalikult reorganiseeritud, Poolas ja Tšehhoslovakkias aga esmakordselt loodud teaduste akadeemiad arvukate teadusliku uurimise instituutide ja laboratooriumidega. Teaduste akadeemiate koosseisu kuuluvad eesrindlikud, kõige väljapaistvamad teadlased, kes sotsialismi ülesehitamisest aktiivselt osa võtavad.

Rahvahulkade huvide ja sotsialistliku ülesehitustöö teenistusse on nüüd rakendatud ka Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania kirjandus. Raamatud, ajalehed ja ajakirjad on seal töötajate lähemateks nõuandjateks ja sõpradeks. Raamatute varal saavad nad põhjalikumalt tundma õppida ja omandada eesrindlikke ideid, rahvavõimu poliitikat, raamatud aitavad töölisi ja talupoegi tõsta oma poliitilist teadlikkust ja kultuuritaset.

Bulgaarias ei leidu praegu ei linnas ega maal ühtki kodu, kus poleks raamatuid, ajalehti ja ajakirju. Bulgaarias antakse iga aasta suurel arvul välja poliitilist, teaduslikku ja ilukirjandust, seal ilmub 67 ajalehte ja rohkem kui 90 ajakirja, mille tiraaž ulatub kokku 2 346 000 eksemplarini.

1938. aastal ilmus Poolas 29 miljonit eksemplari raamatuid, 1953. aastal aga peaaegu neli korda rohkem. 1939. aastal moodustas ajalehtede päevane tiraaž 900 000 eksemplari, 1952. aastal aga rohkem kui 6 miljonit eksemplari.

Kodanlik-feodaalses Rumeenias ei ületanud ajalehtede kogutiraaž 1 miljonit eksemplari. Rahvademokraatlikus Rumeenias ilmub rohkem kui 300 ajalehte ja ajakirja, mille kogutiraaž on üle 5 miljoni eksemplari. 1949. aastast 1953. aastani anti Rumeenias välja üle 269 miljoni eksemplari raamatuid.

Endises Albaanias ilmus kahekümne aasta jooksul, 1924. aastast 1944. aastani, 3,5 miljonit eksemplari raamatuid; nüüdses Albaanias ilmus kaheksa aasta jooksul, 1945. aastast 1952. aastani, ligi 15 miljonit eksemplari raamatuid. Ajalehtede ühekordne tiraaž suurenes 1952. aastal sõjaeelse perioodiga võrreldes kuuekordseks.

Kuid mitte üksnes tiraažide suurenemine ei iseloomusta

rahvademokraatia maade kirjanduse kiiret arenemist. Väga tähtis näitaja on kirjanduse ideeline kasv. Kirjandus on asunud uuele teele, võites kodanliku ideoloogia ja kapitalistliku kultuuri mõjusid. Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania tänapäeva kirjandus, raputades endalt maha kodanluse võimutsemise ajast pärinevad formalistlikud kōrinad, rajab endale teed, juhindudes revolutsioonilis-demokraatlikule ja sotsialistlikule kirjandusele omastest ideedest.

Innustudes kommunistlike ja töölisparteide ning rahva võimu hoolitsusest, on Euroopa rahvademokraatia vabariikide kirjanikud loonud viimase aja jooksul rea silmapaistvaid teoseid, mis uutmoodi, realistlikult kajastavad töörahva hulkade elu ja nende võitlust kauni tuleviku eest, sotsialismi eest. Paljud nendest teostest on leidnud palava vastukaja maailma progressiivse avalikkuse hulgas, nende autoreid on autasustatud rahvusvaheliste ja kodumaiste preemiatega.

Oma arenguteel võtab rahvademokraatia maade uus kirjandus mineviku kultuurilt üle kõik väärtusliku, kõik, mis on kallis poola, tšehhoslovaki, ungari, rumeenia, bulgaaria, albaania rahvale, kogu progressiivsele inimkonnale. Rahvademokraatlik kord on muutnud töötajate ühisvaraks mineviku selliste väljapaistvate progressiivsete kirjanike nagu Adam Mickiewicz ja Boleslaw Prusi (Poola), Hristo Botevi (Bulgaaria), Jan Kollári (Tšehhoslovakkia), Joan Luka Caragiale ja Mihail Eminescu (Rumeenia), Sándor Petöfi (Ungari) ja nende teiste kirjanike loomingut, keda kodanlus igati taga kiusas ja kelle raamatud ta laskis põletada.

Suurt tunnustust on rahvademokraatia maades leidnud vene klassikalise kirjanduse ja nõukogude ilukirjanduse väljapaistvate esindajate teosed. Töölised, töötavad talupojad ja haritlased tunnevad nende vastu suurt huvi. Vene klassikute ja nõukogude kirjanike teoseid antakse välja massilistes tiraažides. Pärast Rumeenia vabastamist on seal vene keelest tõlgitud ja välja antud tuhandeid raamatuid, mille tiraaž ulatub kümnete miljonite eksemplarideni. Üksnes 1952. aastal andis Rumeenia kirjastus „Cartja Rusa” („Vene Raamat”) välja mitusada raamatut, mille kogutiraaž on ligi poolteist miljonit eksemplari. Tšehhoslovakkias ilmus 1949. aastal 360 nõukogude autorite teost tiraažiga 5,5 miljonit eksemplari, 1952. aastal aga viis korda rohkem.

Peale poliitilise kirjanduse ja ilukirjanduslike teoste levib Rumeenias suurel arvul teaduslikke ja tehnilisi teemasid käsitlevaid nõukogude raamatuid, seal on loodud erikauplused „Nõukogude Raamat”.

Bulgaarias anti 1944. aastast 1952. aastani välja ligi 3000 nõukogude raamatut kogutiraažiga üle 21 miljoni eksemplari, sealhulgas ligi tuhat nõukogude autorite ilukirjanduslikku teost kogutiraažiga üle 6 miljoni eksemplari. Peale selle levitatakse vabariigi linnades ja külates süstemaatiliselt ja suurel arvul NSV Liidus ilmuvaid ajalehti ja ajakirju.

Alates sellest päevast, kui Nõukogude armee vabastas Poola, on seal kuni 1952. aasta juunini välja antud üle 3000 nõukogude kirjanike raamatu kogutiraažiga 63 miljonit eksemplari.

Eriti suurt huvi tunnevad rahvademokraatia maade töötajad marksismi-leninismi teooria tundmaõppimise vastu. Marxi, Engelsi, Lenini ja Stalini teoseid antakse seal välja massilistes tiraažides. Poolas ilmus 1945. aastast 1952. aastani marksismi-leninismi klassikute teoseid kogutiraažiga 22 miljonit eksemplari, Tšehhoslovakkias — 15,2 miljonit ja Rumeenias — 9,5 miljonit eksemplari. Bulgaarias on ilmunud Lenini ja Stalini teoseid tiraažiga üle 3,5 miljoni eksemplari.

Marksistlik-leninliku klassikalise kirjanduse tundmaõppimine annab töötajatele võimaluse tunnetada ühiskonna arenemise seadusi, klassivõitluse seadusi ning õnneliku elu ülesehitamise teid ja meetodeid. Marksismi-leninismi õpetus avab töötajatele kommunistlike ideede suuruse, näitab neile, missugust osa etendavad rahvahulgad sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise eest peetavas võitluses, mobiliseerib töotajaid majandusliku ja kultuurilise ülesehitustööga seotud ülesannete edukale täitmisele.

Südamelähedaseks on saanud rahvademokraatia maade töötajatele ka kunst, mis avaldab suurt mõju tööliste ja talupoegade kultuuritaseme tõstmisele. Juba üksnes statistilised andmed teatrite ja kinode arvu suurenemise kohta annavad kujukalt tunnistust neist määratu suurtest muudatustest, mis on toimunud Kesk- ja Kagu-Euroopa maades neil aastail, kui seal kehtib uus ühiskondlik ja riiklik kord.

Bulgaarias oli 1939. aastal ainult 11 ooperi- ja draamateatrit, mis teenindasid peamiselt elanikkonna jõukaid kihte. Nüüd on Bulgaarias juba üle 30 ooperi- ja draamateatri,

mis teenindavad linna ja maa töotajaid. Kinode arv suurenes 1952. aastal 1939. aastaga võrreldes 5,7-kordseks.

Endises Rumeenias oli kõigest 4 riiklikku teatrit. Uues Rumeenias on üle 30 teatri.

Horthy-Ungaris olid teatrid koondatud peamiselt Budapesti. Rahvademokraatlikus Ungaris on teatreid rajatud ka teistes linnades. Endistel aegadel polnud külades peaaegu üldse kinosid, praegu aga tegutseb seal üle 1800 kino. Sajad tuhanded ungari talupojad tutvusid teatrikunstiga alles rahvavõimu aastail. Poolas on praegu üle kahe korra rohkem teatreid kui enne Teist maailmasõda. 1938. aastal oli Poolas 726 kino. Pooled neist purustati sõja ajal. Praegu on ainuüksi külades üle tuhande kino.

Põhjalikult on muutunud kinode ja teatrite repertuaar. Uued näidendid ja filmid käsitlevad kuulsusrikkaid lehekülgi nende maade rahvaste rahvusliku vabadusvõitluse ajaloost, nende jõupingutusi võitluses rahu, demokraatia ja sotsialismi ülesehitamise eest.

Teatrite repertuaari on kindlalt juurdunud maailma draamakirjanduse klassikute teosed, nõukogude näidendid ja rahvademokraatia maade kaasaegsete draamakirjanike näidendid. Lavastatakse Tšaikovski, Glinka, Verdi, Smetana ja Moniuszko surematuid oopereid, Gorki ja Tšehhovi näidendeid ning paljude teiste suurte heliloojate ja draamakirjanike teoseid.

Oma loomingulist tööd ümber kujundades rahvalikkuse ja kõrge ideelisuse vaimus, püüavad rahvademokraatlike vabariikide kunstimeistrid üle võtta eesrindlikku nõukogude realistlikku kunsti, NSV Liidu parimate teatrite kogemusi. Ühtlasi tunnevad rahvademokraatia maade kunsti, kirjanduse ja teaduse alal töötajate saavutuste vastu sügavat austust ja suurt huvi NSV Liidu rahvad ja kogu demokraatliku leeri töörahvas.

Rahvavõim suhtub väga hoolitsevalt teaduse, kirjanduse ja kunsti alal töötajatesse. Paljudele väljapaistvatele teadlastele, kirjanikele, näitlejaile on antud riiklikke preemiaid, paljusid neist on autasustatud ordenitega.

Euroopa rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid, suunates töötajate energia kultuurirevolutsiooni tähtsate ülesannete lahendamisele, pööravad suurt tähelepanu ka kultuurilise ülesehitustöö alal esinevate puuduste kõrvaldamisele, mis pidurdavad rahvahulkade ideelise ja poliitilise kasvatamise tööd.

Esinedes Bulgaaria Kommunistliku Partei VI kongressil aruandekõnega Bulgaaria Kommunistliku Partei Keskkomitee tööst, märkis sm. Völko Tšervenkov, et saavutatud edule vaatamata ei ole partei V kongressi otsuseid ideoloogilist tööd käsitlevates küsimustes veel täielikult täidetud. Bulgaaria teadus, kirjandus ja kunst, rõhutas sm. Völko Tšervenkov, arenevad küll kiiresti, kuid nad jäävad siiski maha sotsialistlikust ülesehitustööst, uuest elust, sest see uus elu areneb edasi veelgi kiiremas tempos. Riigis pole seni veel küllaldaselt arendatud võitlust mandunud kodanliku ideoloogia mõju vastu, esineb veel suuri puudusi rahvahariduse osas, vajalikul tasemel pole ka marksismi-leninismi propagandatöö. Mõned ühiskondlike, teaduslike ja kultuurhariduslike asutuste töötajad unustavad, et kodanlik ideoloogia pole veel kaotanud oma klassibaasi ning on veel laialt levinud. Elanike hulgas on veel väga tugevad eraomanduslikud harjumused ja traditsioonid, pole veel kadunud töötajatele võõras väikekodanlik hingelaad ja moraal.

Rahvademokraatia maades jääb kultuurhariduslik töö veel maha sotsialistliku ülesehitustöö üldisest tempost. Kohati esineb laiades töörahva hulkades sotsialistliku kultuuri levitamise tähtsuse alahindamist, ei ole vajalikul tasemel kultuurhariduslike asutuste, koolide, kõrgemate õppeasutuste jne. juhtimine, pole võetud tarvitusele vajalikke abinõusid, et teha kultuurivarad kättesaadavamaks miljonitele töölistele ja talupoegadele, kelle ees kodanlus sulges meelega ukSED haridusele ja kultuurile, teaduse, kirjanduse ja kunsti saavutustele.

1954. aasta aprilli algul toimunud esimesel ülemaalisel Tšehhoslovakkia kirjanike konverentsil juhiti tähelepanu sellele, et kõrvuti väärtuslike kunstiteostega, kus on leidnud kajastamist tšehhide ja slovakkide elus viimase kümne aasta jooksul toimunud määratu suured muudatused, ilmub sageli ka skemaatilisi, hallis, värvita keeles kirjutatud teoseid. See on seletatav asjaoluga, et mõned kirjanikud ei tunne rahva elu, on ise elust irdunud ja selle asemel, et näha uusi, tüüpilisi elunähtusi, käsitlevad väljamõeldud sündmusi ja konflikte.

Rahvademokraatia maade kirjanduse ja kunsti arengule on tekitanud palju kahju kodanlikult kultuurilt pärandatud ja veel mitte täielikult välja juuritud „puhta kunsti teooria”, mille vastu vajalikul viisil ei võidelda.

Rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid astuvad otsustavaid samme esinevate puuduste kõrvaldamiseks. Nende juhtimisel võitlevad teaduse, kirjanduse ja kunsti alal töötajad ja kogu töötav rahvas üha aktiivsemalt kultuurirevolutsiooni ülesannete täitmise eest, uue, sotsialistliku kultuuri juurutamise eest.

Kuues peatükk

KOMMUNISTLIKUD JA TÖÖLISPARTEID — SUUNAV JA ORGANISEERIV JÕUD RAHVAMASSIDE VOITLUSES SOTSIALISMI EEST

Euroopa rahvademokraatia maad sammuvad edukalt edasi teel sotsialismile. Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töötajad, ületades vana elu lammutamise ja uue elu ehitamise protsessis tekkivaid raskusi, vaatavad veendunult oma tulevikku, teades kindlasti, et nad saavutavad oma eesmärgi, saavutavad täieliku võidu võitluses sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise eest.

Rahvademokraatia maade töörahva hulkade veendumus uute jõudude paratamatus võidus vanade jõudude üle tugineb graniitkindlale alusele — miljonite vabade inimeste monoliitsusele, tööliklassi liidule töötava talurahvaga, nende vankumatult kindlale otsusele viia ellu oma palavaim soov — jõuda inimõnne helgetele tippudele. Töörahva hulkade veendumus sotsialismi ülesehitamise suure ürituse võidus põhineb sellel, et nende võitlust juhivad kapitalismivastases klassivõitluses karastatud tööliklassi eesmised väesalgad, nende südamelähedased kommunistlikud ja töölisparteid.

Lenin ja Stalin andsid marksistliku partei klassikalise definitsiooni, tõid esile tema iseärasused, iseloomustasid tema osa tööliklassi ja kogu töörahva revolutsioonilise võitluse juhtimises.

Marksistlik partei on tööliklassi eesmine, organiseeritud väesalk, tema poliitiline juht, kes on relvastatud revolutsioonilise teooriaga, ühiskonna arenemise seaduste tundmisega. Marksistlik partei on proletariaadi klassiorganisatsiooni kõrgeim vorm, tema diktatuuri relv. Parteid on tööliklassile ja kõigile töötajaile vaja eelkõige kui juhtivat staapi nende võitluses kapitalismi vastu, sotsialismi ülesehitamiseks.

Rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid on arenenud ja tugevnenud tänu sellele, et nad kogu oma tegevuses on juhindunud ja juhinduvad marksismi-leninismi suurest õpetusest, et nad kindlustavad väsimatult oma ridade ühtsust ja oma sidemeid laiade töörahva hulka-dega.

Poola Ühinenud Töölispartei, Tšehhoslovakkia Kommunistlik Partei, Ungari Töörahvapartei, Rumeenia Töölispartei, Bulgaaria Kommunistlik Partei ja Albaania Tööparteid on kätte võitnud suure autoriteedi rahvahulkades selle tõttu, et nad on nendega tugevdanud sidemeid. Linna ja maa töörahvas usaldab neid parteisid täielikult, sest ta on arvukate näidete varal ajaloost veendunud, et nende poliitiline joon, mis vastab miljonite töötajate põhilistele elulistele huvidele, on õige. Rasketel sõjaeelsetel ja sõja-aegsetel aastatel, mil toimus võitlus kapitalismi ja tema sünnitise — verise fašismi vastu, samuti sõjajärgsel perioodil, on kommunistlikud ja töölisparteid ennast näidanud kindlate, energiliste ja järjekindlate võitlejatena tööliklassi ja kogu töörahva ürituse eest, rahvaste au, vabaduse ja rahvusliku sõltumatuse eest, rahu, demokraatia ja sotsialismi eest.

Kommunistlikud ja töölisparteid, kes olid minevikus oma koosseisult väikesearvulised, on sõjajärgsel ajal muutunud marksistlik-leninlikku tüüpi massilisteks parteideks, juhtivateks parteideks, juhtivaks jõuks rahvademokraatlikes riikides. Nende suunavat ja organiseerivat osa on tunda ühiskondliku, majandusliku, riikliku ja kultuurielu kõigil aladel, rahvademokraatia maade rahvaste igal sammul, mille nad astuvad sotsialismi poole liikudes. Need parteid on olnud ja on töörahva tõelised juhid, tema huvide ustavad kaitsjad, kõigi tema võitude organiseerijad ja innustajad.

Kommunistlikud ja töölisparteid algatasid ja juhtisid Euroopa rahvademokraatia maades teostatud neid oma sügavuselt ja ulatuselt määratu suuri revolutsioonilisi, poliitilisi ja majanduslikke ümberkujundusi, mis muutsid põhjalikult nende maade ilmet ja kindlustasid tingimused sotsialismi edukaks ülesehitamiseks ning töörahva materiaalse ja kultuurilise taseme pidevaks tõusuks.

Kommunistlike ja töölisparteide poliitika organiseeriv ja ümberkujundav jõud on tingitud sellest, et see poliitika ei põhine mitte mingisugustel juhuslikel, meelevaldsetel kaalutlustel, vaid ühiskonna arenemise tunnetatud seadus-

tel, klassijõudude vahekorra igakülgse arvestamise ning materiaalse tootmise arengus valminud vajaduste väljaselgitamisel ja seal tekkinud objektiivsete võimaluste ära kasutamisel. Kommunistlike ja töölisparteide poliitika avaldab rahvademokraatlike vabariikide majanduse tõusule suurt mõju sellepärast, et see poliitika peegeldab õigesti materiaalse elu arengu valminud vajadusi ja lähtub kõiges sotsialismi põhilise majandusseaduse nõuetest.

Kommunistlikud ja töölisparteid hoolitsevad väsimatult oma maade majandusliku võimsuse igakülgse tugevdamise ja kasvu eest, sotsialistliku tootmise kui ühiskonna pidevalt kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste igakülgse rahuldamise aluse ja allika arendamise eest. Kommunistlike ja töölisparteide juhtimisel on Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania töötajad saavutanud suurt edu oma maade majanduse tõusu, eriti sotsialistliku industrialiseerimise alal.

Euroopa rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid, olles kindlustanud suurt edu oma maade industrialiseerimisel, võtsid 1953. aastal vastu rea tähtsaid otsuseid, mis olid suunatud tööstuse ja põllumajanduse arengu mittevastavuse kõrvaldamisele, mahajäävate majandusharude taseme viimisele kogu rahvamajanduse tasemele. Nendes otsustes kriipsutatakse alla, et põllumajandusliku tootmise, samuti kerge- ja toiduainetetööstuse tootmise mahajäämise likvideerimine on käesoleval ajal kommunistlike ja töölisparteide majanduspoliitika peamiseks ülesandeks.

Tootmisvahendite tootmise kasvu ja rahvatarbeesemete tootmise kasvu vahel valitseva disproportsiooni vähendamiseks võetakse Euroopa rahvademokraatia maades tarvitusele abinõusid materiaalsete vahendite, eriti aga kapitaal-mahutuste ümberjaotamiseks, samuti tarbimisfondide suurendamiseks. Näiteks pidas Rumeenia Töölispartei Keskkomitee vajalikuks vähendada akumulatsioonifondi aastaiks 1953—1955 27,8 protsendini rahvatulust ning suurendada tarbimisfondi 72,2 protsendini. Ungari Töörahvapartei Keskkomitee pleenum otsustas suurendada 1954. aastal rahva tarbimise erikaalu rahvatulus 58 protsendilt 70 protsendini.

Kõigis rahvademokraatia maades suurenevad üha rohkem kapitaal-mahutused põllumajandusse ja rahvatarbeesemeid tootvasse tööstusse. 1955. aastal on see kapitaal-mahu-

tuste osa Rumeenias kaks korda suurem kui 1953. aastal. Poolas suurenevad kapitaalmahutused põllumajandusse 1955. aastal 1953. aastaga võrreldes 45 protsenti. Bulgaarias kavatakse teise viisaastaku jooksul põllumajandusse mahutada vahendeid 2,3 korda rohkem kui esimesel viisaastakul, kerge- ja toiduainetetööstusse aga 2,4 korda rohkem. Bulgaaria tekstiilitööstus annab 1957. aastal toodangut 53 protsendi võrra ja toiduainetetööstus — 50 protsendi võrra rohkem kui 1952. aastal.

Kommunistlikud ja töölisparteid püüavad lühikese aja jooksul kindlustada viljakuse järsku tõusu, loomakasvatuse edasist arengut, masina-traktorijaamade töö põhjalikku ümberkorraldamist ning nende raske- ja keskmise tööstuse harude tunduvat laiendamist, mis teenindavad põllumajanduse vajadusi.

Poola Ühinenud Töölispartei II kongress püstitas ülesande suurendada 1954. ja 1955. aastal nelja peamise teraviljakultuuri saaki umbes 12 miljoni tonnini, veiste arvu umbes kuni 8 miljoni loomani, sigade arvu 11 miljoni seani ja lammaste arvu 4,5 miljoni lambani.

Bulgaaria Kommunistliku Partei VI kongress nägi ette tõsta teise viisaastaku lõpuks (1957. a.) nisu kogutoodangut umbes 14 protsendi võrra 1952. aastaga võrreldes, suurendada veiste arvu 2 100 000 loomani, sigade arvu 2 200 000 seani ning kitsede ja lammaste arvu 9 700 000 loomani.

Ungaris assigneeritakse lähema kolme aasta jooksul põllumajanduse arendamiseks 12—13 miljardit forintit. 1954. aastal saab põllumajandus üle 5000 uue traktori, 5500 traktoriatra, 1000 viljapeksumasinat, 12 700 atra ja palju teisi põllutöomasinaid ja -riistu. Teistes rahvademokraatia maades intensiivistatakse samuti põllumajanduse varustamist uue tehnikaga ja mineraalväetistega.

Rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid viivad ellu terve kompleksi abinõusid põllumajanduse sotsialistliku sektori tugevdamiseks ja kasvuks ning väikeste ja keskmiste individuaalsete talumajapidamiste tootlikkuse tõstmiseks, kuna nende tootmisreservid on tervikuna veel üsna suured. Rahvademokraatlikud riigid abistavad ikka rohkem mitte ainult tootmiskooperatiive, vaid ka üksiktalumajapidamisi. Talupoegade materiaalse huvi tõstmiseks on välja töötatud põllundus- ja loomakasvatussaaduste riiklike müüginormide uus süsteem, mis annab

talupoegadele suurt kasu. Reas maades on annulleeritud töötavate talupoegade võlgnevus maksude ja riiklike müüginormide osas, on sisse seatud uued põllumajandussaaduste kontraheerimise ja kokkuostu tingimused.

Kohustuslike müüginormide süsteemi muutmise ja riikliku abi suurendamise tulemusena saab Poola töötav talurahvas 1954. aastal kasu, mis võrdub umbes 3 miljardi zlotiga.

Kaubatootmise suurenemine põllumajanduses ja laiatarbekaupade tootmise kasv rahvademokraatia maades põhjustavad riiklikus ja kooperatiivses kaubandusvõrgus kaubakäibe kasvu. Esialgsete arvestuste kohaselt peab kaubakäibe maht Rumeenia Rahvavabariigis 1954. aastal tõusma umbes 22 miljardi leini ja 1955. aastal — 26 miljardi leini. Rumeenia Rahvavabariigis kavatakse 1957. aastaks suurendada jaekaubakäivet vähemalt 70 protsendi võrra 1952. aastaga võrreldes.

Rahvademokraatia maade kommunistlike ja töölispartei poolt majanduslikul alal tarvitusele võetavad uued abinõud on lahutamatult seotud sotsiaalsete ja kultuuriliste üritustega. Kõigis maades laiendatakse tunduvalt elamu- ja kommunaalehitust, parandatakse meditsiinilist teenindamist ja töökaitset ning suurendatakse assigneeringuid uute koolide, kultuuri- ja elutarbeline ning haridusasutuste jne. ehitamiseks. Poolas suurenevad 1955. aastal kapitaalmahutused elamu- ja kommunaalehitusse 1953. aastaga võrreldes 26 protsendi võrra ning kapitaalmahutused sotsiaalsete ja kultuuriasutuste ehitamiseks — 34 protsendi võrra. Bulgaarias kavatakse teise viisaastaku jooksul mahutada vahendeid kultuuri- ja elutarbeline asutuste ehitamiseks peaaegu 3 korda ja elamute ehitamiseks umbes 4 korda rohkem kui esimesel viisaastakul. Tšehhoslovakkias ehitatakse 1954. aastal kortereid ühe kolmandiku võrra rohkem kui 1953. aastal.

Oma viimastes otsustes rahvatarbeesemete ja -saaduste tootmise järsu tõusu ning töörahva elatustaseme uue tõstmise kohta kavandasid rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid rahvatulu, tööliste ja teenistujate palga ja töötava talurahva hulkade sissetulekute edasise kasvu konkreetse plaani. Bulgaarias näiteks on ette nähtud suurendada rahvatulu teise viisaastaku lõpuks umbes 50 protsendi võrra ja tööliste ning teenistujate reaalpalka ja talupoegade sissetulekuid vähemalt 40 protsendi võrra. Poola tööliste ja teenistujate reaalpalk ja töötavate talupoe-

gade sissetulekud suurenevad 1954. ja 1955. aasta jooksul 15—20 protsendi võrra. Tunduvalt tõuseb töötajate materiaalne elatustase ka teistes rahvademokraatlikes vabariikides.

Hoolitsus töötajate heaolu eest, nende kasvavate nõudmistest ja tarvidustest rahuldamine, nende töötingimuste parandamine ja elatustaseme pidev tõstmine on kommunistlike ja töölisparteide tegevuse ülimaldseks seaduseks. „Meie, partei liikmete kõige pühamaks kohuseks,” ütleb Poola Ühinenud Töölispartei Keskkomitee esimene sekretär sm. Boleslaw Bierut, „on hoolitsus lihtsa inimese eest, hoolitsus lihtsa, kuid tundelise südamega inimese eest, hoolitsus tema elu paremale järjele tõstmise, tema parema tuleviku eest.”¹ Need sõnad iseloomustavad kujukalt kommunistlike ja töölisparteide poliitikat, mis on suunatud töörahva eluliste huvide kindlustamisele.

Rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid on suutnud lühikese ajaga üles kasvatada töörahva hulgast arvuka juhtivate töötajate kaadri kõigi rahvamajanduse ja kultuuri harude jaoks, kes edukalt lahendab oma mitmesugustel tegevusaladel ühiskondliku ja majandusliku elu sotsialistliku ümberkorraldamise keerukaid ülesandeid. Kommunistlikud ja töölisparteid õpetavad töörahvale riigi valitsemise kunsti, sotsialistliku tootmise organiseerimise meetodeid, relvastavad masse ühiskonna arenemise seaduste tundmisega ning sisendavad neile rahva ühisvara hoidmise ja riigi huvide kaitsmise eest hoolitsemise tunnet. Nad suunavad töörahva kogu praktilist tegevust sotsialismi ülesehitamisel, ühendavad ja mobiliseerivad neid rahvamajandusplaanide edukale täitmisele, õpetavad ületama raskusi ja saavutama võitu igas suures ja väikeses ürituses.

Rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid kasvatavad töötajaid sotsialismi üritusele sügava usalduse vaimus, kõrge revolutsioonilise valvsuse ja rahvademokraatliku korra vaenlaste suhtes lepitamatuse vaimus. Nad paljastavad väsimatult ja takistavad otsustavalt klassivaenlase igasuguseid kallaletunge, imperialismi agentuuri kõiki septsusi ja tegusid, mis on suunatud rahvavõimu, tööliklassi ja kogu töörahva vastu.

Ühiskondliku elu kogu arenemise käik, sotsialistliku üles-

¹ „Pravda”, 20. aprillil 1952.

ehitustöö kogu praktika rahvademokraatia maades kinnitavad uuesti väga ilmekalt, et kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodil klassivõitlus ei vaibu, vaid, vastupidi, veelgi teravneb, et ekspluataatorlike klasside mahasurumine ja likvideerimine ning töörahva hulkade koondumine sotsialismi ülesehitamise alal esinevate ülesannete edukaks lahendamiseks on võimatu ilma otsustava pealetungita klassivaenlase positsioonidele.

Pärast mõisnike ja kapitalistide eksproprieerimist ei nõrgenenud klassivõitlus Euroopa rahvademokraatia maades, vaid, vastupidi, see tugevnes veelgi. See on seletatav eelkõige sellega, et Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania majanduses eksisteerib veel kapitalistlik sektor, mida esindavad peamiselt kulaklikud majapidamised külas, et seal on säilinud väikekaubatootmine, mis sünnitab kapitalistlikke elemente, et ei ole likvideeritud eraomanduslikke harjumusi ja kodanliku moraali avaldusi teataval osal elanikkonnast. Tuleb arvesse võtta ka seda, et demokraatlike maade kõrval eksisteerivad maailmas veel imperialistlikud riigid, kelle valitsevad ringkonnad on ajanud ja ajavad poliitikat, mis on vaenulik rahvademokraatia maade rahvaste suhtes.

Vandeseltslaste keskuste paljastamine, rahvusvahelise imperialismi agentuurivõrgu mitmesuguste lülide avastamine, vabade rahvaste selliste vaenlaste protsessid nagu Kotši Dzodze Albaanias, Traitšo Kostov Bulgaarias jt. on selle ilmekaks kinnituseks, et vaatamata rohkearvulistele lüüasaamistele, mis neile on osaks saanud võitluses demokraatia ja sotsialismi jõudude vastu, jätkavad reaktsioonilised imperialistlikud ringkonnad ja nende agentuur katseid anda rahvademokraatialle löök seljatagant ning taastada Kesk- ja Kagu-Euroopa maades vana kord, restaureerida seal kapitalism.

Rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid selgitavad rahvahulkadele pidevalt klassivõitluse dialektikat, paljastavad nende ees vaenlase salakavalat nägu ja tema alatuid võtteid. Saanud rängalt lüüa avalikus võitluses, taganesid kulakud, spekulandid ja teised vaenulikud elemendid, kuid nad ei alistunud, ei nõrgendanud, vaid, vastupidi, tugevdasid vastupanu rahvavõimu poolt tarvitusele võetavatele abinõudele. Nad muutsid ainult oma taktikat võitluses tööliklassi ja töötava talurahva vastu, muut-

sid selle taktika veelgi rohkem rafineerituks ja maskeerituks ning järelikult ka ohtlikumaks.

Nüüd ei astu vaenlane üldreeglina avalikult välja rahvavõimu ürituste vastu. Praegu ta enamasti varjab end, silmakirjatseb, kahekeelitseb, püüab ennast näidata „vaiksemana veest, madalamana rohest“, hiilib rahvavõimu juurde, et teda kahjustada seestpoolt. Kulaklus püüab kavalate manöövrитеga säilitada oma positsioone külas, ära kasutada riigi poolt talumajanditele antavat üht või teist liiki abi, rikkuda õigeid vastastikuseid suhteid linna ja maa vahel. Erilisi jõupingutusi teeb kulaklus selleks, et pidurdada põllumajanduse sotsialistlikku ümberkorraldamist, et tekitada kõige suuremat kahju talumajapidamiste tootmisalasele koopereerimisele.

Kommunistlikud ja töölisparteid seisavad väsimatult rahvademokraatia maade töörahva suurte saavutuste valvel, kaitsevad neid väliste ja sisemiste vaenlaste kallale tungide eest, teevad otsustavalt lõpu igasugustele imperiaalside riugastele ja tema agentuuri salasepitsustele.

Rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid tugevdavad tööliklassi ja talurahva liitu, teades, et ilma selle liidu tugevdamiseta on võimatu üles ehitada sotsialistlikku ühiskonda. Nad taotleavad hoolega ja järjekindlalt kehvtalupoegade ja keskmike veelgi tihedamat koondumist tööliklassi ümber, kulakluse veelgi suuremat poliitilist isoleerimist, tema ekspluataatorlike tendentside piiramist. Nad teevad otsustavalt lõpu klassivaenlase ja tema käsilaste katsetele lüüa kiilu tööliklassi ja talurahva sõbralikesse suhetesse, teevad lõpu katsetele meelestada kesktalu poega rahvavõimu vastu.

Abistades kõigiti töötavaid üksiktalupoegi nende majapidamiste arendamisel ja toodangu suurendamisel, selgitavad kommunistlikud ja töölisparteid ühtlasi kannatlikult majandamise sotsialistlike vormide eelseid ning tootmiskooperatiivide suurt osa talurahva elu põhjalikul parandamisel. Üksiktalupojad ise veenduvad üha rohkem selles, et oma elujärje edasist paranemist võib saavutada eelkõige ühinemisega põllumajanduslikesse tootmiskooperatiividesse.

Rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid teevad suurt tööd töörahva kultuuritaseme ning klassi- ja poliitilise teadlikkuse tõstmisel. Kasvatustöö tulemusena, mida kommunistlikud ja töölisparteid teevad masside hulgas, tungivad marksismi-leninismi ideed üha tugevamini

laiade rahvahulkade teadvusse, muutudes määratu suureks materiaalseks jõuks. Nende ideede mõjul muudavad miljonid inimesed oma maailmavaadet, vabanevad vanadest, kodanlikest vaadetest, harjumustest ja eelarvamustest ning kasvatavad endas uusi, sotsialismi ehitajatele iseloomulikke omadusi.

Tänu kommunistlike ja töölisparteide õigele poliitikale on rahvademokraatia maades edukalt lahendatud rahvusküsimus, on likvideerimisel kodanlikult režiimilt päritud faktiline ebavõrdsus rahvaste vahel majanduslikus ja kultuurilises arengus. Kommunistlike ja töölisparteide juhtimisel tegi rahvademokraatlik kord lõpu rahvuslikule vihavaenule, mis eksisteeris vana, kodanlik-feodaalse režiimi ajal, muutis põhjalikult vähemusrahvuste olukorda õiguse ja töö alal, koondas mitmesugustest rahvustest töötajad ühtseks sõbralikuks pereks.

Minevikus, taotledes omakasupüüdlikke eesmärke ja täites imperialistlike riikide valitsevate ringkondade poolt antud ülesandeid, ohutasid ekspluataatorlikud klassid Kesk- ja Kagu-Euroopa maades kõigi vahenditega rahvuslikku vihavaenu, kahjustasid igati vähemusrahvuste huve, kehtestasid neis piirkondades, kus need rahvused elasid, julma koloniaalrežiimi. Vähemusrahvustel ei olnud tegelikult õigust tööle, haridusele ja emakeele kasutamisele, neid maksustati kõrgemate maksudega, nad olid määratud viletsusele ja surmale. Tegelik ebavõrdsus majanduslikus ja kultuurilises arengus põhirahvaste ja vähemusrahvuste vahel suurenes iga aastaga.

Kodanlikud natsionalistid veeretasiid tavaliselt kogu süü nälja, tööpuuduse, majanduskriiside ja teiste üht või teist maad tabanud hädade eest vähemusrahvustele, provotseerisid imperialistide käsul ja oma maade šovinistlike ringkondade meeleheaks veriseid kokkupõrkeid üksikute rahvaste ja rahvuste vahel, juhindudes kõiges fašistlikust rassiteooriast. Hüüdlause „jaga ja valitse” kultiveeris rahvuslikku vihavaenu valitsevate ekspluataatorlike klasside meeleheaks. Vähemusrahvuste poolt asustatud territooriumid muutusid tüliõunaks rumeenia ja ungari, tšehhi, slovaki ja teiste kodanlike natsionalistide vahel.

Imperialistide provokatsioonilise tegevuse ja valitsevate ringkondade rahvavastase poliitika tulemusena oli majandus- ja kultuurielu vana, kodanlik-feodaalse režiimi ajal neis piirkondades, kus elasid vähemusrahvused, tugevasti

desorganiseeritud ning miljonid inimesed elasid seal kerjustena.

Vaba ja rõõmuküllast elu nägid vähemusrahvused ainult pärast nende maade vabastamist fašistlikust hirmuvalitsusest, pärast kapitalistliku orjuse likvideerimist ja tööraha võimu kehtestamist Kesk- ja Kagu-Euroopa maades.

Nüüd on igas rahvademokraatlikus riigis kujunenud kõigist rahvustest kodanike tihe koostöö, sest neid innustab ühine eesmärk — sotsialistliku ühiskonna ülesehitamine. Rahvavõim tühistas kõik rassilise diskrimineerimise seadused, likvideeris vähemusrahvuste igasuguse rõhumise. Kõigil kodanikel Poolas, Tšehhoslovakkias, Ungaris, Rumeenias, Bulgaarias ja Albaanias, sõltumata rahvuslikust kuuluvusest, on võrdselt õigus tööle, haridusele, materiaalsele kindlustusele vanaduses jne. Kõik see on mitte ainult välja kuulutatud, vaid ka seadusandlikul teel kindlustatud rahvademokraatlike vabariikide konstitutsioonides. Kõik rahvused võtavad osa riigi juhtimisest ilma igasuguste kitsendusteta.

Kõigist rassidest ja rahvustest töötajad kasutavad ühte viisi kõiki rahvademokraatliku korra poolt loodud eluhüvesid. Rahvavõim on kõigist rahvustest töötajatele loonud vajalikud tingimused materiaalse ja kultuurilise taseme pidevaks tõstmiseks.

Kommunistlike ja töölisparteide juhtimisel võtavad vähemusrahvused rahvademokraatia maades aktiivselt osa tööraha ühisest võitlusest sotsialismi ülesehitamise eest ja on juba saavutanud oma elujärje tunduvat paranemist. Rumeenias näiteks on mitterumeenia rahvusest töötajad rahvavõimu ajal saanud mitte ainult kõik kodanikuõigused, vaid ka oma soovidele ja teadmistele vastava töö. Ungari, saksa, serbia ja ukraina päritoluga talupojad said riigilt vajalikul hulgal maad oma majapidamise arendamiseks. Sellel maal on asutatud palju põllumajanduslikke tootmis-kooperatiive. Vähemusrahvuste jaoks on Rumeenias avatud peaaegu 2500 kooli, ligi 100 tehnikumi, rida instituute ja teatreid, kuni kaks tuhat kultuurihoonet ja klubi. Vähemusrahvuste keeltes antakse välja kümneid ajalehti ja ajakirju, iga aasta kirjastatakse miljoniliste tiraažidega mitmesugust liiki poliitilist ja ilukirjandust. Rumeenia Töölispartei Keskkomitee initsiatiivil on rahvavõim omal maal moodustanud Ungari autonoomse piirkonna kompaktsed ungari elanikkonnaga. Sellesse piirkonda kuuluvad rajoonid olid minevikus

mahajäänud, praegu aga arenevad nad majanduslikus ja kultuurilises suhtes üha kiiremini.

Tänu Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei ja rahva-võimu hoolitsusele on Slovakkia mahajäänud agraar-maast, Tšehhi alade ripatsist, mis ta oli kodan-luse võimutsemise ajal, ümber kujunemas eesrind-likuks tööstusmaaks. Tema tööstusliku tootmise tase ületab sõjaeelse taseme juba 4,5-kordselt. Esimese viisaastaku jooksul (aastail 1948—1953) ehitati siin 125 uut suurt ette-võtet ja rekonstrueeriti 109 vabrikut, tehast, kaevandust ja elektrijaama. Tööstuses töötavate tööliste arv on rahva-võimu aastatel suurenenud poolteisekordseks, elanikkonna juurdekasv — kahekordseks. Slovakkia koolides õpib praegu üle 100 000 lapse rohkem kui vana korra ajal. Üliõpilaste arv kõrgemates õppeasutustes on kasvanud 1937. aastaga võrreldes 4,7-kordseks. Enne oli slovakkidel ainult kolm kutselist teatrit, nüüd aga on neid üksteist. Enne sõda oli Slovakkia külades 196 kinoteatrit, 1954. aastaks oli nende arv suurenenud 911-ni.

Kommunistlike ja töölispartei-de õige poliitika on viinud rahvademokraatia maades elunevate kõigist rahvustest töö-tajate ühinemiseni ja kõigi rahvaste sõpruseni. Suurte kommunistlike ideede mõjutusel ning Poola, Tšehhoslo-vakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Albaania ühiskond-likus ja majanduslikus elus teostatud hiiglaslike revolutsi-ooniliste ümberkujunduste tulemusena on nende maade rah-vused hingestatud sotsialismi ülesehitamise, rahvusvahe-liste sidemete ja rahvastevahelise sõpruse tugevdamise ühi-sest eesmärgist ning kujunevad ikka rohkem ja rohkem ümber, muutudes täiesti uuteks, sotsialistlikeks rahvusteks.

Kommunistlikud ja töölisparteid tsementeerivad igati seda rahvaste sõprust, peavad lepitamatut võitlust kodanliku natsionalismi avaldustega, kodanlike natsionalistide katse-tega ässitada rahvad tervikuna ja üksikud rahvused üks-teise kallale, tekitada lõhet nende ridadesse ja sellega õõnes-tada nende jõude. Kommunistlikud ja töölisparteid selgita-vad väsimatult rahvahulkadele, et mitte rahvuslikud erine-vused ega inimese bioloogiline loomus, vaid ekspluataator-like klasside olemasolu on rahvusliku rõhumise aluseks, et tee rahvaste ühendamisele ei kulge mitte rahvaste huvide ignoreerimise ja kahjustamise kaudu, vaid sotsialismi baa-sil nende kõrge arengutaseme saavutamise kaudu.

Rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölispar-

teid seisavad töörahva miljoniliste hulkade võitluse eesotsas, mida nad peavad rahu, demokraatia ja sotsialismi eest ning imperialistide katsete vastu valla päästa uus maailmasõda ja nurja ajada demokraatliku leeri maade rahulik ülesehitustöö. Hoolitsus rahu säilitamise ja kindlustamise eest ning oma maade võimsuse ja Nõukogude Liidu poolt juhitava kogu imperialismivastase leeri tugevdamise eest on kommunistlike ja töölisparteide kogu poliitika aluseks. Ustavatena rahvusvahelise solidaarsuse üritusele kasvatavad nad masse rahvaste vendluse ja sõpruse vaimus, kommunismi suurtele ideedele ustavuse vaimus.

Kommunistlikud ja töölisparteid laiendavad väsimatult oma sidemeid linna ja maa töörahvaga, tugevdavad rahvahulkade ühtsust, koondavad enda ümber kõik sotsialismi ülesehitamise eest võitlejad. Nad organiseerivad ja innustavad oma maade rahvaid ajalooliste ülesannete edukale täitmisele, mis kindlustavad töörahvale veelgi rõõmuküllasema ja õnnelikuma elu. Tohtu poliitiline ja tootmisalane vaimustus, mida võib praegu näha kõigis rahvademokraatia maades, tõendab ilmekalt, et tööliste, talupoegade ja haritlaste hulgad ning teised töötava elanikkonna kihid usaldavad täielikult kommunistlike ja töölisparteide juhtivat osa ning toetavad aktiivselt kõiki nende üritusi.

Kommunistlikud ja töölisparteid õpetavad rahvademokraatia maade töörahvast ehitama uut elu, kasutades sealjuures Nõukogude Liidu rikkalikke kogemusi ja tugevdades väsimatult sõprust nõukogude rahvaga.

„Meie rahvademokraatia, meie revolutsiooniliste saavutuste saatus, samuti nagu rahva olemasolu ise ja riiklik sõltumatus,” ütles Tšehhoslovakkia vabariigi president Klement Gottwald, „on tihedalt seotud meie ja Nõukogude Liidu vahelise liidu saatusega. Nad rajanevad sellele liidule, sest ainult see liit annab meile võimaluse omada omaenda vaba riiki ja seda ehitada rahva vaba tahte kohaselt.”¹

Organiseerides töörahva hulki võitlusse sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise eest, ammutavad rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid oma ideelised jõud kuulsusrikka Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei suurest varasalvest, õpivad temalt masside juhtimise kunsti. NLKP kogemused on nendele parteidele suurepäraseks kooliks, kommunistliku ülesehitustöö ürituse targa

¹ „Pravda”, 25. veebruaril 1953.

juhtimise ilmekaks eeskujuks, võitluses töölisklassi ja kogu töörahva eluliste huvide eest järjest suurema edu saavutamise võimsaks vahendiks.

Nõukogude Liit ja tema kommunistlik partei, ütles oma tervituskõnes NLKP XIX kongressil Poola Ühinenud Töölispartei Keskkomitee esimene sekretär sm. Boleslaw Bierut, „... see on võimas ja võitmatu ideeline jõud, mis avaldab mõju kogu maailmale, äratas sadade miljonite inimeste teadvust, tõstab rõhutud rahvad võitlusse vabaduse ja rahu eest, kutsus esile kapitalismi ikkest vabanenud rahvaste loova entusiasmi parema ühiskondliku korra ülesehitamise ürituses. Inimkonna ajalugu ei ole seni tundnud nii suurt, nii dünaamilist ja loomingulist inimühiskonnale kogu maailma ulatuses ideelise mõju avaldamise jõudu. See on jõud, mis kujundab ümber sajad miljonid inimesed, muutes isegi varem mahajäänud rahvad eesrindlikeks, sotsialistlikeks rahvasteks. See on jõud, mis kujundab uue, ümbersündinud inimühiskonna, kes mõistab hukka igasuguse rõhumise ja ühe inimese ekspluateerimise teise inimese poolt, jõud, mille lõppeesmärgiks on igasuguse hirmuvalitsuse hävitamine ning püsiva rahu ja rahvaste vendluse kindlustamine.”¹

Innustatuna Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei suurtest revolutsioonilistest kogemustest võitluses kommunismi eest, kasutades neid kogemusi oma praktilises töös, juhivad rahvademokraatia maade kommunistlikud ja töölisparteid laiu töörahva hulki mööda sotsialismi ülesehitamise teed, rahvamajanduse pideva edasiarendamise ning oma maade rahvaste materiaalse heaolu ja kultuuri järjekindla tõstmise teed.

¹ „Pravda”, 8. oktoobril 1952.

SISUKORD

Sissejuhatus	3
<i>Esimene peatükk.</i> Tööraha elu põhjaliku parandamise poliitilised ja majanduslikud alused	12
<i>Teine peatükk.</i> Tööpuuduse likvideerimine linnas ja vaesuse likvideerimine maal. Töö iseloomu ja tingimuste põhjalik muutumine	33
<i>Kolmas peatükk.</i> Rahvatulu ja töötajate tulude kasv. Rahva tarbimise kasv	46
<i>Neljas peatükk.</i> Töötajate korteritingimuste parandamine	65
<i>Viies peatükk.</i> Tööliste ja talupoegade kultuuritaseme tõus	76
<i>Kuues peatükk.</i> Kommunistlikud ja töölisparteid — suunav ja organiseeriv jõud rahvamasside võitluses sotsialismi eest	97

С. Огурцов

ПОДЪЁМ БЛАГОСОСТОЯНИЯ ТРУДЯЩИХСЯ
В ЕВРОПЕЙСКИХ СТРАНАХ НАРОДНОЙ
ДЕМОКРАТИИ

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярну маантс 10

*

Toimetaja H. Klement

Tehniline toimetaja I. Vahtre

Korrektorid J. Rammi ja M. Juske

Ladumisele antud 3. VII 1955. Trükkimisele antud
13. IX 1955. Paber 54×84 , $1/16$. Trükipoognaid 7. For-
maadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 5,74. Arvutus-
poognaid 6,33. Trükiarv 3000. MB-15560. Tellimise nr. 1977.
Hans Heidemanni nimeline trükikoda, Tartu, Vallikraavi 4.

Hind rbl. 1.50

Rbl. 1.50

A-20715

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00238336 4